

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Disquisitionvm Magicarvm Libri Sex

Delrío, Martín Antonio

Mogvntiae, 1624

Martini Delrio Presbbyteri. Societatis Iesv, Liber Primvs. De Magia in genere, de Natvrali ac Artificiosa in specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62472](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62472)

MARTINI DEL-
RIO PRESBYTERI,
SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac
ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT I.

De Superstitione & eius speciebus.

Etymologiam nimis
curiosè D. Isidorus a-
scrutatur his verbis:
Superstitio dicta eo,
quod sit superflua, aut
superstatura obserua-
tio. Alij dicunt, à seni-

bus, quia multis annis superstites, per atatem
delirant, & errant superstitione quadam,
nescientes qua vetera colunt, aut qua
veterum ignari asciscunt. Lucretius autem
superstitionem dicit superstantium rerum,
id est, celestium seu diuinarum, quae super
nos stant: sed malè dicit. non malè si a-
nalogiam, sed si mentem spectes. Nam
Epicureus poeta nullam Deo rerum
humanarum curam esse censebat, &
ideo supremi numinis timorem super-
stitionem vocabat, eo quod, quasi horri-
bili aspectu, timor iste mortalibus su-
perstet & impendat, alludit enim ad
uerfus illos Lucretij, b

A Humana ante oculos fœdè cum vitia ia-
ceret
Interis oppressa graui sub religione.
Que caput à cæli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus in-
stans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentibus,
religio ponitur pro Superstitione. Ety-
mologia autem illa etiam Seruio pla-
cuit: cui, c superstitione est, superstantium
rerum (id est celestium & diuinarum,
quae super nos stant.) inanis & superflua
timor. De senibus quod addit Antistes
Hispalentis, non est eius commentum:
sic enim Donatus, vel quisquis ille: d
superstites sunt senes velanus, quia atate
multis superstites iam delirant. Vnde &
superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod
signum est deliramenti.) Christianis scri-
ptoribus nomen superstitionis in ma-
lum sumi solet, etiam in illo D. Pauli: e
Viri Athenienses, per omnia quasi super-

c in VIII.
Æacid.

d in Terç.
Andr.

e Acto. 17
v. 22.

a lib. 8. O.
g. c. 3.

b lib. 1.

A

stitiosos

stiosos vos esse video. Syriacè est, nimios in cultu demonum, Gracè δειοδαίμονες, a quo supersticiosiores: eò scilicet, quòd vano demoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentiliū errorem Patres Superstitionem nuncupant, non Religionem: nisi additā vanæ vel falsæ denotatione. Quòniā inter Religionem & Superstitionem multum interest. Synæsius rectè dicitur id quòd ait vitium esse virtutis inest, persona circumdatum, ep. 67. Non enim philosophi solum (ait Cicero) verum etiam maiores nostri Religionem à superstitione separauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, ut sui sibi liberi superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quòd nomen patuit postea latius. Qui autem omnia quoad cultum Dei pertinerent, diligenter tractarent, & tanquam religerent, sunt dicti religiosi ex relegendo, ut elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest, vbi legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.]

f lib. 1. d. nat. Deor.
gl. 4. c. 28
bl. 14. d. ciuit. De c. 30.

Adscripsi verba ut legenda censeo ex Lactantio: ex quo & D. Augustino h corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referens: Nonius etiam vult Superstitiosos dici, quòd præ cultura deorum cetera superseant, i. negligant: itidem & religiosos quasi relictos (sic membrana) quòd ceteris relictis, solis sacrificijs deseruiant; ridiculum comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quæ soler argumentorum vi & copiâ Ciceronis discrimen refellit, & concludit, Religio veri cultus est, Superstitio falsi. hoc præclare: non ita quòd subdit: Omnino quid colas interest, non quemadmodum

A colas, aut quid precere.] parum id consideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quòd oportet coli, Deum optimum Maximum, non vtoportet colas aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo supplicat, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri, Religionem definiunt virtutem, quæ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dicitur, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu positum, quòd cum debito honori detrahat, Irreligiositas vocatur: alterum in excessu, quòd non quidem verum cultum æquo maiorè exhibet: (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinite bonitati, immensæque maiestati?) sed ideo nimium: quia nec verum, nec bonum, sed superfluam quadam circūstantia vitiatum: quæ, quòd perperam & in Dei potius iniuriam, quàm honorem, materiæ debitæ adijcitur: ideo in excessu positum vitium vocant. Cum enim bonum idem sit quòd perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, nisi quòd idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec Religionem dici posse. Deinde cum Superstitio omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum qui supersticiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeo superstitionem omnè falsi cultus esse, ut Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantum fonte, ut putabat, sed ex duobus oritur. Capitalis omnino est quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quòd Deus non est: huc nostri nominant. Superstitionem falsi cultus. alter minus est deleterius, sæpe tamen lethalis, semper noxius, què Firmianus per-

i vide Gregor. Valerian. 2. 2. disp. 6. q. 10. punct. primo.

perâ videtur à superstitione excludere, si cui, qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionem*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria* vocari, quia quidquid, cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolū nominatur, iuxta illud: *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas & inania, nihilquè minus quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis Hebrææ ELIL. Posterior nomen suum retinet, nec propriū. quod sciam, aliud habet: nec imposuit D. Augustinus, *contentus descripsisse, cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis: qua ad remedium, aliarumque obseruationum curam pertinent: qua non sunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.* De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantum cultus superstitione differendum; cumque ea duas species complectatur. *Expressam idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & discretè transfertur in creaturam: cum Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluere, & *tacitam*, siue vt alij vocant *Implicitam*: illam quoque priorem nunc missam facimus, cõtenti, que ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora: pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiusque diuisione, & Magorum varys nominibus.

Magiam vniuersim sumptam definitio terminis latissimis, vt sit ars

A *seu facultas, vi creata, & non supernaturali, quadam mira & insolita efficiens; quorum ratio sensum & communem hominum captum superat.* Vltus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam a secutos, dum pomeria circumdant strictiora, artificiosam & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro qua vis cognitione & operatione, apodicticâ, topicâ scientiam gignente vel non gignente, mechanica vel liberali, artificiosa vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, superstitionosâ, vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominavi, vt excluderem vera miracula: quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communem* denique *captus & sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causa soli sapientiores, qui omni ætate pauci, consequuntur. Tàm latè sumptæ Magiæ diuisio petenda ex causis, finali & efficiente. *Ab efficiente*, dicitur diuisio in *Naturalem, Artificiosam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius adscribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali causa*, rectè dispartias: primò *in bonam*. si bona intentione & licitis medijs vtatur; (quod tantum competit artificiosæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media, quibus vtitur, praua sunt: hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ; quàm idololatriam tacitam & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas seu ars, qua, vt pacti cum dæmonibus initi, mira quadam, & communem hominum captum superan-*

a relect
le Magia,
au. 8. An
les in
loribus
ad 1. d. 7.
& alios.

Paral. 16
verf. 16.

4. 32

lib. 2. de
doct.
Christi 2.
c. 23.

ria, efficiuntur. Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocant *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimū certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidā & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacite idololatriæ, seu prohibite Magiæ gignit. Fit enim aliquādo, vt duntaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quærat: & tunc sibi nomen *Magia specialis*, ac strictè sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas aut præsentis, sed arcanas & occultas; conatus iste *Diuinationis* nominatur: aliquādo desiderat instrui & iuari, nõ vt profit, sed vt noceat alijs, vel vltionē sumat, huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando: quibus decretum est, sine noxâ cæterorum, sibi vel alijs hoc opere prodesse vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam* seu *vanam obseruantiam*. Sic Magia reprobâ, in *Magiam specialem*, *Diuinationem*, *Maleficium*, & *Vanam obseruantiam* diuiditur, de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebræos Græcos, Latinos manuit, ad eos significandum, qui stygijs hisce mysterijs forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorū nisi fallor posterius latius paulo patet, ideoq; in sacris litteris illi solet postponi locis *b* passim obuijs. *Aouoth*, à radice אור, quod

אור
ידע

A vox reddatur obsecurior & quasi ex vtre stridens. *c* nam OF primo significat ipsum dæmonem respondentem, secundò significat Magum qui responsum elicit: sicut & *Python* & *ventriloquus*, vocatur, vel ipse dæmon in habitans, & ex imo hominis respondens: vel ipse homo, cui dæmon inhabitat. *d* Græcis etiā *εὐροκλῆς*; vtrumque significat, à quodam Eurycele, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij *εὐροκλῆς* dicti. quod docent Suidas & Hesychius, & Scholastes Aristophanis & ex Aristophane, Plutarchoque posset probari. IDDEGHONI non spectat ad Chiro-manticos & similes, vt quidam censet; sed ad oracula dæmonum, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per umbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatum: *f* siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur, respiciunt, patentque latius. Ad omnes enim diuinationes pertinet, NACHAS. KISEM, GHONEN, ad omnes verò incatationes, CHABAR & LACHAR; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS significat augures, & omnes alios coniectores vanos: qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare; qualem se, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Iosephus finxit. *b* hæc diuinationis prohibita multis locis.

KASAM significat vniuersim diuinare, vnde KISAM diuinans seu ariolus. & KESEM diuinationis sumitur etiam in malam partem de quacunque,

b Leui. 19
vers. 31. &
20. vers. 6
Deut. 19.
vers. 11. 4
Reg. 23. v.
34.
Esaï. 8. v.
16. & 19.
versic. 3.
ca 1. Reg.
28. vers. 7.
& 9.
d Vt do-
cui pluri-
bus com-
ment. in
Esaï. ca. 8.
v. 19.
e Suid. &
Hesych.
in voce.
εὐροκλῆς
Plutar. li.
de effectu
oraculor.
Aristo-
phan. in
Vespis, &
ibi.
Scol.
f sup. lit. B

כחש

b Gen. 14.
v. 5. & 15.
i Leuit. 19
v. 26.
Num. 23.
v. 23. & 24
vers. 1.
Dout. 18.
v. 102.
Par. 33. v.
6.

rerum

kyrd.ver.
23. &c.

vc. 10. 1.
Reg. 28. v

8. Reg. v.
17. 11a. 3. v

2. Jerem.
27. v. 9. E-

zcc. 12. v.
24. & 21

v. 1. 2. &
22. v. 28.

ענין
Id. loco.

1er. &
Mich. 5. v

12.
m vt Deu

18. vers. 10
& 2. Par.

33. v. 6.
חכר

m Job. 40.
ver. 27. &

Pl. 97. v. 6
חש

od. v. 6. Ec
cl. 10. v. 11.

חומים
p vt Gen.

41. ver. 8.
& 24.

9 vt Exo.
7. v. 11. &

22. & 8. v.
7. ac 18. e.

9. v. 11.
7 vt in Ge-

nes. supra
5 vt in Ex.

supra.
7 in Exod

u in Gen.
x Daniel.

1. vers. 20
& 2. vc. 2.

7 in Exod
supr.

חש
כים

x Exod. 7
v. 11. & 22

v. 16.

rerum quoque non fortuitarum, prohibita coniectatione. passim in SS. eius mentio obuia est k.

GHONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur letiam Oniroticis m. quare perperam Rabbini recentiores restringunt ad eos, qui superstitiosè dies & tempora obseruant, faustane sint an infausta. sed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR n & LACHAS o quomodo discrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe *ἰσαοιδος* incantatorem, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mulsitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM' falsi puto Abenezram. Ben-Natam & alios Rabbinos, qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seridè in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fæderati, diuinant p vel præstigiola miracula operantur q: immò & quoscumque incantatores & veneficos comprehendere probatur. quia Lxx. modò vertunt expositores, *ἐξ ηγγράστ*: modò *φαρμακός* veneficos; modò *ἰσαοιδός* incantatores t. Vulgatus quoque noster aliquando vertit cōiectores u, aliquando verò arculos x, aliquando maleficos y, vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

Denique MECHASSEPHIM vox, est orta ex radice, CHASAPH, significans quemuis maleficum præstigijs, vel alijs quibusuis malis artibus magicis, vtentem. Ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, & maleficas artes aa, maleficia, bb aut veneficia, cc Non defuit tamen quidā vehementer huius cri-

A minis suspectus, & ex professo sagarum patronus, qui lectorib. conaretur persuadere hoc vocabulum, saltem in lege Exodi XXII. ca. restringendum ad solos venenarios, cuius error facile refellitur. Primò, quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem restringatur, id contingit rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores propriè dictos, de quibus tantum agebatur: sic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus; apud Danielem, pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllum, vbi pro solis Venenarijs vsurpetur. Benè est, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de dd Iezabel, quæ clanculum venenis, & non ferro palam atque cædib. in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est sceminam infano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, alijsque philtis Achabum, & alios dementasse? vt ibidem bene, posteriore loco, censuit

B Tostatus. Sanè ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: postea, per hanc fortè exercitam, pestis hæc immiffa, hæsit adeo pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurparetur. Vnde & I E S V Domino obiectū, Samaritanus es, & demonum habes, ee quasi genti proprium esset, cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnica negatione refutauit, ego demonum non habeo, quasi dicat, cum dæmonio pædredro, vel eurycli fæderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Sa-

C

D

E

aa 2. Para.

33. ver. 6

bb 11a. 4.

verf. & 2.

Ierem. 27

ver. 9. Da

niel. 2. 2.

ve. 2. Mic.

5. ver. 12.

Nahum 3

ver. 4. Ma

lach. 3. v. 5

cc 4. Reg.

9. vers. 22.

dd 4. Reg.

6. v. 22.

ἰσαοιδος

es Joan. 8

v. 48. & 9

mari.

tanus sum: & post Christum Dominū, sollemnes Samariæ Magi principes eorumque scholæ Simonianorū scilicet, & Menandrianorum. Secundum adfert locum exod. 22. eò quod Lxx. verterint *φαρμακός*: quod ipse contendit solos venenarios significare: tam bonus certè Græcus, quā bonus Christianus: refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretum, quos constat ea voce latius vti. Primò, quia Exod. 7. v. 11. etiam vertunt *φαρμακός*, vbi constat agi de præstigiatoribus: nam & incantationem seu præstigias ibi vocant *φάρμακός*; & quos antè *φαρμακός* dixerat, ijdem ab illis vocantur *επαοιδοί*. Deinde & que diffusè sumplerunt in Paralipomenis, *εφαρμακωτο*. Tertio quoniam in Jeremiæ verbis, nomine *φαρμακωτο*, complexi sunt diuinatores. Quarto quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem, recensent *φαρμακωτο*. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti. Hebræorum doctissimi: quod verò periti id faciunt, si putarem operæ pretium, & antè non alij id fecissent; probarem Hippocratis Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimonijs. Iosephus vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philo soph. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres ff pleriq; qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt: Hæc de Hebraicis.

ff D. Hier
in Jerem.
& Daniel
D. Aug. l.
21. de ciu.
Dei, c. 6.
Ilych. l. 6.
in Leuit. c.
19. & 20.
Raban. &
alij add. c.
22. Exod.

Græcis sua quoque sūt nomina: quæ, strictè sumendo, differunt: nam *επαοιδός* incantatorem, *μαγισ* ariolum seu diuinum, *φαρμακός* venenarium, *γυναικίσ* præstigiatorum propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magiam porriguntur.

A *γυναικίσ* etiam quemcumque denotat impostorè. Videas illa tria Homonymòs coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrylostomo, & Helychio. Adde quæ habes inferiùs lib. 5. sect. 16. litt. yy.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Perlis & Chaldæis in honore fuit, & vt proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atq; Theologis, in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & *venenarij* vocantur: postea de incantatoribus hoc nomen usurpatum, & cunctis Thessalis accommodatum vani (apud capitolium.) *Arrioli*, *Augures*, *Aruspices Chaldaei*, *Thessali*, *Gennethiaci*, læpe confunduntur. *Lamia* dicta, quod pueris necem adferant, desumpto nomine, vel à famosa illa & crudeli Repina lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij, vel à succubis dæmonibus, de quibus Phylotratus: vel à feris Lybicis, de quibus Dion. Sophista. *Striges*, ab infusta, & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. Veteribus etiã Romanis apud Apuleium dicta hæ mulieres sunt, *veratrices*, quod diuinandi scientiam profiteatur, vt solent illæ feces, quæ se iactant Ægyptias, colluie omnium populorum ac nationum: veteres enim *verare* dicebant. Ennius *saturnates verare* in agunda fortassis & *veracula*, vt conijcit vir doctus apud

C *Suetonium in Vitellio*: *Nullis infensior quam veraculis & Mathematicis*. Idem censet ab hostili maleficio, de quo libro tertio agendum dictas olim *Simulatrice*, à felto: & *Fictrices* à Tertulliano. Longobardi suis legibus *Mafcas* nominant: eò fortè, quòd in conuenticulis

D *fuis*,

gg Hiero.
in c. 2. Da
niel. Apu
leius 2. A
pol. He
lych. &
Suidas.

suis laruis se tegant ; *kk* vel quod de-
formi specie oris vt sunt pleræque, lar-
uis seu mæscaris, quàm fæminis similio-
res. *Sortilegos* veteres nominabant, qui
quarūlibet sortium superstitioso iactu
aliquid diuinare nitebantur. *II.* Sed
Theologi & Iurisperiti posteriores cū
nefando strigum crimine confude-
runt. *Sortiarios* eisdem, & *sortiarias*, vo-
catos comperio iam inde ab Hincmari
Remensis Archiepiscopi æuo *mm.* Hi
venefici simul & Dæmonis vadalli Ligij
sunt, quare possunt etiam dici *Satanice*
Venerarij. Horum crimen vetus, & ante
CHRISTI Domini aduentum. Ta-
les enim Canidia Horatij, & Erisichro
Lucani, Martina Faciti, & Thessalæ
Luciani, & Apuleij. Nomen *sortiario-*
rum recentius est.

CAPVT III.

De Magia naturali seu Physica.

VI supra mortales omnes
Magicis dediti fuere, Perse;
à quib. id Marcion & Ma-
nes mutuati; duos credide-
re Deos auctores, & rerum Dominos;
alterum bonum Oromazum vel Oro-
magdam; quem solem censebant, & ma-
lum alterum Arimanem, siue pluto-
nem: *a:* deinde ab his numinibus du-
plicem Magiam deduxerunt; vnā
quæ superstitiosa tota, cultum falso-
rum Deorum tradebat, & huiusmodi
plura, alterā, quæ naturas intimas rerū
callebat, quam Persis vtramque Apu-
leius *b* adscribit. Fallax prior & nociua,
fatis diabolū indicat auctorem, qui
ante diluuiū eam docuit malos illos
gigantes, à quibus eā Chamus imbutus;
ab hoc, eius posterī Ægyptij, Chaldæi,
Persæ; sic enim interpretor D. Clemen-
tis verba *c* de Angelis peccatoribus; *do-*
cuerunt (ait) homines quod dæmones arti-

A bus quibusdam obedire mortalibus, id est
magicis inuocationibus, possent: ac velut ex
fornace quadam & officina malitia totum
mundum subtracto pietatis lumine, impiet-
atis fumo repleuerunt. Pro his & alijs non-
nullis *c* causis diluuium mundo introductum
est. & omnes, qui erant super terras, deleti
sunt, excepta Noe familia, qui cum tribus fi-
lijs eorumque vxoribus superfuit: ex quibus
B vnus Cham nomine, cuiusdam ex filijs suis, qui
Mezraim appellabatur, à quo Aegyptiorum
& Babyloniorum & Persarum ducitur ge-
nus, male compertam Magicam tradidit dis-
ciplinam hunc gentes quæ tunc erant Zoro-
astrem appellauerunt, admirantes primum
Magice artis auctorem, cuius nomine etiam
libri plerim super hoc habentur. & c. *[* ad-
dit hunc postea ictum fulmine, Zoroas-
trem quasi viuens astrum, & dictum,
& pro Deo habitum. Zoroaster non v-
C nus, sed multi fuere (nam Goropius
nugatur qui nullum putat fuisse) Pri-
mus iste Chaldæus Magiæ inuētor: fal-
luntur Sixtus Senensis & alij, qui bonā
illi tantum tribuunt. Secundus fortè
Bactrianus; qui cū Nino bellū gesserit,
de quo Plinius, Iustinus & Arnobius;
Tertius qui & Erus dictus, siue Arme-
nij filius, iuxta Clementē Alexandrinū;
D siue Oromazi, iuxta Platonē: nec enim
arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt cē-
sui Frā. Patricius. Suidas videtur primū
cum secundo confundere, non quartū
aliquem suggerit. Arnobius quatuor
commemorat: primū illū Chaldæum:
secundum Bactrianum, tertium Pam-
philium genere, qui & Erus dictus;
quartum Armenium genere, non Ar-
menij filium, de quo Clemens: sed ali-
E um Hosthanis nepotem: Quinti fortè
meminit Suidas cum Zoroastri Altro-
nomi meminit, & Persomedum dicit
fuisse. Sexti Proconnesij mentionem
facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic
etiam de dæmonibus agens Lactantius

d Mago-

a Plutarc.
l. de Iside
& Olyri-
de. Lact-
tius ini-
tio suæ
historiæ
Agachias
& alij.
b Apol. 1.

c li. 4. re-
cogn.

d l. 2. c. 14.
idē affir-
mar. c. 16.
el. de Ido-
sanitate, c.
16.
flib. de a-
nima. c.
penult.
gl. 1. con-
tra gent.
h Euseb. l.
10. de pra-
parat.
August. l.
12. de civi-
tate Dei Mar-
cell. h.
stor. l. 13.

d Magorum quoque ars omnis, & poten-
tia horum aspirationibus constat. &c.
Idem asserit & D. Cyprianus, & addit e
Hofthanem Magorum præcipuum fu-
isse, huic famosos alios addit Tertullia-
nus f: his verbis: *Hofthanes, Typhon, &*
Dardanus, & Damigeron, & Nechabis,
Berenice, publicam litteraturam est, quæ.
&c. His consentiunt Arnobius, si
rectè verba dispungas g, & cum Euse-
bio, h D. Augustin. ac Marcellinus Zo-
romazdis meminit Suidas, Azonacis
Plinius, eumque facit præceptorē Zo-
roastris. Corrupt vocem Noachi: ab
hoc enim Cham & filij eius Chus Ma-
giam bonam edocui. Scripsere etiam
Magica, Iulianus Chaldeus philoso-
phus libris 4. de dæmonibus: & Theur-
gicorum auctor illius filius, Iulianus i-
deo Theurgus vocatus, de quibus, Sui-
das & Proclus consulendi. Prophyrius
ait quendam Palladem, & Symbulū,
& alios, nempe Adelphium, Acylinum,
Alexandrum Lybicum Philocomum,
Demonstratum Lydum, Zoftrianum,
Nicotheum, Allogenem, Mesum, quo-
rum impijs scriptis utebantur Gnosti-
ci. Picus testatur etiam legisse se libros
Chaldaicè scriptos Eisdre & Melchiar
magorum. Ex his hodie tantum ex-
stant, Zoroastri *χάλδαϊκα* seu *μαγικά*
λόγια, quæ ex Platoniorū scriptis la-
boriosè collegit Fran. Patricius, obscu-
ritatis maioris, quam utilitatis: in quæ
exstant comment. Græca Plethonis &
Pfellii. Naturalem vero legitimamque
Magiam cum cæteris scientijs Adamo
Deus largitus: à quo posteritas docta,
per manus & orbem eam propagavit:
de hac arbitrari intelligendum, quod
ex Thalmudicis Quincarboreus in c. 5.
Threnor. tradit Samhedritas Iudæorū
Magiæ peritos esse debuisse. Ea (vt
Pfellus i & Proclus aduertere) nihil est
aliud, quam exactior quædam arcano-

i Pfellus,
de dæmo-
nibus. Pro-
de Ma-
gia.

A rum naturæ cognitio, quæ calorū ac
syderū cursu & influxu, & sympathijs
atque antipathijs rerum singularum
obseruatis, suo tempore loco, ac modo,
res rebus applicantur, & mirifica quæ-
dam hoc pacto perficiuntur; quæ cau-
sarum ignaris præstigiosa, vel miracu-
losa videntur. Velut: cum Tobias pa-
terna mæcitatē felle piscis discuf-
sit, k quam vim Callynomio pisci
tribuunt cum Galeno l plerique item:
cum tympani ex lupina pelle sonus, a-
liud tympanum, ex agnina tensum, dis-
tensum dirumpit: m cū Venetijs Turca
quidam liquato plumbo manus lauit in
noxius n, illustra quoque illa quæ n ir-
rat B. Augustinus lib. de Ciuitate Dei
capite 4. 5. & sexto de pauonis carne
nescia putrescere; de paleis frigore suo
niues conseruantibus, & calore fru-
ctus maturantibus, vi contraria: de cal-
ce quæ cum ignita in se vim habeat, a-
quis accenditur, oleo infuso non accen-
ditur, de Agrigentino sale, qui liqua-
tur igne; aqua verò induratur & crepi-
tat: de magnete, de Epyri fonte & simi-
lib. his addūt alij patres, o de dictamo,
quo ceruus sagittas expellit. & cheli-
donia, qua hirundines cæcos oculant
pulos. Confirmat Plinius p de Pphyllis
& Maris odore serpente soporantibus
& impunè lacescentibus: b de Picis q Mar-
tij herba cuneos adactos expellente: vn-
de cōmunis fabula increbuit eam seras
aperire. Cōfirmat Alex. ab Alexandro,
r de veneno, Tarantulæ seu Phalangij
Calabri, à quo mortis non aliud vitæ &
remedij præsidium, quàm si certo mu-
sicæ sono saltitare ad numerum com-
pellantur, donec concidant fatigati.
Prætereò innumera, quæ congersere A-
ristoteles si auctor ipse li. de admiran-
dis auditionibus & Guilhelm. Aluer-
nus opere per erudito, de vniuerso, &
ex Belgis Robert, Triczius auctor libri

k Tobias 7
l Gale l. 10
m simpli. me-
dicam. Pli-
nius. Aeli-
anus, & a-
lij.
n Oppia-
nus l. 3.
Cynege.
o Carda-
nus l. 6.
de subtil.
Boiffeau.
H. st. Pro-
digio. c. 8

p Tertulli-
anus l. de
pœnitentia
c. vlr.
q Paetanus
l. de pœni-
tent. & D.
Hieron. in
Ecclef.
r l. 7. c. 2.
s l. 10. c. 10
t li. 2. Ge-
nial. dicit.

u partis 2.
principal.
pa. 3. c. 32.
c. 4.

de da-

cap. 4.

de demonum deceptionibus; apud quos tamen duos quædam narrantur, merito Satanici pacti suspecta, ut quod Guilhelm. narrat Heliotropiâ facere homines inuisibiles, & argento uiuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Ut quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in symposio, conuiuias omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari. *lib. de gemmis c. 1.* ô vanam auxesim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. *u* Naturalis huius Magiæ peritissimum fuisse Salomonē Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione. Flavius Iosephus retulit, & ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerferat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magia imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac solâ & non dæmoniaca quoque post Christum Dominum adoratum, certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parùm refert. Sane Theophilactus y censuit etiam vetita imbutos. De Apollonio Tyanæ? videtur Iustinus & Martyr eū Phylisicis magis annumerare: sed, ut frequenter credam dæmonis vsu opera, faciunt quæ perdocte scripsit Eusebius contra Hieroclem.

Naturalis Magia diuiditur in *operatricem & diuinatricem*, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de qua libro sequenti disserendum nobis copiosè: illa miros effectus producit de

A qua nunc agimus. Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt * sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, ut dæmoniacos Magos, *Robertum Persecratorem*, cuius *Magiam ceremoniam*, & *libr. de mysterijs secretorum* Agrippa legerat, & ex ijs decerpserat non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Albano, & Cornel. Agrippam, & Paracellum, & auctorem pestilentis libri *מגות*, innominatum, sed mirū hypocratum; homines partim atheos, partim hæreticos Alchindus, Rogerius Bachonus & Geber Arabs multis scientiæ superstitionis. ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati: quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probe peritus In eandem classem referendus Thomæ Bungey *lib. de magia naturali*, & eodè titulo lib. Gregorij Riplay, qui post mortem necromanticus fuisse iudicatus dicitur, Ponceri & Ardoini *libri de venenis*, legendi non videntur, nisi à medicis conscientia timorata ac pia: cæteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate & Varietate* libris passim, latet anguis in herba, & indigent expurgatione Ecclesiastica limæ. Ioan. Baptista à Porta, specioso *Magia naturalis* titulo supersticiosa multa & illicita Magiæ velare nititur, verbi gratia de conficiendo sagarū vnguento, & his similia. De Antonij Mizaldi *Naturalis Magia* libro, nō habeo quod dicam, quia nondum legisuspicio, quod facit in *Centurij memorabilium*, supersticiosa illum à Natural. b. non secreuisse. Alberto Magno tribu-

* Mich. Medinal. 2. de recta in Deum fide. ca. 7. ex Agrippæ libris.

¶ Vide Directorium Inquisitorū Eimerici, & Marianum li. 14 de rebus Hilpa. c. 9 & li. 15. cap. 4.

¶ Sirē. li. 9 de fato c. 6. Fracastor. li. de Sympat. & antipt. Ioan. Langio ep. 33. & Libro 8. Antiqui.

¶ in Matt. 1. q. 24. 2. Orthodox.

B

tus

10
 tus liber de Mirabilibus vanitate & superstitione refertus est; sed magno Doctori partus supposititius. Cicchide Es-culo *Comment. in sphaeram Sacrobosci* inter superstitionosa scripta collocadus. Pomponatij de *Incantationibus* opusculum, certè miratus fui tãdiu tolerari ab Ecclesia, nunc recens & meritò, in Romano indice damnatur: verissimùm enim, quod ab Antonio Mirandulano *bb* scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec Philosophum bonum, nec quod scèdus, Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cœlorum influxionibus adscribit, adeo ut velit & religiones & leges, earumque latores ab ijs dependere. Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Francisci Pici Comitis Mirandulani; *positiones Magicas*, in quibus certe sunt quæ merito, etiam Bodinus, ut noxiæ superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Demonomaniam* suam multis erroribus referit. nec qui postea edidè-re, ut emendatam, Antuerpienses, uti par erat, expurgarunt. Manent multa noxia, & quæ ambigam auctoris fidem satis contestantur, nocereque legentibus possint. Vnde & ab inquisitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. De *theatro vniuersæ naturæ*, eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam alias, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quàm solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis ad eò pugnancia, ut qui lenius de illis loqui velit erronea & prorsus temeraria cogatur vocare, de quo alias. Ad eò lubricum & periculosum de his disserere, nisi Deum semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ cenfuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, ut iuuenibus consultum, non ut viros do-

A Etos irem fugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decifio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cali aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

Omnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Psel-lus cum exponit *Δόξα Ζωοδόξος*. *Magicas vero rationes constituunt, à summis potestatibus, & à terrenis materiis. compari aiunt supra inferi, & præsertim sublunaria.*] Hos secuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras ac numeros ipsi perficiunt, ea producivolunt à virtute ijs figuris communicatà ab alijs figuris sublimioribus, ex sympathy quadam naturali rerum inter se similitum, quatenus hæc figuræ ad amul-sim inuicem coaptantur. Quod confirmant similitudine non vnâ. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur. Secundò: sicut in concauo speculo collecti radij oppositum corpus repercussu inflammant. Tertio, sicut cythara eodè modo, quo alia, tensis fidibus, si ferias, alteram tinnitu suo cogit concinere: sic istas imaginum, numerorum, characterumque similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincuntur.

Primò, quia similes illæ, quas in cælo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quædam (ut Philosophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quædam similitudo & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causâ, ut bene Bartholom. Sibyllanus aduertit: & patet ex imaginibus picturisque Astronomorum. quis enim nescit nullas in cælo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasus;

a *Pægrina*. quæ. 1. Decad. c. 9. quæ. princip. 5. q. 1. & 2.

sed

bb li. 6. de
 singulari
 certami-
 ne.

sed hæc, dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitiâ verò figurâ nulla potest esse efficientia, quâ talis est. nec cum vera figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorsus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia, homo loquens, vox repercussa, paries percussus: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginum. In speculis quoque illis incendiarijs, omnia ponuntur rei placôssistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solè vrëtem & lignum quod vritur. In citharis autem, euidentem requiritur à parte rei conuenientia, intensio nis modus idem, fidium concinnitas, cythararum debita propinquitas, similis æeris crispatio, quæ sonitum quasi pleetro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi characterumque vires, atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent, quæram rursus, à quibus istî acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio vel experimento, intelligentiâ quiuit consequi.

Præterea fatentur Magi, quasdam imagines nō ad similitudinem cœlestiū illarū, quas diximus, sed ad similitudinem rei, quam operâs animo cōcepit cōficiendas, verbi gratia: si magus optet duos committere, duorum inter se pugnantium: sin vero amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas: si secundi aliquid petitur, in rectâ iconis superficie: si vero insaufum quid, in dorso seu auersa parte inscribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nestanabū tra-

A dunt inuentorem, & Albertum in *Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt & postea refelluntur. Ex his tamen delitijs pergunt maiora ferere deliramenta,

Primò, si cui morbum vel sanitatē velis adferre, principio id attendendū, vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiâ planeta conueniens affectioni seu qualitati inducendæ; vt odio Mars, amori Venus: denique signum quod parti corporis, quam velis iuuare vel ledere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, qua cælestibus corporibus non Hebræi modo & Græci Gentiles, sed ex Catholicis etiâ olim quidam Patres & recentiores philosophi Itali e animam intelligentem tribuerunt.

C Sed hæc omnia vt stolidia, ita falsa & periculosa. Imprimis dicere cælum aut astra sensu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Constanti-nopolitana synodo, & articulis Parisi-ensibus: estque erroris & scandali plena opinio propter superstitionem & idololatriam annexam, vt cum alijs, tum copiosissimè Eckius & Espenæus docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cœli anima figuratè & allegoricè sunt locuti, vt & ipsa S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. nolter. e *Primò* per *Profopopæiam*, qua quæ animatorum sunt inanimis tribuuntur, vt

D mari videre & fugere, cœlis & terra audire ac placere, &c. f. *Secundò* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta; vel à Deo iudicada, aut vrbi alicui remissius futurum. g. *Tertid* per *Hyperbolon*, vt quando lapides dicuntur cla-

b infra ca.
3. q. 1.

c Archangelus Mer-
cenarius,
Balduin.
de mōre
aureo.
Paul. Per-
numia.
d Eckius
li. de præ-
destinatio-
ne. Espe-
ceus libr.
de Anima-
tione cœ-
lorum.
e in r. sent
f Psal. 113.
v. 3.
Leuit. 26.
34.
Deut. 32.
v. 1.
g Genes. 6.
v. 11.
i Paralip.
16. v. 23.
Matt. 11.
v. 22.

h Luc. 19.
ver. 40.
Pfal. 103.
v. 7.
Genes. I.
v. 16.
Ierc. 7. v.
18. & 44.
v. 17. Iob.
15. v. 15. &
3. 8. v. 7.
Pfal. 32.
6. Danie
4. v. 32.
k Tophō.
1. v. 5. cum
simil.
l Vt Picu.
lih. 3. cor
tra. Astro
log. Med
na li. 2. de
ccta fide
c. 1. Bucc
ferreus.
in 2. de
cælo.

maturi, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel respōsura interrogāti. h Quarto per Analogiam & Metaphoram, vt cum sol dicitur p̄esse diei, Luna nocti, Luna vocatur regina cæli, stellis tribuitur immūditia, astra dicūtur laudare Deū, item nominantur virtutes cælorum. Quintò non ex veritate, sed ex hominum opinione, vt cum k legimus militiam cæli de astris & stellis. Quā regulā aptè accommodatā soluūtur omnia Pauli Ritij & similibus impiorū de animatione cæli argumenta ex sacris literis vetita.

Deinde cælorum & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & astris concedunt; l vel potius influentias quidem agnoscunt à motu & lumine realiter distinctas: per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerū temperamentum, vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cælos per se res inanimas, mixta & elementa, producere. Secūdo cælos viuentia imperfecta quando nascuntur ex putredine, gignere, per accidens tamen: scilicet quando particulares causæ materiā sic disposuerunt, vt sit semen aptū viuētis, tunc enim huic temperamento cæli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddūt. Tertiò consentiunt, quoad perfectā viuentia. ad eorum generationem non posse cælestia corpora aliter concurrere quā coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genita. quosēu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis

A contra quosdam m sunt receptiora. Quarto quoad animi affectiones facile concesserim, quoniam hæc sequi solent corporis dispositionē, etiā astra influxu suo, mediante corporis tēperie, hominē nō nihil inclinare: semper tamē arbitrij libertas integra manet homini. Fusiū ista differūt & probāt multi n. scriptores huius æui pereruditi: eos censeo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur fignentum illud astrologorum: quia cælum & astra causæ sunt communes tantum & vniuersales, quatenus conferuāt inferiora ne à cōtrarijs suis dissoluātur: atque ita indirectè tantum & mediatè particularibus agentibus ad agendum suppetias ferunt: sed cum ijsdem causis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnam corporis partem nequeant influere, quin simul in alias influant.

C Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes à medicis peritis reijciuntur, vt inter cæteros à Bapt. Condroncho de morbis veneficis, lib. 2. cap. 6. & iam olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico & Bened. Pererid. o Meritò D. Basilius scripsit, p̄ ridiculum esse astrologis contradicere, cum eorum dicta sint omnia ignorantia & impietatis plena. Et D. Bonauentura q̄ obseruationem hanc esse à Deo maledictam, & ab Ecclesiā interdictam: & quæ per astra procurantur, dæmonum illusiones atque deceptionem esse. Hæc causā fuit, cur Tertullianus x astrologiā inter Magiæ species recensuerit: multis etiam Glycas. P. I. Histor. in Mathematicos huiusmodi inuehat.

E Obijciunt, de diebus Criticis, quos medici in sanguine minuendo, & potioni.

m Contra Auicēnā, Aud. Cæsalpinum, & alios. n Ant. Mandul. l. 2. singu. certam. Georg. Venetus Cant. 1. l. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracius in lib. 1. Meteor. & Valesius de Sacra philo- sop. ca. 31.

o Fr. Picus si opere. Perer. l. de Diuina Astrolog. p̄ in Hex. q. 1. p. Centiloqui. l. de idololat. ante medium m.

tionibus præbendis seruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudi- ni illi propellendæ idonei dominantur; Verùm hæc causa, quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nomi- nate: qui dominetur primo die critico v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes, qui singulis septem diebus continuis in mor- bum inciderint: profecto tunc futuri sunt septem dies critici continui: nã pri- mus erit septimus dies criticus primi, secundus secundi, atq; deinceps ita sin- guli septem aliorum ordine suo: septem etiam continuis Luna diebus præerit, quo nihil absurdius. Causa igitur ve- rior petenda, ex ipsa humoris in corpore tunc sæuientis proprietate. Nã quidam humores adeò celeres & acres sunt, vt vnoquoq; die subiectum inuadât: alij secundo die: sunt qui tertio, & qui quarto (vnde Februm differentia manant) quidam tardiores septimo tantum vel octauo die recurrunt. Harum accelsio- num dies medicis coniecturam præ- bent, quid sperandum sit de ægri vale- tudine. Vnde & decretorij seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cælicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi XXI. Quod imagines ex metallo vel cera vel alia materia, ad certas constellationes fabricatae, vel cereo char. terre, aut figura efformata, aut etiam baptisata, exorcisata, aut consecrata, aut potius execrata, secundum prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libro huiusmodi superstitionis recitantur: error est in fide & philosophia naturali, & astrono- mia vera. Probat. conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idolola- triæ, effectus, qui à solo Deo procedût, expectare à dæmone, vel constellatio- nibus; blasphemum quoque & sacrile-

A gum est, ritus sacramentorum & rerum sacrarum talibus superstitionibus in- quinare. Physicæ & astronomiæ ista re- pugnant, quia nec ista tales siderum in- fluxus agnoscit: nec illa naturalib. cau- sis tales effectus attribuit. Nam hæfi- guræ neq; vim habent quidquam ex a- stris eliciendi, neque in subiectu nouâ aliquam qualitatum mixturam indu- cunt, aut vllam essentialem formam imprimunt: sed manentibus eadem for- ma & materia, qualitibus etiam ope- rativis iisdem perseverantibus. quæ pri- us fuerant, arte tantum noua figura ex- trinsecus aduenit, ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ prius non potuerat: nisi fortè ce- ram vel aliam materiam mollem sigil- lare, quod tamen facit, non quatenus sic vel sic est figurata, sed quatenus du- rior est, & angulos asperos habet. Vide- runt hoc multi, qui sobrij, etiam non Christiani. Nã Rabbi Moses Maymõ, Tatianus, & alij postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iuriconsulti quidam, & plures cū D. Thoma Theologi. Multa de his ima- ginibus lectu grata habet Laurentius Ananias Lib. 4. de Nat. demon. à fol. 168.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex na- turali hominis com- plexione.

E VI hoc arbitrati, nec olim defuere, nec defunt hodie. Au- uicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ, nam censet intellectui benè disposito & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia constant, cœlestes, & terrenas, simplices ac mixtas, obedire.

sc. 7 2. Di
scoris di
bitant.
Martini
de Ar
les 1. de
superst. D
The mas
2. 2. q. 96
ar. 2. l. 4.
cōtra gēt.
c. 104. &
105. & ibi
Ferr. Silu
ver. super
stitio q.
10. Vairus
lib. 2. de
Faccino
c. 14. Pet.
le Loyhe
lib. 1. de
spectris.

Quod si de morali dictum obedientia, infanum est: quia hæc solis ratione præditis competit: si de naturali obedientia dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis & corporalis, vnus quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis & passionis, propter quæ quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur insinuare obedientia, Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentia debetur, & à creaturis exhibetur. Merito igitur hoc delirium refellunt Theologi. *a*

a Ananias J. l. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrin. qu. 9. 3. c. 8.
b Sic Fulginas, Fortuius Garbus, & alij medici.
c Agripp. Paracels. & Conciator Dif. fer. xx. qui tamè eonomine Fulginatem reprehenderat.
d d. l. 2. c. 7. à fol. 66

Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Confiunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione resultare. *b* quo qui sit præditus, asserunt temerarij, posse miracula eum perficere: & vt videas non cõsistere vno in gradu impietatem, adijciunt blasphemiam, huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruscasse: sic impij non tantum Magi, c sed & Fulginas Medicus.

Verum hoc totum prorsus ridiculum, ostendit Cõdronchus medicus, lib. 2. de morbu venef. cap. 4. & impium esse, tam accuratè docuit Mich. Medina *d*, vt malim eò vos remittere, quam nihil addendo mutando ve aliena scrinia, cõpilare. Mihi semper visum parum philosophicè, talem *idragariav*, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod si non impossibile, prorsus tamen est superuacuum.

Ex hoc consequitur neminem natura nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nam si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent; si speciei ratione non competit, cedo (fides)

quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant supposito? sed vide de hac re Leonard. Vairum. *e*

e lib. 3. de Fascino cap. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad effectus hosce mirros?

D

E vi imaginationis multi multa scripsere, vt Picus Mirandulanus li. de imaginat. Maris. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonicæ, & in Prisciani Lydi commentar. de phantasia & intellectu, Anton. Mirandulanus lib. 29. de singular. certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michael Medina l. 2. de recta in Deum fide c. 7. Vairus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de sacra philosoph. cap. 11. Pererius in d. cap. 30. Gen. & contimbrienses nostri in 7. phylsor. c. 2. q. 1. & alij mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quo ad corpus ipsius imaginantis, vel quo ad corpus alterius: ideo de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimum in illud posse, docetur id ratione & experientia. Ratione, quia imaginatio, dū retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra, excitat potentiam appetitiuam ad timorem, vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad tristitiam: hæc verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt pallescat vel rubescat, vt quasi exiliat seu efferatur, vel torpescat. seu deiiciatur. Et ideo D. Tho. optimè tradidit, imaginatione posse in corpus imaginantis omnia, quæ naturalè coordinatione ha-

bent

bent cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientib. & alterationes per frigus & calorem, & quæ hanc alterationem consequuntur, nullâ vero vim obtinere ad alias proprij corporis dispositiones, quæ naturalē cū imaginatione coordinationē nō habent, vt puta ad figuram manus vel pedis: vel, vt quis adiciat staturæ suę palmū vnū, & quæ sunt similia. Vide D. Thom. 3. part. q. 13. art. 3. in ad 3. & l. 3. contragent. ca. 103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnis mira faciunt, in quibus constat hæc per imaginationem fieri sensibus sopitis, de quibus exstat Andrea Libauij liber. Breuius autem rem expedit alter medicus Andreas Laurentius li. 4. hist. Anatom. q. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia æxigua vis in musculis latens a forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur somniantes, nisi vāida impetante imaginatione, brutorum imaginationi simillima. Est autem dormientium imago brutorum imago similitudo, quia rationem repugnantem non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. rectum sublime conscendunt per trabes, & lucunaria oberrant, omnia demq; audent intrepidè, quia imaginatio vaporum caligine consopita, pericula nō agnoscit. Non sentiunt autem dormientes, quia obiectum sensus non adest, at motus obiectum habet proprium, appetitum scilicet, qui spectra imaginationi repræsentat. Cū ergo per somnū feriantur cetera facultates animales, sola imaginatio ita plerumq; operatur, vt vim motricem, & ceteras inferiores, ceu mancipia quadā moueat, quod cū fit, spiritus animales motus inferuientes ad sua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentiu seruatū in rō specieb. Huic porro affectui sunt obnoxij, qui sanguine spumante & multo feruioq; spiritu abūdant.] Hæc ille, & trium*

A exempla adijcit. Galeni, qui se somnō oppressū integrū ferè stadiū confecisse narrat, nec à somno excitatū priusquā in lapidē imegisset. Theonē Stoicum dormientem in somnis ambulare. Periclis seruū in summo tecto, spaciari solitum. Putarim verò hoc contingere potissimum in his, quorū imaginatio vehemēior est, & acrius perturbari, ac tenaciū apprehēdere sunt soliti, & sufficere vt quæ imaginatur aliquādo sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cū quis Chymarā vel Tragelaphum aut similia voluit imaginatione. Nec enim necessariū arbitror, vt simul sēsu percipiat: neq; vt paulō ante perceperit: neq; vt ad eum modū, quem imaginatio repræsentat, perceperit sensu. Narrabo quōd gestū Legionē, in quodā Religiosorū collegio ante annos vix viginti: noui personas, quib. accidit. Erat Laicus vnus, solitus interdū pueros rudimentis Cathedrali imbuere, cogitationes egedē dormienti recurrebant, ita vt in somnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruētè, ac solebat interdū: sic turbabat vicinorum somnū. itaque qui propinquior illi habitabat alius Laicus, & læpè monuerat, quodam die illi per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturū se noctu, & ad thalamū eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hæc abacturū. Quid Gūdi-saluus? sic enim vocabatur; surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculū fratris collegæ ingreditur, manu feroces ferens & prætentans, & recta ad lectulū alterius, cui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentia. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: vider accedentem; & cele-

riter de delecto deiicit, quâ paries erat non nihil remotior. Noctambulul lectulo proximus forficibus culcitam ter quaterve petit, & confestim redit unde venerat. Manè factio interrogatus, negat se meminisse, neque id facere unquam in animum, vel leuiter, induxisse; tantum cogitasse, si aliter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Nô ergo necesse est, tum, cum imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, ut earum rerum sit naturæ sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate tonos imaginari poterit. nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristot. 2. de anima. Sufficit etiam ut rerum, quas imaginamur, similitudines aliquas sensu aliquando perceperimus: sic enim vel illud idem, vel simile aliquid poterimus imaginari, & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præfigere nobis, quæ certò postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur, in lib. de Diuinatione. Nec absurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aerem ambientem nos moueant, quo moto, sensus noster mouetur, & sic sensus motio, preparatio quedam est ipsius imaginationis: & ad preparationem imaginationis necessaria est sensus motio, ad ipsam vero imaginationem, nullo alio sensus motu præterea indigemus, hæc haud dubie est sententiâ D. Isidori, & D. Hieronymi, & Thomæ Mori. mox citandorum, nec amplius probant argumenta And. Cæsalpini, lib. 5. Peripateticar. quæst. cap. vlt. vbi contendit imaginationem à re-

Arist. 1.
de animâ.

A) bus externis moueri posse, non moto sensu.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se longissimè porrigere. adeo ut possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias celo deducere: ut Auicenna lib. de anima scilicet. 4. c. 4. & alij, qui tamen in modo efficiendi explicando dissentiant. quidam hoc illam posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios (Alkindus lib. de imaginibus) alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos; (Paracelsus lib. de imaginibus. Pomponatus lib. incantament. cap. 3. & 4. And. Cæsalpini lib. de mirabil. effectuum causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3.) Cæteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. lib. 2. methodic. 11. non indicat utrum animæ imperio, an fluore spirituum mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam conspire.

Sed nihilominus sit concl. talis; In corpus alienum disjunctum & separatam ab imaginante, anima humana neque per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantribus vllis radijs, spiritibus, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Medicinæ Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valelij, Cödröchi, Bokelij, & Cæsalpini, & aliorum.

Probat, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideo anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disjunctæ, quod ut in eam agat, foret necessarium. Cöf. quæ radij tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species duntaxat habent vim repræsentandi: anima den-

niue

nique vnus ad alterius animā vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideo præstigiator ille Mirabiliarius Cæsarius Maltese, qui Antuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat: quasi, spiritus sui efficacia predominantis spiritui alterius, alter ad eligendum quod ipse volebat cogeretur præclare mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species; sicut faciūt ideæ in mente diuina. Verum hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina sunt substantiæ, non accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quàm hi spiritus: nec ille quicquam in Deo innouant aut immutant. in creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat. v. g. species equi gignat equum: species caloris, quam ego imaginor, nudum & argentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iam pridè alchimici aureos montes essent adepti. Denique spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debile: quæ, cum extra imaginantem, velut extra matris vterum fœtus, effusa, statim ab aère circumstante corrumpetur. Cæterum quæ aduersarij obijciunt, ea vel falsa sunt, vel in ijs ad imaginationem actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria, primò non posse aucupem solo visu & imaginatione aues cælo detrahere, quod tamen asseruit Michaël Montanus, *lib. 1. des Essais, cap. 2.* Secundò non posse quenquam solâ imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostendit Valefius *lib. sacra philosophia, ca. 68.* Tertio multo minus sic aliud sanari posse: vt rectè Aristoteles *in problem.* & Gratarolus *apud Pomponat. cap. 6.*

Secunda conclus. *satis verisimile est,*

A *per accidens posse aliquid imaginationem in corpus vicinum, arctè quæpiam coniunctione, & contactu ei copulatum, si tamen & imaginatio sit valdè intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias contrarias, vnam absolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Soarez. *disputat. 18. Metaph. sect. 8. v. 28. & Conimbricensium in 7. Physic. c. 2. qu. 1. ar. 7. Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 13. puncto 2. Vari & aliorum.* alteram absolutè id affirmantium, vt Michael Medina *lib. 2. de recta fide c. 7.* Marfilij Ficini *l. 13. de Theol. Platonica.* & Bened. Pererij *sup. solèt ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificium rustici, de quo Columella l. 8. & ad quod allusù à Calpurnio Eglo. 2.*

C *Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger alba*

Terga maritus ouis nascenti mutet in agna: Quæ neque diuersi speciem seruare parentis Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore. quod primum factitasse Iacobū Patriarchā legimus *Gen. xxx.* & licet D. Chryf. *tom 57. in Genes.* censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidor. *l. 12. Origin. c. 1.* cōtra naturam fuisse significet: id

D tamen non ita capiendum, quasi negent naturali rationi consentaneā hanc colorum in fœtu varietatem: sed tantū præter ordinariū naturæ cursum: nam solèt parentibus colore similes agni gigni: hic autem industria Iacobi, quā ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theodoro *g. 88. in Gen.* contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneū id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationē mox subiunxit, & exemplis confirmauit: vt

E & D. Hieron. & D. August. & Galenus, & Plinius, quorū omnium verba habes apud Pererij nostrum: & quædam apud

Alfon. Mendozā in Quodlibet. q. 9. Po-
ficiua. & Andr. Laurent. hist. Anatom. l.
8. c. 20. addit Pererius simile exemplum
de prole albā, ex utroque parentē AE-
thio. ex Heliodori Aethiop. hist. l. 1. Et
tale, quod Buscoducis personatus demo-
cū uxore cōcubuit, asserēs, vt sunt petu-
lātes ebrioli, se dāmonem gignere velle;
natus ex eo concubitu infans dāmoni
facie similis, qui simul ac natus lasciuire
& saltitare cœpit, *narratur ab Hier. Tor-*
quemada in Horto Florum. Sed hoc ex-
emplo & similibus conclusio non satis
probat. Nam hęc tribui possunt ima-
ginationi matris vt tribuit D. Isidorus
his verbis: *hanc enim seminarum dicunt es-*
se naturam, vt quales perspexerint, siue men-
te cogitauerint, in extremo voluptatis astu,
dum concipiunt, talem sobolem procreent.
Etenim anima in vsu venereo formas extrin-
secas in ius transmittit, eorumque satiata
typū, rapit species eorum in propriam qua-
litatem.] quod pertē ad Hieron. *Tradit.*
in Gen. capit. 30. accepit: qui matri quo-
que totam vim tribuit: vt & D. Aug. de
Apiboue agens lib. 12. de ciu. Dei, capit. 5.
sed & Thom. Morus Martyr. carmine
lepido, quod etsi totum Perer. refert,
ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

At qui graues tradunt sopbi:
Quod unque matres interim
Imaginamur forritur
Dum liberis dant operam:
Eius latentes, & notas
Certas, & inalebiles,
Modoque inexplicabili,
In semen ipsum congeris:
Quibus receptis intimē
Simulque concrecentibus:
A mente matris insitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito qua-
tuor dissimiles proles legitimas pepe-
rerat, quia secunda de absente non cogi-
tabat: vnum ex adulterio conceptū cu-

A ruca hūc similitum ediderit: eō quod
concupiens metuerit, ne velut lupus in
fabula maritus interueniret. Dissimili-
tudinis tamen illius causa esse potuit:
quōd dum illos conciperet, mēte & ima-
ginatione alijs mæcha intenderet. Puta-
rim itaque fieri posse, vt propter solam
fœminæ imaginationem id contingat,
licet fatear vt plurimū concurrere ima-
ginationē vtriusque vt docet Fran. Va-
lesius *d. lib. de Sacra philosophia, c. 11.* Neu-
ter tamen tunc agit per imaginationem
in corpus alterius. Nam imaginatio o-
peratur duntaxat in semen prolificum,
quod pars imaginantis fuit, & ideo se-
mini anima imaginantis non quidem ac-
tū talem formam imprimit (v. g. colo-
rem cutis vel crispitudinem capillorū)
cuius actū semen capax non est: sed vir-
tutem quandā & ex generante deferen-
di & conferendi in fœtum quē format,
ea quę generanti secundum animam in-
sunt, vt in corpore generato incipiat ef-
se corporaliter, quod in animā generā-
tis erat spiritualiter. *lege eundē Valesium,*
cuius sententiam coniunxi cum explicatione
Testati q. 10. in d. c. 30. Gen. Sed an suffici-
at ad hoc imaginatio solius maris? vide-
tur velle Plinius li. 7. c. 12. dum vtrius-
libet cogitationem memorat, & fortē
D Marsilius Ficinus supra, dum promiscuē
parentum meminit, & Calpurnius ver-
sibus ante laudatis? putarim tamen eos
id noluisse, sed requirere vtriusque cō-
cursum: non maris duntaxat: qui an so-
lus sufficiat, problematicū, quia incertū
est quid, & quātum conferat semē viri-
le aut fœmineū ad fœtus materiā atque
conformationē. Si fœmina semen non
emittit, vt voluit Aristoteles *in lib. 1. &*
E *2. de generat. animal.* aut si formam vi-
uenti tribuit solus pater, vt nonnullis
visum: aut si ad generationē vtriusque
semen pro materia & forma simul ac-
currat, quod medicorum præcipuis pla-

nique

cuit: probabile est, patris imaginationē sufficere: si verò pater solum ad formā cōferat, mater ad formam cōferat equè, & solā materiā luppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tēpore conceptus, non satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio, quæ post conceptionē succedit. Nam videmus prole etiā iam formatam in vtero maternę imaginationis dispēdia sentire, vt in pręgnantibus accidit quotidie. Legi V Vitebergę ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere subito fuisset pauēfacta: Isenaci, pudicę & formosam matronam: scribunt peperisse glirem; quia ex vicinis aliquis gliri nolā appēderat, ad cuius sonitum reliqui fugarētur: is occurrit mulieri grauida, quę ignorā rei, subito occurso & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fetus in vtero degeneraret in formā bestiola. Nicol. 3. Pontifice Romę quodā in palatio mulier infantē vrsō similem peperit, eò quod (medici iudicarūt) ibidē varijs in locis vrsi de cōstiti cernebantur. Paderbornę mulier, vetica ante annos sexdecim plus minus (res ibi tum nota) peperit filiū modo Ecclesiasticorū palliatū & pileatum; quæ ex vehemēti odio in Papistas, vt vocant, obuijs semper maledicebat. Sed hoc fortē diuinę vltionis fuit. Quid aliunde exempla peto, maternū, paternūque genus suggerit. Fuit in materno genere Antverpię, quæ vterum gestās, simiā in delicijs habebat, vnica ei nata filia, multa simiōrū retinuit, nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca. Ex paterno, Lud. Delrio. Vir honoribus clarus, ob fidelē Regi nauatā operā à perduellibus Bruxellę captus in pleno Senatu: vxor, grauida, cū in domum irrumpētes seditioforum duces vidisset, exterrita: post peperit, quē de fonte Iustali susce-

A pi: is infans semper oculis externari^s maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauorem, si dum ouis incubat, linteis albiscircumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua non sunt corpus se iunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cū imaginatio accenderit calorē in corpore imaginantis; cur contiguū ei corpus nequeat etiam calefieris? Non tango illā quæstionem an solius imaginationis tanta vis sit in hac similitudinis efficacitate, vt plerique à Fernelio li. 7. phyfiol. opinantur, an verò partem sibi motus feminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laurentius li. 8. hist. Anato. q. 20. eum legere potestis.

B Ego manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potius dubium.

C B. August. narrat quendam; quando cumque ei placebat, ad imitatus quasi lamētantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum, vt non solum vellicantes atque pungentes non sentiret; sed aliquando et igne vreretur ad motu, sine vllō doloris sensu, nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, sed non sentiendo non mouisse corpus suū probat: quòd tanquā in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominū tamen voces, si clarius loquerentur, tanquā de lōginq̄ inaudisse se postea referebat. l. 14. de ciu. Dei, c. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehemētem imaginationem ille seipsum abstraxerit à sensu rerum præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimilius hūc magum fuisse, & opē dæmonis ex pacto in extasim sic abripi cōsueuisse. Nam huiusmodi effectus omnem imaginationis vim clarē superat, cū extasis à volūtate humana non dependeat, vt suo loco ostēdetur. Pergamus ad aliā quæstionē.

D

E

N. Dom
mēt. in c.
Gen. 30.

QVÆSTIO IV.

*An solo cōtactu, visu, voce, afflatu, of-
culo, vel nudi limbi applicatione vul-
nera & morbi sanari, & alia mira hu-
iusmodi perfici naturaliter
possint?*

VOI QVOT asseruere, com-
mune hoc ponunt fundamē-
tum superstitionis suæ: spi-
ritus per arteriam ex corde
promanare, & per visum aspicientis, vel
per os loquentis, vel per poros tāgentis
erumpere; & visi, audientis, vel tacti se
arterijs insinuare, indeque cor petere, &
eò efficacius penetrare; quo spiritus ve-
hementiori voluntate videntis, loquen-
tis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est
tribuenda.* probatur, quia vix in audien-
tē nihil potest operari nisi per accidens,
ratione soni vel significationis verbo-
rum, alterans audientem, eā quam
adfert lætitiā, timore, mærore, &c. vt o-
ptimè Vairus docuit *a.*

*a d. lib. 2.
c. 11. Item
Condō-
chus li. 2.
de mor-
bis vnaef.
ca. 5.*

Non obstat quod adferunt, mirabiles
effectus malis carminibus Magos opera-
ri, v. g. insuffratis quibusdam verbis in
aurem tauri, belluam prostreri vt mor-
tuam; rursus alijs, eam in pedes erigi. Pa-
rentum quoque execrationes vox vnquā
irritas cadere: Non inquam hæc obstat,
quia illa de tauro ac similia fiunt à dæ-
mone, vi pacti. Execrationum verò ef-
fectus; si repentinus; oriri potest ex ve-
hementi alteratione verecundiæ, timor-
is, tristitiæ: si verò lentus sit & tardus,
non id putandum sono verborum per-
fici, sed Deum punire iusto iudicio libe-
rorum nequitiam & impietatem. Hūc
ego retulerim illud VVestphalæ mulie-
ris, quæ diris & deuotionibus filium
reddidit immobilem; quod ad dæmo-
nis operationem alij retulere. *b*

*b Ananias
lib. 4. de
Naz. dam*

Secunda conclusio, *nec etiam visio so-*

*la, vel cū imaginatione nuda, ad hoc satis
efficax est.*

Hoc de fascinatione probant Vairus
l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Condōchus d. l. 2. c.
2. Bokelius l. de philtro c. 1. Andr. Laurent. l.
10. hist. anatom. q. 2. sed de fanitate & si-
milibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariæ sententiæ au-
ctores, oculum aliquid emittendo cer-
nere, cum Platoniciis. Sed quomodo
iam pridem exhausti non sunt visui ra-
dij isti, aut quæ hæc vis suppediatrice
nouæ semper materiæ? verior longè ac
receptor est sententia Peripatericorum
& Theologorum, de qua lege Lauren-
d. q. 2. visionem fieri introitceptione
speciei obiectum repræsentantis: pote-
statemque videndi, potentiam esse pas-
suam, quæ alterari, non alterare quæat.

Visio quoque actio immanens est; quā
finita nihil in obiecto superest, vtpote
cui nihil accessit: vel in illud transiit.
Sunt hæc verissima, multa tamen primā
specie videntur repugnare. Amor ex
mutuo aspectu, lippitudo, anicularum
facinatio, speculorum vitiatio, galgali,
luppistruthiocameli, gallinæ, & regu-
li per visum efficacia; quæ nunc breui-
ter remouenda.

Visus, amoris initij & incrementi,
duntaxat est occasio quædam: nā prin-
cipio visæ formæ simulachrum visus of-
fert imaginationi: quod simulacrum
phantasia voluēs ac reuoluens, causa est,
cur homo istud obiectū iudicet dignius
esse, quod ametur & expetatur, rebus
cæteris. Sic incipit quis amare: mox a-
mor præsentia rei amata fouetur & glif-
cit: nō quòd obiectū externis oculis vi-
deat: (nam & absentes magis amore
cruciantur) sed quòd assidue de illo co-
gitet, illudque plus quàm par est æstimet,
& sibi met imaginando fomenta & faces
præbeat ardori. Etenim si non intrin-
secum malum foret, & ab externā pen-
deret

deret

deret visione, cur, cum plures simul eandem videant; & ab eadem videantur, vnus ille deperit, contemnunt ceteri?

Lippitudo, & à menstruata visu speculis inulta macula, non ab ipsa visione & oculi organo manant; sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concavitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde nervus motiuus, de secundo neruorum coniugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, huiusmodi fluores stillant.

Trux aspectus vetularum, deformi suo squallore ac tetritudine, potest infantulos perterrefacere, timor postea concitans humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum iam erat dispositum ac præparatum. Sic Tiberius non oculorum radijs, sed aspectu horrido militem terrore quasi attonitum reddidit.

Galgalum, seu rupiculam, seu hianticillam, auem scribunt *Plutarchus lib. 5. Symposiac. c. 7. & Heliodorus lib. 3. Hist. 2. Aethiop.* si oculos in ictericum defigat, sibi morbum, ægro sanitatem adferre. quod si verum, de quo merito Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam similitudinem ac sympathiam morbi & auiculæ, non ad eius visionem, hæc tantum occasio est alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi, quia priores viderant, vocisei facultatem eripuerunt? *Mislas fac, bone vir, nugas poëtarum de Mæ-*

A ri, quin potius D. *Ambrosium laudas,* ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint: vocem ei quadam natura videntur eripere: si autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. cap. 10. hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de lupo, & Ioan. Brodæus lib. 7. miscel. cap. 7. scribit eos, qui rationem huiusrei quærunt, planè desipere: sed ipse non satis sapiebat, confundit enim lupum visum cum vidente. Lupo viso interdum homo obtutescit, sed viso qui prius hominem viderat: hoc tantum vult Theocritus. Cur porro lupo visum præueniens videndo raucedinem adferat nunc causam cape. Tho. Cantipratenfis, hoc vult fieri, quia lupo radijs oculorum suorum immisis homini, eius spiritus visuos in instanti desiccet: ijs arefactis arteria desiccetur, & sic instrumento vocis obligatius impedito hominem rauescere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verum hoc de radijs non admitto. Idè malum cum alijs dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem: hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum nempe lupum; si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendam illi, nec clamare queat, vaporem quasi insufflare; qui cum venenatus sit potest raucedinem adferre; cum verò se ab homine iam deprehensum videt, ac visum fuisse metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falsum contendit.

Nec struthio camelus, nec tardigra-

da & domiporta testudo aspectu pullos
Quis excludunt: in arenis enim ea relin-
quunt, & aspiciunt, solum vt arceat no-
citura: postea benigna mater tellus ea
calore maturat; sicut & lacertis acci-
dit.

Ananias
l. lib. 4.

Ferarum rex Gallinacei metuit aspe-
ctum re vera, nec fucus est dæmonum
(vt quidam scripsit: d) sed metuit ex
quodam arcanâ antipathiâ. Sic enim vi-
deas buffone hiante, quasi coactam, mi-
ro cum eiulatu mustelam se ori deuorâ-
dam inferere.

De reguli seu basilisci intuitu notior
narratio est quàm verior. Si reperitur
hoc animal, volunt Nicand. in Theriac.
Dioscorid. lib. 6. Plinius lib. 8. Solin. cap. 30.
Schalig. exerc. 24. Mercurial. lib. 1. de vene-
nis cap. 21. violento halitu ac virulento
vicinum inficit aërem, iste necat acci-
dentes. sic Andr. Lauren. d. quæst. 11. Quod
addunt si se in aqua pura & limpida cõ-
spiciat, ipsum met emori: dicam verbo-
lo, non credo. Nam si spiritus isti ex
eius oculis extrent, ipsi videnti forent
connaturales, quare nec interimerent:
sin connaturales non sint prius in ocu-
lis inclusi, debuerant nocuisse: ab
aqua verò eos infici & venenari ridicu-
lum.

e Cael.
R. rodig.
lib. 6. an-
tiq. lect.

Adijciam his Vairi argumentis, vnũ
quod mihi videtur difficilius. Norunt
Hispaniæ genus hominum, quod vo-
cant ZAHVRIS, nos *Lyneos* possumus
nuncupare, cum Madridi Anno 1610.
Lxxv. versarer, talis ibi puer visebatur.
Ferunt hosce videre, quæ addita in pe-
nitisterræ visceribus, venas aquarum
& metallorum thesauros & sub sarco-
phagis sita cadauera, res receptissima &
celeberrima est: & fieri posse censue-
runt, non Pindarus, Tzetzes & alij poë-
tæ modò; sed & philosophi: e quorum
nonnulli in hanc humori melâcholico,
& natorum inde spirituũ vehementia

A ascribunt: Melior hæc ratio foret si tan-
tũ putarent se videre non visã: nunc
cum visis veritas respondeat, inanis est.
quid sentirem, aliàs explicui, f nec mu-
to sententiam: venas aquæ nouerunt, ex
vaporibus manè & vesperi locis illis ex-
piratis. Venas metallorum cognoscunt,
ex herbæ quodam genere illic nasci so-
lito. Thesauros & cadauera (dicunt e-
nim, quæ & qualia) putarim à dæmoni-
bus ostendi & indicari. Potest acies oculo-
rum, quando nullum densum corpus
interijcitur, diffusissima spacia trans-
mittere: sed medium istud sarcophago-
rum aut telluris, tam densum, solidum,
& opacũ; id vel omnino expers, vel pa-
rũ capax est illuminationis & pelluci-
ditatis; quæ ad videndum necessaria. Ac-
cedit, quòd hanc isti facultatem viden-
di solent ad certos dies restringere, fe-
riam tertiam & sextam, quod latentis
pacti indicium. Quinetiam rubedo oculo-
rum, quæ in Zahuris maxima conspi-
citur, plus noceat quàm iuuat acumen
oculorum.

Conclusio tertia, *Neque contactus solus
per se ad hæc est idoneus satis.* Defasci-
natione probant Vairus & Condron-
chus, sed argumenta id æquè conuin-
cunt de cæteris mirandis effectibus.

D Primò, Tactus, quatenus tactus, ho-
mini datus fuit ad propriæ vitæ conser-
uationem, nec vim habet aliam, nisi tã-
gendi. Si verò vim aliquam habet hu-
iusmodi mira perpetrandi, vis illa fit o-
portet salutaris naturâ suã, vel noxia. S.
salutaris; suo prius corpori salutem ad-
ferret: si noxia, prius necaret eum cui
inest: horum tamen nihil cernimus
contingere. Deinde in omnes æquali-
ter ageret: quos tangeret; sanaretque
vel læderet etiam quos nollet. Nullis
denique foret opus alijs obseruationi-
bus ac ritibus, quæ cuncta videmus ali-
ter se habere.

c. 2. & Va-
irus d. lib.
2. c. 4.

f Com-
ment. in
Medea
v. 251.

§ d. l. 2. c.
10. d. l. 2.
3.

Scio

Scio farragines multiplices experientorum contra sententiam nostram adferri: sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem farissa i-
ctam tenentis manum corpusque totum
torpescere: hyenæ umbra canes obmu-
tescere: serpentem quernis contactam
frondibus emori: eandem ibidis pennâ
sisti: viperam arundinis vel faginæ vir-
gulæ percussione obstupescere: vesper-
tiliones folijs platani abigi, eryngium
capræ sumtum ore, greges totos sistere:
cæteras pennas aquilæ pennis mixtas,
contactu absumi: lepore marino viso
vel tacto, necari nonnullos: lupinas fi-
des si iungas agninis, istas dissilire. *Re-
spondeo* hæc cuncta ratione antipathia
naturalis euenire, & occultarum quali-
tatum diffusionem noxia his alijs, nec va-
let consequentia, si inde ad hominis cō-
tactum quo tangit alium hominem ar-
gumenteris. nam homo homini specie
similis est, nec naturalis antipathia in
eadem specie locum habet: in illa specie
differunt ab ijs, quibus nocent.

Secundò illud Lucani de Echineide
feu remorâ, vrgent:

---Puppim retinens auro tendente
rudentes.

In medijs echineis aquis.---

Respondeo, id cum semel aut bis tan-
tum acciderit, si accidit, casu ex alia
quapiâ causâ accidisse. Ecquid post tot
centurias annorum, tam frequenti na-
uigatione, causæ, vt nihil huiusmodi
audiatur? certè non mortua species; Vi-
di vnam apud Iacob. Plateau Torna-
censem, habent & alij alias, vis potius il-
la sistendi conficta fuit; sed quia DD.
Basilius & Ambrosius in Hexam. memi-
nere: potes confugere ad occultam ali-
quam qualitatem huius bestiolæ, quæ
vim habeat sistendi motus. Lege si lubet
Conimbricenses nostros in lib. 7. *Physic.*
2. q. 1. a. 6.

A Tertiò ista fides aliam vnisonam cogit
tinire. *Resp.* cum æqualiter vtraque
sit extensa, nec admodum procul ab in-
uicem remotæ sint, recipiunt eandem
aëris, crispatis reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatum,
potest aliud ferrum attrahere. Taurum
furentem si ficui alliges, statim man-
fuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse oc-
cultâ quadam sympathiâ atque consen-
su qualitatum. De magnete multis nos-
tri Conimbrie. d. q. 1. a. 3. eos adi. De
tauro non ego credulus, nec qui velim
periculum facere, scio tamen ad causam
physicam referri à Glycæ; quod ficus in-
ter arbores succi plenissima sit: quamo-
brem halitum ex se calidum, aërem se-
cantem, penetrabilemque emitte; qui
tauri alligati ferociam domet, &
appenfarum carnes auium mollesca-
t.

C Quintò. Cum puella napello educa-
tâ, si Alexander Macedo consuisset; le-
thalisei, iudice Aristotele, contactus fu-
isset. *Resp.* non contactu solo, sed ludoris
& halitus commixti contagione, hanc
eum pestem fuisse hausurum. Sed con-
tagio nihil habet mirum neq; insolitū.

D Sextò. Cadauer coram occifore, pro-
pter præcedentem contactum, languin-
em solet fundere. *Resp.* Varias reddi
causas. quidam miraculo retribuunt;
quidam casui, quo factum sit aliquan-
do, vt cadauer tum cruorem mitteret,
cum præenserat reus homicidij, recen-
sui alio loco multas hac de re sententias,
& auctores laudauit: h neque adhuc dum
video, quid solidius adferatur illa anti-
pathia, ex vehemēti odio occisi in oc-
ciforem; quod qualitatem latentem, &
arcanam impresserit corpori, cum ca-
dauere permanentem: & huc referen-
dum illud Lucretij.

*Idque petit corpus mens vnde est: faucia
amore.*

*h Com-
men. in
Ostau-
am Sen-
cæ ver.
1278.*

Namque

Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.

Et si cominus est, hostem ruber occupat horror.

Vt si viui amantis, & mortui hostis comparatio. Sic Lemnius lib. 2. de occult. natur. mirac. capit. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma. lib. 1. de characteris. cap. 6.

Septimò obijciuntur varia curationum genera mirè frequentia. In primis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant: etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi*. item genus illud *Saluatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinae*, aut *S. Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feria vi. parasceues filiorum* vt nominant Belgæ, qui omnes dono sanitatis in varijs morbis se præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatij lib. de Incantationibus capit. 3. qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humana specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatio hæc res est, quàm vt vna propositione queat enodari. Quare dico primò, *Donum conferendo sanitatis siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.*] hoc certa fide tenendum, ex D. Pauli verbis *alij quidem per spiritum datur sermo sapientia; alij autem sermo scientia, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu; alij gratia sanctorum in vno spiritu; alij operatio virtutum, alij prophe-*

1. Cor. 1.
vers. 9.

tia; alij discretio spirituum.] Tale curationis donum; sed à febris tantum sanandi, habere putantur in Flandria, quotquot aati sunt ipso die Parasceues; & quotquot nullo scemineo factu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci. quare prodigiosa est curatio, &, si nihil superstitionis accedat, reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile vero est, ob diei honorem & mysterij sanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo, ac morbo comitiali: eisdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum D. Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virginis lib. 8. Hist. Ang. fol. 140. Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis, cuius opera studio Ioannis Butæi nostri partim de nouo, partim correctius edita anno superiore; scribit Bles. *Factor quidem (ait) quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vntionis regie sacramentum; cuius efficacia si nescitur, aut in dubium venit fidem eius plenissimam faciet defectu iniquariorum pestis, & curatio scrophularum.*] tantum ille epist. 150. ad clerico aula Regia. Prodiit ante annos duos liber benè prolixus cuiusdam Guilhelm. Tookeri, cui titulus *Charisma siue donum sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabetham; accipi librum dono Illustris Viri Marci Velferi Patricij & Consularis Augustani, qui quâ est eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ suæ ex-

per-

partem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competisse; nec quidquam assert ad id probandum, nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges non Christiani fuere; quos ille vnctos non dicit opinor. desijt ergo penes illos charisma & interruptum fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quod tribuunt ceteri? an vt Franciæ Regibus antiquioris priuilegij splendorem eripiat? an vt doceat (*quod impudenter asserit p. 84.*) Reges Franciæ per quãdam propaginẽ ab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet, quia Francorũ ferẽ totã provinciam iurisdictioni Regũ Anglię subiciebantur bellam rationem & dignã à Francis elucidari, quod nõ diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidẽ probat, vt nec Polydorus, licet asserat idem successoribus Eduardi collatũ, quod Eduardo: de quo quis nõ immeritõ dubitet. nã nec in Bullã canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conscripta ab Eilrhedo Rhiuallenti amplius habetur, quã D. Eduardũ quãdam mulierẽ strumosã persanasse; nec vnũ verbũ additũ de successorum charitate, vt nec à Tagantio, quem ipse etiã adducit, & vtriusq; verba adscribit; vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solũ ergo illi de Eduardo probarunt. Adde ex Blesensi Henricũ II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui temporis Henricũ VII. & Henricũ fortẽ octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum: nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipse Henr. VII. pro mendacissimo scriptore eum non habuit; si non idem Cambdenius, & quotquot rerum Anglicarum bene periti, iudicant? Res

A tanta vnico teste non potest probari. Tookerus autem idem donum contendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentiũs, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sanctis omnibus, & ipsi Sancto Sanctorum præfert eo libello in Prefa. &c. 3. 4. nõ semel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculum? Primum pag. 90. per fictitiũ quoddam suũ colloquium cũ Pontificijs quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquij locũ aut tempus addit; ne deprehendatur, cur non finxisti, Sanderum, Campianũ. Alanum, Stapletonũ? gloriosẽ de his triumphares. Nunc respondeo esse quendam, qui de quodam, cuidã nihil credit. vis scire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij, se illos conuicisse, bullas excommunicationis in Hæricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo 3. & in Elizabetham à Pio V. latã, impias fuisse; quia Regiñe Elizabethæ charissima sanationis integrum remansisse possit ostendere. quo audito, illos quasi animis consternatos subito conticuissẽ, opinor impudentiã tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primũ se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensiu fidei, in via sibi occurrissẽ probẽ Londinum qui fateatur, se struma Regiñe contactu liberatum. Quali verò ille vnicus testis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum cæterarum memor sufficiat ad conuincendum. Hic addit postea testes alios curatos tempore quos nominat omninõ quatuor, duos masculos, & foemellas totidem: vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos ait sanasse, & velle ac posse infinitiorem numerum.* Probat etiã à cæremoniarũ sanctitate; quæ mihi suspecta, quia video medicos prius emplastra ap-

D

plicare

plicare; & eas longà diuersas esse, ab ijs quibus vsũ fuisse, D. Eduardum, ex Eithedo Tookerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo quod Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquando hanc gratiam, & grauatè solet impertiri (pag. 105 & 106.) item quòd pars magna hominum curata istius gratiæ beneficio, quasi relabatur in pristinum morbi statũ (d. p. 106.) quod potius est indicio, non esse hoc charisma à Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; contra, quæ ope malorum spiritũũ sũt, nec planè sanant, nec perpetuò liberant. Nec ad rem facit, quod ex Chrysol. subdit: nam ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuũ morbi: de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudocus Hundius eam curationẽ pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atq; poetis, quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.* Nec habet plura probandi genera: postea c. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorum; quas ita proponit, vt appareat eũ Puritanos & ceteros merè Calvinistas planè habere dissentientes, & inficientes ac damnantes totam hanc serophulanam stropham, si nec fratres ius Evangelici credunt: frustra petat, me Catholicũ sibi credere: qui ipsũ & fraterculos illos omnes pro hereticis habeo: & ex ipsiusmet opere possum efficaciter Catholicis (nam Calvinianos aut Caluino papistas nihil moror) persuadere nõ temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula propria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur qui sit extra Ecclesiam Catholicam *hoc probat c. 5.* Sed Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam, ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo. quia Ecclesia Rom. sola est Cathol. Elizabetha, vt schismatica, est extra Ecclesiã Rõ. E. Elizabetha est extra

A Eccles. Cathol. Maior probatur, quia Eccles. Cathol. eadem est, quæ vniuersalis. Romana sola est vniuersalis. ergo sola est Catholica. solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarum monumenta: certè vestra Anglicana cuius caput est Elizabetha. mediam insulam nõ egreditur. *Secundò,* Non possunt miracula fieri, ad confirmationem falsæ fidei: (*non semel hoc dicit, & vrè dicit.*) Sed fides quam profitetur Elizabetha est falsa fides: ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum est Elizabetham esse Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum est profus apodicticum. Nec potes retorquere, dicendo non faceret miracula, nisi vera eius fides foret; sed facit, ergo vera est eius fides. nam assumis pro explorato, id de quo disceptamus: ego verò præmissis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certissima: *Tertiò* in Ecclesia Catholica semper effulsisse charisma sanitatis, probastoto cap. 4. ex D. Irenæo, D. Augustino, & D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumentor: Horum fuit vera Ecclesia: nos Papistæ sumus in eadem in qua ipsi fuerunt. ergo nos sumus in vera Ecclesia: vos in alia estis, quàm nos: ergo vos non estis in vera Ecclesia. Vnde sequitur verum & inuictum esse primũ argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiam fuisse, tu ipse fateris; quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas non in eadem cum illis Ecclesia

esse

esse:probo. illi Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerūt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus purgatorium, septem Sacramenta, præsentiam corporis Dominici in Eucharistia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profiteamur: nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti miraculorum verorum patratores, laudare potestis, quo cum in fidei catholice articulis per omnia conueniatis, aut à quo nos in vilo dissentiamus. Ergo non vos, sed nos, in ipsorum Ecclesia, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorum miracula non fuisse vera miracula, vel Regiæ vestræ: quæ alterius fidei est, quam illi fuere: vera miracula non esse.

Denique si quæram à te: cur in sanitatibus à Vespasiano, Pyrrho & alijs Gentilibus, vel hereticis collatis, non recognoscas manū Dei, sed Diaboli? respondes e. s. quia infidelium opera huiusmodi actu & factu impurorum spirituum sunt, & laudas D. Augustin. huius sententiæ verissime auctorem. Responde igitur, cum hanc sententiā verā esse credas: an fas tibi sit, credere miraculis, quæ Christianissimi Fræciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolica Romanæ confirmatione operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probatione falsæ fidei (lic. n. profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimū. Si verò dicis id tibi fas non esse: nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula: sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè egri: vel fieri physica aliqua vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum: vel ex pacto tacito vel expresso cum dæmone: à quo nec hæreticorum genius, nec aliq̄ quædam cir-

A cumstantiæ multum abluunt. Tu Tookere videris, quid me horum omnium malis credere: nam tibi credere, in ijs quæ asseris nondum decretum mihi neque constitutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac re credam: perge potius Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus: quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit: res non Annalium modò, sed & medicorum publicis libris, vt *Guidonis in Chirurg. magna tracta. 2. doctri. 2. s. & Ioann. Tagautij lib. 1. institution. chirurgic. ar. & quotidiana certa que experientia est contestata: hoc illis beneficium quondam concessum fuisse, vt contactu strumas seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hereditariam regni transiisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus: quorum sæpè temperies, & complexio patri similior, quam Regis ipsius. Conditio quoque sceptri seu coronæ, cui comes illa facultas media, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod vero Hieron. Cardanus lib. contradiction. medicar. scripsit Reges Francorum ex longo usu aromatum hanc vim habere, ridiculum, vanum, & dignum est scutica Ioan. Brodæi lib. 8. miscellan. cap. 10. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante: iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendacius incredibilibus adnumerandum: vel, vt puto, dæmonicis potius. Nihilominus.*

Dico 2. negandum non est aliquando nonnullos inuentos & inueniri, qui solo contactu sanant. hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidiana experientia. Et hæc sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tempus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. lib. 6. & Niceph. lib. 11. & scimus B. Petronillā à S. Petro, spiritali

lib. ro. de
ciuita.
Dei.

Id. c. 7

eius parente, ad breue tempus fanatam fuisse; & quod narrat Mich. Medina de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando fanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonum fanati, v. g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quâdo, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saluadores vocant; vel Ensaluadores, eo discrimine, quòd illi dicant se sanare vi orationum, quas conceptis verbis dicunt illi, vi salutæ & halitus, quem ægro inspirant, de his dico 3. *Saluatores; & Ensaluatores, nec possunt districte & in vniuersum damnari, nec etiam in vniuersum approbari*] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria & Veracrucius: m & sic admittenda quæ Nauarrus n scripsit his verbis; Porro illi qui vulgò *Saluatores* vocantur (quantumcunque aliàs sint perditissimi homines) licet possint suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huusmodi hominibus à solo Deo, conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, *Margaritam confessor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum: rarò enim sicuti vtuntur, licet vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo Vicarijs & Officialibus Episcoporum, cæterisque ordinarijs, vt priusquàm permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus vtantur remedijs, an verò per gratiã gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circumstantijs co-

m Victor.
elect. de
Magia.
Veracru.
.2. de ani.
na specu-
at. 2.
Manual.
.11. p. 36.

A gnoscenda. Quod vniuersim non sint reiiciendi, contra quam insinuat Ciruelus 3. p. de superstitione. c. 3. & 7. probatur, quia nunquam abbreviatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certum tamẽ puto, hanc nunquã largiri nisi Catholicis: hætenus enim nulla hæretici miracula fecerunt: & prudentissimè summus Franciæ Senatus decisione quadã vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine & collegio medicorũ approbatus esset, agrotis positiones vllas imperare, aut medicamẽta præbere vel morborũ curã publicè profiteri, lege An. Robertũ rerũ iudicatar. l. 1. c. 5. doctissimè differente.

B Dico 4. *solo contactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo, naturaliter quemquam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera sanare, vel ferrum extrahere posse, non credo, hæc conclusio tota est contra Pomponatium; quod ad contractum, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam posui, huius autem hoc est: naturali completionẽ vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu, ergo ex iisdem causis, quidam naturali complexione vel constellatione erunt salutare & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò quod de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascitur: omnes eam vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactus; poterunt sanare omnes; quotquot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet, qui eandem stellarum posituram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin nõ poterit hoc aliã die præstare, quã quãdo positu-*

ræ æqualitas ista, quam oportet, accide-
 rit. quàm igitur incerta futura hæc cu-
 ratio? Secundò quod vulgarem illam
 de fascinatione opinionem admittit,
 hoc postea docebo prorsus à verâ Phi-
 losophia alienum. Tertio peccat illatio-
 ne. nec enim sequitur, nociua est qua-
 litas hominis in hominem; ergo & qua-
 litas hominis in hominem fatenda est
 esse sanatiua. nam auctore Aristotele
 plura necessaria ad sanitatem, quàm ad
 ægritudinem. malum enim ex quouis
 defectu, bonum ex integra causa. De-
 inde contagio solo hauritur afflatu.
 Verum in hac curatione sedulo obser-
 uant modos tangendi certos, nume-
 rum & alias ceremonias. Accedunt
 multa suspitione plena & periculo. Pri-
 mò quod salutatores illi dicunt, ad vir-
 tutem hanc exercendam multo vini
 potu opus se habere: fieri autem non
 potest, vt vini potus proficit ad contra-
 riorum morborum curationem. si profi-
 cit frigidis, non proderit calidis. Item
 solent panem à se ad morsum porrigere
 morsis à cane rabido, vel insectis toxi-
 cor: cui panis neutra causarum Veracru-
 cili suffragatur. Tertio dicunt in præ-
 sentia alterius saluatoris vim maiorem
 salutandi habentis, se sanare nequire.
 quod est absurdum. deberet enim poti-
 us vis illa, si naturalis esset, magis
 intendi. Quarto mentiuntur, cum di-
 cunt naturaliter vnum saluatorem ab
 alijs saluatoribus cognosci, licet eum
 prius nunquam viderint, quod signum
 alicuius notæ illis à dæmone impressæ.
 Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt
 dicunt ipsi, S. Catharina vel Quite-
 ria. Quintò falluntur, dum putant hanc
 vim competere septimo cuique filio, si
 masculinum ordinem semineus partus
 non interruperit. quod est ridiculum
 naturæ adscribere, & non miraculo.
 Sextò sapè dicunt sibi reuelari, quæ

A procul in eorum absentia gestata suere, vt
 ille qui Torquemadæ patrem à morfu
 canis rabidi sanauit. narrat Historiam
 ipse Torquemada. p Septimò glorian-
 tur sine nocumento se tractare posse
 carbones & ardentem clibanum subi-
 re; quæ naturaliter fieri nequeunt; nisi
 se præmuniant lotionem & inunctionem
 rerum frigidissimarum, quæ tamen nõ
 possunt, nisi ad modicum tempus, ignis
 actiuitati resistere. Vnde & Vairus q
 narrat, ex hoc grege quendam, cum
 ingressus furnum fuisset, & alius, eo i-
 gnaro ianuam occlusisset, ibi flammis
 absumptum.

Venio ad Pomponatij fundamen-
 tum, & respondeo; lapides, herbas &
 animalia, quæ vim aliquam beneficam
 huiusmodi à naturâ acceperunt, eam
 obtinere ex temperamento certo &
 definito totius speciei, fit enim inde, vt
 omnis magnes ferrum attrahat, omne
 rhubarbarum bilem expurget, omnis
 rupica morbum istericum sanet. O-
 porteret ergo, si saluatoribus vis ea na-
 turalis inesset; ratione speciei humanæ
 eam acceperunt, & sic omnes homines
 eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui &
 singularis complexionis hoc vni tribu-
 is, quod alteri adimis: cur non in ma-
 gnete quoque & rupica hæc diuersitas,
 ratione indiuidui, reperitur, vt vnus
 magnes nequeat, quod potest alteri.
 Neutra ergo ex parte similitudo locum
 habet. Item quod rhubarbarum bilem
 temperet, id facit ratione peculiaris in-
 temperamenti. cur etiam in m speciei il-
 lius indiuidua & nulla alterius, eodem
 planè modo morbis medentur. Sed in
 hominibus non potest esse hæc simili-
 tudo & paritas temperamentis: quia ho-
 minis forma diuersissima est, à forma
 rhubarbari; quare & temperamentum
 corporis discrepat à temperamento
 rhubarbari nam alias longè requirit di-

Horti
 Florum
 colloq. 3.

lib. 2. d.
 Fal. ino
 c. 11.

o Probl.
 c. 7.

spositiones materiae forma hominis, quam forma plantae, succiae. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quae rupicae, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, seque angues sine laesione contrectare posse; iam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum se se antidotis praemunire.

De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, nisi daemónico pacto; & ex genere suo, id lethale crimen loquor de illa, quae solum obligat linteo: nam quae oleo, & vino vitatur: si congruo temporis intervallo sanet, nec mala murmura his addat aut alias superstitiones physicis licitis remedijs annumeranda. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quae fuit Magi illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod sic à vulneribus aut morbis sanati, postea in dolores gravissimos, & saepe morbos saeviores reincidant, & ut plurimum vite exitum pessimum fortiantur; quod possem mihi notorum multorum exemplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

Restat quiddam Alberti Magni, qui refert duos se vidisse pueros, quorum vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia, quae ad dexterum eius latus sita, aperiebantur: ab altero vero idem in sinistris ostijs praestabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum contactum vel praesentiam alicuius excidat? Nonne scribit Matthiæus, in Italiae montibus herbam se novisse, qua ab equis calcata continuo ferrei calcei soluuntur. Pici herbam cuneo adactum extrahi, testibus Democrito & Theophrasto. Aethiopide herba certo ritu incantata, feras omnes si admoveatur aperiri; & suo tempore Venetijs furem suspensio dam-

natum, cui sic fores omnes patefiebant.] sic ille epist. Nuncupatoria in Dioscoridem. Resp. In vltimis duobus apertam incantationem accessisse: in prioribus duabus herbis, occultam atrahendi & disijciendi vim à natura insitam: quae vis naturaliter hominibus inesse nequit. Nec ratione specifica, quia non omnes habent: nec individuali: quia conditiones individuanes non producant talem effectum. Quare nec Aristoteles, nec quisquam recte philosophantium, hoc est crediturus. mirandumque vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quam ad illum vsque (ut ait Anton. Mirandulanus) ceteri qui existant scriptores tot saeculorum simul omnes.] Si tamen hoc accidit, de monis prestigijs adscribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marfos, satis colligitur: ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus:

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem:

Occultas acito tentantem pectore vires?
Legifer ut quondam vates, sub rego superbe,
Dum noua monstraret iusi miracula signi,
Commouit liuore magos, ut talia tentent,
Accumulentque suas zelo feruente ruinas,
Quis forsitan si suppeteret, non vana potestas,

Demere, non etiam properarent adde monstra,
Aemula sed signis tantum, non viribus aqua.

Quod remouere nequit, duplicata sustinet in a.

Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,

Cum tacita seuos producant arte dracones Absentes, & saepe iubent consilgere secum.
Tunc, ut quisque grauem bello persenserit hydrium.

r Anania
lib. 4. de
nat. daem.

(ex lib. 3
d. motu
animalium

Affidit

*Aspidis aut duræ Clausas cognouerit iras,
Concutit interius secreti carminis arma;
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inermi.*

*Et morsus tantum, non virus in angue time-
tur:*

*Interdum perit incantans, si callida surdum
Adiutoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine
prima,*

*Anguinea fraudis quod sic, lingueque perit
In speciem reddunt commercia mutua fundi.*

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

Mira quædam perficit per humanam industriam: tantum enim nunc loquor de operatrice: diuinatoria suum locum referuo. Magica operatrix artificialis & ipsa duplex est, Mathematica & prastigiatória. Mathematicam uoco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel astronomicis, huius exempla sunt Sphæra illa Archimedis, secundum Claudianum vitrea, de qua *M. Tullius a* & in Siracusarum obsidione nauium per specula combustiones: *b* Archytæ columba lignea volans: *c* Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: *d* & Boetij aræ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata. *e* Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere causarum naturalium ope certo motu & dimensionibus applicatarum: ut in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos re-

A ferri debet etiam si humana industria ad instrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcirco dissentio à Guilhelmo Parisiensi, Medina & alijs: qui caput aeneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatum locutum: nec enim humana industria huc usque pertingit: nec naturalis ratio patitur, ut res inanimata, vocem humanam, ad libitum interrogantium respondendo, emittat. nam hæc vitam, & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quandam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia: si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cæcæ demon fuit. Notum enim simulacra, enim Gentium argentum & aurum: os habent & non loquuntur. neque enim est spiritus in ore ipsorum. Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed à Theologis confutata iam pridem. f Huc pertinet globus ille artificiosus, seu athenæa statua, sic consecrata, ut ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat remisso, sagittas in spectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum III. Scotorum Regem, à Fenella interemptum, in Maioris & Boetii Scotia Annalibus legitur. Eodem

B reducenda quorundam mirifica tolerantia, ut artificis illius qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo post veteres Guido Aretinus epist. ad Michaellem Monachum ferentium immania pondere fronte, & funambulorum globis insistentium (ut vidi) & qui membra, quasi lutea contraxerat, uti lubet, flectunt, de quibus egit D. Chrysostomus. homil. 19. circa fin. ad Pop. Antiochen. ad qua solet plurimum iuuare corporea dispositio, & naturalis agilitas, ut plurimis exemplis docet Andre. Libanius

C **D** **E**

Psal. 134.
& 15.

fD. Tho.
lib. 3. c. 6.
traget. c.
104. Va-
lencia 2.
2. disp. 12.
p. 2.

Circe,
quæ An-
guitia.

a 1. Tusc.
& 2. de
na. Deor.
b Plutar.
in Marcel-
lonarum
tom. 1.
c Gellius
lib. 10. No.
d Glycas
& manaf-
ses in An-
nal.
e Cassio-
dor. l. va-
ria. epist.
p. 6. & Po-
litian. in
Panepi-
stomone.

p. 2. *Mirabilium tracta. de Noctambulis in sine operis.*

Altera species ludicra & deceptoria, vocari potest *præstigiatrix*: (à qua factum vt mira Magorum à Græcis *μαγία & κολητα*; à latinis; ludi, & ludicra, & ludibria vocata sint, (vide Heraldum in lib. 1. Arnobij pag. 31.) cuius effectus non sunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino & camelo & interdum per meram imposturam, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebant sacerdotes Beli qui à Dracone cibos deuorari fingebant: *h* vt fiebat celebri in illa solis mensa, *i* quam vulgus peregrinorum putabat sponte suâ cibos suggerere, reuerâ tamen cibi à vicinâ vrbis incolis suggerebantur. *k* Et etiam accidebat, in fictitijs illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus. *l* Item quando Barchochabab, pseudomesias ludæorum, stuppulam in ore succensam anhelitu ventilans, flammam vomere videbatur, teste D. Hieronymo. *Apolo. aduersus Rufinum*: simile putarim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poëta. Talia quæ vocat Irenæus lib. 1. aduersus hæres. cap. 4. a naxilai ludicra, v. g. facere vt conuiuæ videantur habere aethiopicum nigrorem, vel defuncto: rum pallorem, a finina aut equina capita. commentum vetus Plinio lib. 28. & 35. & sexto Empirico notum lib. 1. Pyrrhoniæ. vt docet Marsilius Cagnatus lib. 3. varior. cap. 10.

Thumaturgica, vt & *Magia naturalis*, per se bona est, & licita, vt omnes

A artes per se sunt bonæ. Per accidens vtraque sit illicita, primò quando in malum finem referunt. secundò quando scâdulum oritur, eò quod putentur hæc fieri dæmonum operâ: quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatoribus publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suæ testimoniû. Tertio si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ imminuat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnatur, qui sine necessitate vel causâ iustâ, se mortis periculo per ludum exponunt. *m*

B Cæterum *Naturalis & Artificiose Magiæ*, duo sunt velamina; quibus se occultare solet *Magia Diabolica*. semper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ de astrorum influxu, & temperie hominis superiore capite differuimus: vel mentitur artificium; vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus disputandum q. sequ.

Nunc de præstigiatrice quædam, ad alia quæ postea differuntur lib. 2. quest. 3. Sapienter ab Vlrico Molitore lib. de *Phyromia mulierib.* animaduersum fuit à Diabolo sic medium disponi posse, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cum autem satanas sit magister (ait) *ioculorum*; nemini dubium esse, quin subtilius hæc Diabolus operari possit. hic, nunquam discipulus est doctior præceptore, Talis illa, de qua Niderius, in *Formicario*, cap. de *maleficijs & eorum deceptionibus*; Colonia, inquit, citatur virgo quadam, quæ mira in conspectu nobilium fecisset, quæ arte magica videbantur fieri. *mappam* enim quadam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & contractum, in momento reparasse & similia. *M. inus inquisitoris euasit excommunicat. B.*

dinus

3 Descri-
ptio. Afri-
cæ lib. 8.
lib. 9.
h Daniel.
14.
D. Hier.
pist. 103.
ad paulin
& Herod
lib. 3.

Joseph.
li. 18. ant.
2. 4. Ru-
in. lib. 2.
hist. Eccl.
cap. 25.

m Silu. &
Fumus in
verb. ars
Nau. c. 15.
num. 8.

dinus notat, eos solere decem magicis
 præstigijs vnum subtilitatis seu agilita-
 tis artificiosè actû miscere. vt persua-
 deant, quæcunque ab ipsis geruntur,
 citra præstigium, solâ dexteritate & ar-
 te fieri, procurant, vt quicquid sortile-
 gij admiscēt, id subtilitatis & agilitatis
 esse videatur. Amat satan homines ad
 risum prouocare, vt læti ac hilares im-
 bibant impietatem, sic præstigiatores
 isti agyræ, iocularij miriones, circula-
 tores, ipsos iudices sæpe ad ineptâ quâ-
 dam lætitiâ & admirationem pertra-
 ctos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria
 tantum, nec puniendâ videantur. fre-
 quens talium semper vbique prouetus
 fuit & seges etiam hodie in aulis quo-
 rundam Principum, alio & cicuta nocentior.
 In Francia Triscalinus coram
 Carolo IX alâs laudato Rege; ex cuius
 iudâ nobilis, ab eo remoti, torque an-
 nellos ad se sigillatim cunctis spectanti-
 bus pellicebat, eosq; manu recipiebat
 aduolantes vt videbatur: nihilominus
 mox torquis integer, & illæsus repertus
 fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec
 arte, nec actu humano, nec naturâ fieri
 poterant; falsus est ope diaboli cuncta
 se perfecisse, quod ante obstinatus ne-
 gauerat. Ioannes Trithemius, ex anti-
 quioribus refert, anno 875. tempore
 Ludouici Imp. Sedechiam quandam
 religione iudeum, professione medi-
 cum, stupenda quædam coram Princi-
 pibus deorare Hoplomachû equitè cur-
 rum quoque onustum feno cum equis
 & aurigâ, amputare capita: manus &
 pedes; quæ pelui coram imposita lan-
 guine stillantia cunctis spectanda præ-
 bebatur, & ea statim hominibus illæsis
 suo quoque loco restituebat: venatio-
 nes, decutiones, & hastiludia, & quæ
 homines in terris agitant, ea in aère au-
 diri faciebat: mediâ brumâ hortum a-

A moenissimum, in Cælaris palatio, arboribus,
 herbis, floribus, cantillatione a-
 uicularum, subito natis & auditis pro-
 ducebat: Si quis pedè attraheret alteri-
 us, pes sublequebatur, & homo inno-
 xius persistebat. In Sicilia Eunum pro-
 ponunt, sed eius facinus illud, quo inter
 verba flammam ore videbatur vomere,
 artificio quoque non præstigijs planè
 tribuendum: nam in ore abditam nucem
 sulphure & igne plenam habebat,
 B qua leniter expiratione mota, funde-
 bat flammâ, vt scribit Thomas Fazellus
 decad. 2. rerum Sicularum lib. 5. c. 2.
 idem c. 1. lib. 3. decad. 1. mira refert de
 quodam Diodoro, quem vulgus Lio-
 dorum vocat: hunc magica arte imbu-
 tum, miranda præstigijs machinatione
 Catanæ floruisse. Is namq; potenti
 C carminum suorum vi homines in bruta ani-
 mantia conuerrere, omniumq; sermè rerum
 formas in nouas metamorphoses transfun-
 dere, longissimiq; à se spatijs distans, repente
 ad se trahere posse videbatur. Catanenses
 prætereâ adeo crebris laceſſebat iniurijs, &
 contumelijs debonestabat, vt vanissime cru-
 delitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei
 pendendi studium concitarentur. Qui cum
 capiti reus cruci tradendus esset, elictorum
 carminum præsentissima arte è Catana By-
 zantium, cuius imperium eo tempore Sicilia
 D agnoscebat, & rursus è Byzantio Catanam è
 licitorum manibus dilapsus, paruo temporû
 intervallo, per aërem deuchi se misit. Qui-
 bus veneficijs adeo populo factus est admira-
 bilis, vt in ipso quandam numina potentiam
 esse rati, errore sacrilego cultum sacrum debi-
 tum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Ca-
 tanensi Episcopo, diuina virtute ex impro-
 uiso captus, frequenti in media vrbe populo,
 E in fornace igne in ectus, ignis incendio
 consumptus est. Sic diuina iustitia præ-
 ualuit, & qui se iudicibus fortè minus
 iusto zelo motus eripuerat, è sancti viri
 manibus elabi non potuit. His similia

Bodin in
 dæmon.

E

præsti-

præstigia narrabo sequi. lib. 6. in prin. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo, & alijs quibusdam, & Antonij Gueuare Episcopi Modonedensis lib. 3. horologij principium. cap. 43. & 44. & merito subdit, quod iam monui istos, ioculatores, quam tumuis artificiosos, opera dæmonum adhibere; ideo legibus latis Franciæ Reges S Ludouicus, Philippus Augustus, & Henricus III. regno exulare tales fanciuerunt. Crespet. de odio Satanae discurs. 12. libro primo. Nostros temporibus Cæsarium Maltesium Parisijs captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cætera in iudicio obijciebat; sed cum vrgeretur & damnationem metueret, à gubernatore, qui tum erat iudicibus Ecclesiasticis suspendere iussus, creptus, in aulâ irrepsit, & ibi multa de nouo cœpit edere, chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera mensa parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantû frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa faccari granorum minorû in mensam magna multitudine, quod quis sibi granum mète delegisset indicabat; etiam si quis, in deligenda re proposita, dubitasset, addebat hæsitacionem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse, & alia multa: propter quæ tertio in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensis, D. Houio anno 1600. vocatus; cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asyllum omnium Antichristi præcursorum. Princeps ille, qui præstigiatores iudicio, auctoritate; non iure eripuerat; vix bienniû superuixit, & florente ætate interijt; nec quicquam illi postquam malæ causæ defensionē su-

A sceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Non impunitos vnquã Deus Principes finit, hostiû defensores: quia nominatim vetuit, ne præstigiaticem quis viuere patiatur. Exod. 22. v. 18. hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium: sed ipso quo conuicta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

B *An vis characterum, amulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt.*

VM Magis sentiunt Protomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur, Memorabil. sed superstitiosè.

C Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. oës. Sanè rem acu tetigit Tatianus Asyrius; cœsens, si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dütaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerüt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta, vt homines solèt verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat, a mendaces & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aère fracto natis, tantam mirabilium potestaté adscribunt, consentiunt Medici, Theologi & Iurisperiti nostri. b

D Notandum ex Conrado VVimpina, c Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorû nomina exorcisationes & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriã. primo, quia hæc

a Doctor dubitant c. 72.

b D. Tho. 22. q. 96. a 2. & 4. contra gēt. c. 104 & 105. & ibi Ferrar Silu. verb superest q 10. Ciruelus de su-

nomina

perfit. p
3. Marti-
nus de Ar-
les lib. de
superstici-
onib. Cō-
dronchus
lib. 3. de
morb. ve-
nific. ca. 1
BoKelius
lib. de
philtis. c
1. Vairus,
Anan. &
alij.
e li. de su-
perfit. ca
pen. & vit
d li. 16. de
varietat.

e in vita
S. Hilario
nis, circa
med.

f Arti. Pa-
rif. 2. f.

g Terrul-
lia. Alber-
tus, Baco-
nus, Mi-
faldus.
h sup. c. 3.
q. 1.

nomina non nisi à dæmonibus potue-
runt accepisse (quod Cardanus fate-
tur: d) Secundo, quia dicere quod ta-
les fumigationes honorent Deum, aut
Deo placeant, est error in fide: dicere
autem quod talibus uti, non sit dæmo-
nes sacrificio honorare, & ideo damna-
biliter *ἰδολολατρεία*, etiam est error. V-
trumque definiuit Facultas Theolo-
gica Lutetiana. *Artic. 10. & 11.*

Alterum genus imaginum, caracte-
ribus & sculpturis innititur, barbaris &
peregrinis, in quibus sunt nouem cal-
daria, & nomina quatuor principum
huius mundi cardinum, & ter septem
nomina ex Mahumeticis delirijs Ara-
bum decerpta: quas illi figuras auctori-
bus tribuunt Germoni Babylonico,
Hermeti Ægyptio, & Thori, Græco:
tales etiam numerant quatuor Salomo-
nis annulos. talia cuncta patet annu-
meranda primo generi superstitioso-
rum & execrabilium; nec vim vllā ha-
bere posse, nisi à dæmone: quo Doctore
& Dedicatore miseri ea acceperūt: quæ
per se vana & inania esse, delicijs & la-
minis agens, docuit D. Hieron. e Fa-
tentur etiam ipsimet Albertus Magnus,
& Rogerius Baconus. Est etiam in fide
error, quod vnus dæmon sit Rex Ori-
entis, Alius Occidentis, & præsertim
suo merito. f

Tertiam speciem genuit axioma
quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores
caelo subiectos vultibus celestibus;* & hinc
intulere scorpios omnes terrestres regi-
à scorio celesti, pisciculos omnes flu-
uiatiles à celestibus piscibus, hoc nuga-
mentum defendunt cum Ptolomæo
permulti. g Sed superius iam ex parte
hoc confutatum fuit. h nunc addo, si
tam potens illa correspondētia imagi-
nariæ figuræ superioris in hanc veram
figuram inferiorem: cur adiungunt ritus
quosdam superstitiosos? v.g. vt si

A talem expectas effectum, in tergo figu-
ræ eum debeas inscribere: si contrariū,
in fronte, idque faciendum aliquando
manu dextrā, aliquando laeuā: sigillum
modò fodiendum capite deorsū, modo
capite sursum, & cætera de hoc genere.
Vnde nihil vereor concludere, cum
Gersono, & VVimpinā, hanc etiam vl-
timam speciem superstitiosam damna-
tā esse. Fundantur enim hæc omnia in
aphorismo Magico libri impij: qui in-
scribitur ARBAGH THEL *ארתבטל*

B in Septenā 2. vbi traditur, quod quan-
do Deus nomina rebus vel personis im-
posuit, simul cum nominibus vires &
officia quædam illis distribit: & ita ca-
racteres ac nomina constellata (h *Ima-
gines sub certa constellatione formata &
nominata*) habent vim non ratione fi-
guræ vel pronunciationis, sed ratione
virtutis seu officij illius, quod Deus ad

C tale nomē vel characterem ordinauit.]
Hoc totum est mendacium confictum
ad stabiliendam hanc superstitionem.
Nomina quidē Deus in scripturis im-
posuit sanctis quibusdam, mysterij si-
gnificandi causa, & officio eorum, quo
isti functuri, conuenientia: sed ipsi no-
mini Deus vim effectiuam nullam in-
didit. Animantibus verò cunctis Adā
nomina indidit, non Deus.

D Par ratio est de annulis & sigillis Ma-
gicis, quantumuis præferant speciosis-
sima nomina Raphaelis, Machabæorū,
Salomonis, Elizei, Zachariæ, Constan-
tini, & quorundam sanctorum: quibus
nominibus etiam interuenit blasphe-
mia, dum hosce sanctos fingunt nefariè
Magicis initiatos, / item quia signum
crucis, quo in signo vicit ille Magnus
Imp. annumerant sigillis suis dæmoni-
niacis.

E Deniq; certò tenendū quādo effectus
aliquis sequitur vsū characterū, annu-
lorum, sigillorū vel imaginū: quod fie-

Plato 2.
de Repub
Talia
nus lib. 10
c. 1. Philo
strat. lib. 3.
vita A.
pollonij.
Iosephus
1. 8. antiq
c. 2.

ri interdum contendunt: id totum à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inferere, vel insertam profundius & stabilius infingere.

Porrò vt nugacitas Hermetis & similibus deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis: qui non vtili exëplo ficitij Salomonis & Hermetis sigilla in lucem edidit, deceret potius in Ecclesia Catholica talia obrui silëtij cinere, quã typis tam splendide euulgari. Aiüt ergo nugones: Qui gemmam possideat, cui inculptus aries, leo, vel sagittarius, cunctis eum gratum & gratiosum fore: cui virgo, taurus capricornus, hunc religionis amplectēdæ auidum effici; cui gemini, libra, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces & concordiaē studiosos fore, contra cui cancer, scorpius, pisces, ijs inferendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni character, is gliscens robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad summos honores prouehendus, cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immerfabilis, & omnium compos vtorum: idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla est imago stellæ, cui nō peculiaris efficacitas inhereat. Mitto stellas, draconis figura, lætū facit, & diuitem; astrolabij, fatidicum; idem (vide) asini si chrysolitho inculpta: ranæ, inimicos ad pacem, amicos ad odium impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsq; ad c. vlt.* Si nugabatur, certè crasse ridet Prælatum illum, vnum ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si serid, non habeo, qui excussem, cum ea quæ solius Dei sunt; infundere prophetiam, & religionis ac fidei amorem, tenacitatemque & similia, tribuit asinorum & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis

A artibus, & studijs Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrū superstitionum, & facere, vt cuique sit Deus annulus sculptus quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facescunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cum obijcimus, pentagonos circulos, & alia huiusmodi signa aut characteres duntaxat esse qualitates quasdam quantitates: ipsam verò quantitatem non esse principium operatiuum; Respondet, non esse figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre: sic enim deformē materiæ figuram hominis animo tristitiã, speciosam verò eidem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neq; pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cum ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem ijs vtentium. Verum credulitatis non maior vis est, quam imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capit.

C Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltro etiam communem sententiam nonnullis laesit. *k 2. 2. q. 96. 2. 2.*

Primò sic ratiocinatur. figura, licet non sit ipsum principium operationis, est tamen comprincipium, ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificij instrumentis efficit figura, vt illa sic, vel sic operentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas, demergetur. Respondet, figuram esse cōprincipium in motu locali, & operationib. quæ per hunc motum fiunt: vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per malleum, per asciam, per terram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirma-

tiones.

tiones: quarum etiam vltima fortassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immerabile. Sed esto fiat, erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa substantia, secundum multos. quæro enim, quâ figurâ velit esse ferrum, circulari, quadra, an pentagona? si dicat, hac vel illa: inferam idem fore si alia sit formata lamina; æquè tenui & lata figura: quod indicium est nihil operari figurâ. si dicat qualibet in figura sufficere illâ extensionem & diductionem ferri; certè fateatur necesse est, à figura hoc non pendere, non minus enim differunt extensio quantitatis, & figura quantitati extensæ impressæ, quàm albedo à superficie parietis dealbati.

Secundo adfert fundamentum illud tertie speciei imaginum. quod iam explosum est.

Tertio præterdit auctoritatem D. Thom. quasi sanctus doctor. d. cap. 104. concesserit, imagines hæc virtutem aliquam de cælo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. Respondeo D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex persona aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quarto subdit: videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. Respondeo, stultorum esse numerum infinitum; ideo sufficere quod re vera res sit mala, & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re. l

QVÆSTIO II.

An numeris arithmetiis aut musicis magica vis ulla insit?

RATRES Orthodoxi passim de numerorum connexionem multa philosophantur; ijdem tamen dumtaxat, in hac portione, & connexionem numerali, diuina quædam mytheria contemplabantur, nec vllam vim naturalem, vel Magicam, numeris ipsis, quâ tales, tribuebant Pythagoræi verò & Platonici, putidè superstitiosi in hac re fuerunt. Sit.

B Concl. Numerus, qua numerus est, nullâ neq; naturalem, neque supernaturalem vim operandi continet. Hanc qui neget, philosophū negat Andr. Laurétius l. 8. hist. Anatom. q. 10. & probat optime Leonard. Vairus l. 2. de fascino c. 11. & Catholici ceteri, ad vnum, concedunt: præfertim, quotquot numerum, nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodò imaginarium est? sed & ab illis concedenda cōclusio, qui volunt esse aliquid reale reb. numeratis superadditum. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi forte motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim est quantitas discreta, cuius, quàm continuæ, non potest esse maior efficacia.

E Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis, si nō aliquid momēti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit, quia semen humanum multiplex est. quoddam perficit fœtū septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò reperit, continua illa mensis pugna debilitatur, & octavo

nus l. 16. de variet. & l. 18. de subtilitat. Ciruelus sup. & Bap. Segnus l. de vero studio Christiano c. 7.

Langius d. ep. 34. Medinad c. 7. fol. 72. Ananias d. l. 4. Carda-

mente debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum non tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque adeo robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistantiã, quando mater vterum fert diutius, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimestri partu*, quem tutius hac in re sequeris, quam Academicos ad numerorum vim superstitiosè confugientes, quorum dicta inuenies in opere erudito Fabij Paulini *lib. 6. Hebdomad. c. 4.* Hippocratem secutus idem respondit Andr. Laurentius l. 8. hist. Anatom. cap. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali: Nam ad musicorum numerorum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut astrologorum planetarias nugas prouocantes Astrologos accurate retutat Andr. Laurentius l. 3. de crisibus, vsque ad cap. 8. Fracastorium, qui l. de causis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melancholici, refellit idè c. 9. & 10. & postea tandè cap. 13. suam sententiam proponit, causas esse duas, materialem & efficientem. Materialem esse quemlibet humorem noxium quantitate vel qualitate peccantem. Efficientem esse duplicem, vniuersalem & particularè. Vniuersalem & remotam esse cælum, cuius vires ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particularem & propinquam esse ipsam naturam, quam Hippocrates vocat calorem inlitum, Galenus facultatem corpus dispensantem, alij temperiem siue spiritum vocant: quæ sic motiones suas statis cir-

A cuitibus perficit, quasi ratione vteretur: quod si aliquãdo errat, id à materia vitio procedit, eam contumacia sua vincens.

Iraque quod tardior vel celerior sit crisis, id partim materiali, partim efficienti causæ tribuendum. Si enim humor sit temperamento calidus, substantia tenuis, & qualitate benignus, facilius à natura domari, celerius coqui, & excerni: Si crassus, frigidus & contumax, difficilius. item à validiore natura, citius; à debiliore, tardius coqui.

B Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat crisis, id à sola materiali causa provenire, nempe peculiari humoris cuiusque motu; bilem tertio quoque die moueri, pituitã quotidie, melancholicum humorem quarto die, Ergo biliosos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia iisdem diebus morbi iudicandi, quibus mouentur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus causam non minus occultam esse, quam magnetis aut chatarticonum sunt proprietates.

C Quod denique septenarijs tantum perfectæ & salutare crises perficiantur, id totum efficienti causæ tribuendum. *Natura, (inquit) desinitum sibi elegit tempus, quo motus suos & crises perficit. Tempus illud sola experientia (quam solam Hippocrates secutus, vt docui idem cap. 11.) Septimo die, decimoquarto, vigesimo, perfectas & salutare crises saepe contingere: Sunt igitur prefixi illi dies, & à natura ordinati. Cur autem septenarium potius, quam alium numerum, sibi pro delictis elegerit natura: Fatetur id altioris esse contemplationis, & Theologicam reddit rationem. Hoc ideo factum, quia verum omnium Parens & Creator Deus eam Natura legem imposuit. Nam & diei septimo benedixit Deus, & cum filius israel, van-*

quam celebratissimum commendauit, & septimo die post absolutam vniuersi istius, quod oculis cernimus, creationem, quieuit ab operibus suis. Naturam ergo cuiusque particularem crises septimo quoque die perfectas moliri, nec eas alio vnamquam aggredi die, nisi aut impedita aut lacelsita fuerit, & ideo propter huiusmodi impedimenta, nonnunquam intercedentibus diebus seu intercalariibus crises fiunt (de quo idem egit lib. 2. à cap. 13. & hoc li. 13. cap. 15. Particularem denique hanc causam ab illa vniuersali efficiente, nempe cæli motu, iuari, vt si aliquando accidat lunæ septimanas cum septenarijs morbis concurrere, crises inde merito felicior faciliorque speretur. & hætenus tantum à Galeno in lib. de diebus decretorijs Astrologos iuari, de quibus egerat Laurentius d. libro 3. cap. 7. & 8.

Cur denique quilibet septenarius suum habeat indicem, nempe quaternarium, causam esse commune physici & arithmetici axioma, partes de suis proximis totis iudicare: vt cum architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectum futurum, totamque domum colligit. Septenarij partes in quas proximè resoluitur duas esse: quatuor scilicet, & tria: Sed propinquior est quaternarius, indicabit ergo quartus septimum: & vndecimus, qui secundæ septimanæ quartus est, decimum quartum; & decimus septimus, qui tertiæ septimanæ quartus est, vigesimum. Quinetiam quartus dies septimanæ mediusest, parique cum extremis iungitur societate, vnde fit, vt si primus dies morbum discutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, sed quartus morbum iudicare aggrediatur, septimus finem imponat.] Hætenus ille Regis Christianismi medicus.

A Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat, nõ ipsi quinario sed substantiæ foliorum, tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent, item quod heliotropij grana tria tertianam, quatuor quartanam profint; ite alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse, quã pari, licet equali prebeantur quantitate. Mulci numeri vi magna pollent, non vt numeri, sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiã ex dictis vanos esse ac superstitiosos, qui vim aliquã inesse volut certis psalmis: eo quod certo numero sint collocati, & eos credunt efficaces, vt prospere cœpta legenti succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal. 1. *Beatus vir*: quia vnitas est quid perfectum, quasi verò septenarijs & senarijs, & quinarijs, & ternarijs sua quoque non sit perfectio. Dicunt etiam Psal. 10. *In Domino confido*, felicem esse, quia denarius numerus est bonus: & quia centenarius ex decies decem conflatur, ideo adhuc feliciore esse centesimum Psalmum, *Misericordiam, & iudicium*. Refelluntur, quia denarius, aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realem nullam habent. Nã nec physicam, nec ethicam bonitatem habent, sed artificiosam tantum ab imaginatione numerantis procedentem, quæ non obtinet vllam in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatem. Deinde in Hebræo fonte alius ordo Psalmorum, quàm in versione Latina: ergo qui psalmus felix est secundum versionem Latinam, infelix erit secundum fontem Hebræum, quod est dictum absurdissimum: vel, di-

centi-

centi Hebraicè vnus erit felix, & dicēti Latine allus: quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis p. 3. *de superstitionib. c. 6. in fine.*

Cæterum fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitatē recedunt, quod siue fit pura negatio, siue quid posituum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occultant, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia priscei hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de Magis idem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit, post quem cæteri, eisdem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, & de Gnosticis omnibus.

Cautè igitur legenda, quæ, de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris, congerit, nec satis digere, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis, qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo & Cypriano, magnam illis iniuriam facit, cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod patres de imparis numeri mysterijs, (quod vnitas, & Trinitas in sacrosancta cernantur Trinitate) & præstantia differunt: hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauius, inconsideratè retulit: Vide D. Hieron. apolog. pro

A libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à medici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari. quib. hoc Petrus Gregor. impedit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabij Paulini *de numero Septenario*: nam quæ ille, non tam ex sua, quam Platoniorum sententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parum sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musicæ commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, quæ numeri, virtutem transtulerunt. Scripserant de orphei musica; illam dæmonibus, animantibus brutis, saxi, arboribus imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;

---qua postquam parte resedit

DIs genitus vates, & sila sonantia mouit;

Vnbra loco venit; non Chaonis abfuit arbor,

Non nemus Eliadum, non frondibus effusus alris,

Nec tilia molles, nec fagus & innuba laurus.

Vos quoque flexibiles hedera venistis, & vna

Pampinea vites, & amicta visibus vlni, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & saxi, & fluuijs.

Quasi silvas, & aquas, saxaque traxerant.

Ars, quæ prabuerrat fluminibus moras:

Ad cuius sonitum constiterant ferae, Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem remerè insecuta Orphea silua:

Arte materna rapidos morantem

De v. musicis.

51. r. c. 28.
Tertul.
& præf.
46. Ep.
han. hæ.
cf. 24. &
lij.
Irenæus
1. c. 12.
Irenæus
1. b. 2. c. 27.
1. b. 15. c.
o.

Fluminum

Fluminum lapsus, celeresque ventos.
De manibus, & dæmonibus idem tradidit Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus.

At lyra diductu per cælum cornibus inter

Sidera conspicitur, qua quondam ceperat Orpheus

Omne quod attigerat cantu; Manesq; per ipsos

Fecit iter domuitque infernas carmine leges.

Huc simul honos, similisq; potentia causa:

Tunc siluas, & saxa trahens, nunc sidera ducit,

Et rapit immensum mundi reuolubili orbem.

Ecce ut vim musici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cælum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium de cantu; Figularum opera multum rumpi credunt tali modo, & de serpentibus contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete, lib. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noster amicus, de re litteraria, ut qui optimè meritis, credat rationem non querendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem tamen, quia de serpentum incantatione nonnulla in S. S. mentio est, ut ostendam lib. seq. videtur ratio diligenter inuestiganda.

In primis arbitror, distinguendum inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, urnas diffringere, & quæ talia, facere: illis vim physicam inesse. Ut verò intelligamus, quæ & quanta in sit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensu expertia. nam nihil dubito anima-

A lia sensu auditus prædita, musicis modis capi posse, & eatenus admiserim, quæ de miris musicis effectibus adferunt prædicti poætæ, & ut ipse ait, *senilem recitans fabulam*. Martianus Capella li. de Musica. Nam quod Fabius Paulinus ea vult vltèrius obtinere, nõ credo: Sed in ijs, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor; ut & in Eusebij verbis *de laudibus Constantini*;

B quæ vero ad insensibilia, reijcula & ridicula puto, et de saxis & siluis, &c. Et ideo argumento Plutarchi in *Sympos.* & Solini ca. 7. *Polibist.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenfes vel Thebanos muros argumentantur, non assentior. capi carmine fera potuit, saxa non potuerit. Nihilominus censet vir ille doctus, disputandi saltem (ut ait) gratia ostendi posse, hanc attractionem siluarum & saxorum veram fuisse: Sed postea fol. 284. protestatur, se quæ ad probandum affert omnia ex Platonicoꝝ solummodo mète asserere; nec assentiri, nisi quatenus cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc & caute, sibi: melius etiam alijs cauisset, si postquam poëtarum illa & Platonicoꝝ deliria, tam diligenter & callide aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis seu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si coner præstare, quod ab instituto nostro minimè alienum arbitror: strictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

C

D

E Primum cap. 5. citat poëtas, & quos citauit scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinet ad fabulosa illa de Amphione & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Psal. 67. in titid aliud adfert, quã nudam fabulã Threiciã commemorationem. Hã quo ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hãc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquã discutiamus, illud mihi spero neminem fore, qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuo id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quã ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mo- uetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planeta.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificij delineatio: agam benignius. esto. quid tum? hãc Harmonia (ipso Proclo & Platonicis alijs testantibus) non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mentes cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit protecto & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quã ad lunã incrementa & solis conuersiones mutantur, moventur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quã siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropij, qui solem imitantur, Selenitis qui lunã, Helioselini qui vtrũque sidus, magnetis qui cynosurã. Quã tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, ijs rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fructicum horum, si hoc totum oritur à

A subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non ceterã herbã, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiã & antipathiã memorat effectus, & contendite eos inde nasci, quod omnes res naturales à stellarum radijs illis dicatis, peculiari caractere virtutis earũ participi inflantur, & superiora corpora in hãc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *cap. 39. 1.* & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbis & astra non nihil influere virium in res inferiores; sed non quiduis promiscue cuius, verum pro natura substantiã siue essentiã cuiusque rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum. & conditione, singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciam, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quã ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosura: ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosurã. Quã potest esse tanta vis efficaciam siderũ, vt in res adeo differentes specie ac genere; ventos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones, musicum sonum faciant efficaciter hãc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnus citharã tam diuersa potuit attrahere? frustra confugas ad sympathias & antipathias: nam hãc non defluunt ex sideribus, non defluuntur ab orbibus cœlestibus, sed

ipſas rerum differentias & ſpecificas formas conſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt Philoſophi Chriſtiani) vt commentitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpecta, iam pridem exploſerunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, quia ſuperſtitionem deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec enim *naturalis Magia*, cum vult ſummis infima in-
eſſe, & in imis latere ſumma; tam con-
fuſum chaos voluit inducere, vt cun-
ctis imis omnia ſumma & cuncta i-
ma ſummis omnibus velit ineſſe; ſed
quædam quibusdam: nempe ijs, quo-
rum formæ ſpecificæ idoneæ ſunt, ad
ſummorum influxus recipiendos: quæ
conditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus
eſt ac ſolus Deus; in quo vno cætera om-
nia excellenti quadam eminentique
ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia
ſui, & vniuerſi: & hoc ſenſu ſolummo-
do verum eſt, *ἀρμονίαὶ οὐρανὸν ἰσοῦν*,
harmoniam vniuerſa continere: quia
videlicet Deus omnia in numero, pon-
dere, & meſura diſpoſuit. Quod vl-
terius Anton. Mizaldus tetenderit *lib.
de harmonia cæli & terræ*, factum ab
eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod
Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne
quod viuunt*: id ſi de muſica ſoni corporei
& veri loquimur: non niſi de illis crea-
turis verum eſt, quæ ſenſu auditus ve-
re prædita ſunt: ſi de muſica capias me-
taphoricæ vel imaginariæ aut ſpeculati-
uæ illa, quæ in nuda quadam propor-
tione quantitatiua poſita eſt; nihil ad
Dionyſium, quod aiunt. nam ſaxa, &
thylas talis muſica, non niſi imaginariè
& metaphoricè duxerit. *Mundi ani-
ma quadam, animari & viuere que-
cumque in mundo ſunt*, eſt merum fi-
gmentum gentiliū philoſophorum

A in Theologorum ſcholis iam pridem
damnatum: cum nulla ſit mundi a-
nima ſegregata à formis ſubſtanti-
bus rerum ſingularum. Si ſaxa viua
ſunt, vt voluere poſt Thaletem & Ti-
mæum Philoponus *libro primo de anima*
& alij, & multis Paulinus *capite ſexto*
nititur probare; viuunt animâ propriâ,
non communi; & propriâ, quali viuæ
ſunt arbores, vegetante dumtaxat, non
ſenſitiua. nec aliud vel Hippocratis *l. b.
de naturâ pueri*, vel Plotini 4. *Ennead.*
4. argumentis probatur. Quale verò
illud, & an Eccleſiæ tolerandum?
ſtellas viſu & ratione præditas, quod
dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falſitas
erronea doctiſſimè ab Eſpencæo *lib.
de animatione cælorum* antè multos an-
nos fuit demonſtrata. At *lapides va-
rij varie à ſtellarum radijs mouentur*: vt
ſelenites, qui non ſolum figura & colo-
ribus lunam imitantur, ſed etiam mo-
tu: illam enim vſque ſubſequitur,
vel potius cum illa circumfertur:
vt *magnes*, qui vim quoque motum
alijs tradendi, & in alios transferen-
di accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apol-
lonio inuentus, qui cæteros ipſe lapi-
des trahit; vt *androdemas*, qui argen-
tum, æs, & ferrum; vt lapis ille Cy-
zici fugitiuus, quem Argonautæ pro
anchora vti ibi reliquerant, & Cyzicæ-
ni è Pritanæo ſæpe profugum plumbo
fixerunt: vt *automata* varia Boetij &
aliorum, quæ motum hunc acceperè à
radijs ſiderum, teſe in loca & corpora
iſta inferiora penetrantium, & in ea
agentium: ſicut etiam obiecta imago in
ſpeculare vitrum, & *paries* in vocem refle-
ctendam, & *ignis* in ſulphur atque eſcam.
Hæc ille: quæ me à ſententia nequeant
dimouere. Nam ſine neceſſitate vl-
la hi radij conſtituuntur, quos alias re-
futauiſmus. *Automata* illa, cum ſint ar-
tificioſa, ab artificio humano per certa

quædam instrumenta mathematicis
fulra proportionibus, tendiculis, rotu-
lis, &c. vim acceperunt, non à stellis, &
ab intrinseco, non extrinsecus patiebā-
tur, & mouebantur: vt cernere est in il-
lo B. Francisco, & alijs nonnullis, quæ
serenissimus Archidux Austriæ, dux
Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Ca-
roli F. Ferdinãdi N. maioribus suis re-
ligionis zelo, & virtute, dignissimus,
possidet. *Ignis* agit in sulphur & in es-
cam, non in alia, quia alia carent dispo-
sitionibus ad subitam inflammationē
requisitis. *Specula* reddunt imagines so-
la superficiē politura diaphana, & splē-
dida æqualitate, per congruam incru-
stationem terminata. *Echo* sola voci
repercussione resultat: & hæc omnia
promiscue obtinent, quouis planeta,
aut sidere dominante. Quod & in *mag-
nere*, a *Andromante*, *pantaura*, & alijs
lapidibus deprehendas. Vnde patet nõ
à cœlesti corpore, sed à propria (quod
cogor sapius repetere, quia aduersarij
eadem sæpius inculcant) forma & spe-
cie hæc vim hinc gemmis inditam cœ-
lo nihil largiente, præter communem
suum & ordinarium influxum: atque
ita *selenites* propter occultam ali-
quam qualitatem, à specifica differentia
eius manantem, admirandas illas mu-
tationes colorum & motus edit; eo
quod qualitas illa lunaribus qualitati-
bus amica quadam naturæ similitudi-
ne, & (vt sic loquar) amoris physici
vinculo, colligetur. Nec mirum nos has
qualitates explicare non posse; quia ipsi
fontes earum, nempe differentiæ speci-
ficæ, nos latent. Ponendas tamen diffe-
rentia specificæ conuincit. Nam diuer-
sa species diuerfas dispositiones natura-
les requirit: & medicis experimento
compertum est, quædam se totis, hoc
differentiæ specificæ seu formæ ratio-
ne; quædam non nisi vna aliqua quali-

A tate ad certos effectus idonea reperiri:
& quæ talia, illa quouis tempore vim
illam apta nata sunt exercere, nec opus
est expectare, dum istud vel illud astrū
dominetur.

B Vanitas commentū huius Platonici
adhuc clarius elucet, si modum ip-
sum, quem ex refutatis hinc argumen-
tis eliciunt, præsius consideres: hunc
ita expressum habes. *fol. centesimo no-
nagesimo septimo.* Quemadmodum ex
certa herbarum & vaporum commistione
& compositione, per artem medicam astro-
nomicamque confecta, constituitur communis
quædam forma vel harmonia, siderum
muneribus & quasi dote ornata; vt in the-
riaca, que mirificam habere vim existi-
matur, aduersus aduentantem senectutem
atque venenum, tribus in ea pariter con-
sentientibus virtutibus, cœlesti scilicet, per
C artificium oportuna admixtionis accersitæ;
altera item cœlesti, sed partibus eius natu-
raliter insita: tertia demum elementari. Sic
ex tonu, primo quidem ad siderum normam
delectis, deinde ad eorummet exemplar &
conuenientiam inter se compositū; commu-
nis, quasi quædam harmonia forma colligi-
tur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur:
D cœlesti illa huiusmodi temperata respon-
denti harmonia, que virtus cœlestis deuoca-
ta, possit animos flectere, delectare, ad iram
impellere, cohibereque.]

E In quibus verbis congeriem quandā
video falsarum suppositionū. I. Quod
per astrologicas obseruationes vult
theriacā & cætera medicamenta com-
poni & admisceri, quæro quo tempore
pharmacopæo sit astrorum iste situs
considerandus, an herbarum legenda-
rum, an miscendarum, an vtroque? si
vtroque, annus Platonici ille magnus
est expectandus, & interea virtus her-
barum emarcescet. Si legendarum, at-
qui quando miscbuntur, forserit in-

fluxus contrarius: si miscendarum; non vno die, sed sæpè multis hæc cōmixtio fit, deinde qui fieri potest, vt cum tanta sit diuersitas, immò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miscendarum, vnus & idem cœli influxus, vno tēpore, idē tribuat singulis, quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item communi: illa forma est chymæra tantū Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens, vel existens: vt etiam prima illa vis cœlestis dependens à certa dierum, & mēsiū & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc denique vim volunt cōmisceri virtuti primæ cœlo deuocata (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & similibus:) sed pergunt; ad deuocandum autem, esse nec esse cognitionem conuenientiam tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teste Ficino, tres regulas astronomos præscribere. Prima est, indagare, quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat: & in sonis, atque verborum significationibus hæc cuncta inferenda; reiicere oportere quæ auferant, & ea musicum detestari, probare verò, quæ ferant. Secunda est, considerare quæ stella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare, qualibus passim sonis atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit constituta (id est, qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quædam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus iisdem studet exponere.

Tertia est regula, animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare ad quales potissimum sermones, cantus, motus, saltus,

A mores actus incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo simili placituris, similemque suscepturis influxum: Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia & magiæ veritæ quædam regmina & inuolucra, reiicimus, *capite 3. quæst. 1. & capite 4. quæst. 1. &* quoad verba illa significantia, reiiciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipsicendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant, quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expertis erroris & herelis, cententium altrahominibus dominari, de qua differemus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam.* Tertia, quoad res sensus expertes, cantu aut voce mouendas, vt docui, ridicula & indigna philosophis est censenda.

C Cum ergo talia sint Platoniorum fundamenta non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi, quibus *capite 7.* asserit, Orpheum verè & re ipsa saxa, & siluas, trahere cum animantibus ad cytharæ modulos potuisse: Sed qui isti modi?

D Primus est id fieri potuisse vi ipsa musicæ cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente.] Hic modus nititur duabus falsis hypothesis: scilicet, esse quandam mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas peruadentem; quæ musico concentu delictetur, item cœlum & sidera esse animata anima rationis com-pote, & quæ ira concitetur, & voce sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paulinus fatetur.

Secundus est, hac virtute præditū esse

cantum, non soni tantum ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, quae celestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigij plenius verborum alijs effectibus, quae omnia prudenter Paulinus ex Theologorum praescripto ad demonum fraudes referenda non diffiteretur fol. 204. & 206.

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione, cui Ptolomaeus & Albumazar, & similes plurimum tribuere: hunc quoque Paulinus fol. 207. Magicam annumerat; addere debuit, illicitam & daemoniacam, nequis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quod proportionum numerorum vim habeant similem figuris: figurarum vero certis lineis & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad caelestis lyrae figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platoniorum de figurarum virtute deliramentum, merito Paulinus cum Theologis nugae & somnia esse credit, & addit Concilij ac Pontificum decretis esse prohibitum huiusmodi studium. Ego refutau. d. c. 1. q. 4.

Quintus modus, est petitus a vi quadam eximia natura, quae soli Orphei, vel cum paucis, erat concessum; per quandam sympathiam rationem illi cum rebus omnibus: per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas; inditam: ut videmus rebus innumeris a natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulatur Paulinus a fol. 210. sed misceat veratilis, comperta incompetis: ijs quae in S. S. legimus, quae apud poetas leguntur: & quae diuino facta miraculo, ijs quae naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis? aut quae vir-

A tus illa naturalis comae vel capillis infusa? nec vlla vi naturali Franciae Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec campana Villillae, nec pisciculi coenobij Mauriciani, inter naturam admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orphei vim illam attractiuam lapidum ac siluarum a natura datam. Nam exemplorum, quae physica ratione constant, & ab eo referuntur omnia sic vim exferunt in vniustantum speciei materiam, ut in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem, Tentiritas crocodili fugiunt, non aspidem aut hippopotami, lupini tergoris tympanum in agninae pellis tympanum valet, non in vitulinae. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de caeteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantum quercus, sed omnes omnino species arboreas, nec arbores tantum, sed & qualiacunque saxa & marmora, rupes ipsas & vastos montes, Oslam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modo, ut sunt elephas, ac delphin, & cerui: sed feras maxime efferas ac stolidas cuiusque speciei.

D *Sextus* modus tradit admixtionem artificiosam & naturalem elementorum. Verum haec etiam mirifica quandoque perficiat, in quaestione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonam citharae aeris verberatio, quae res inanitas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: sed solam illam imaginatam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus,

Septimus, est vis attractiua quædam fascinoſa ſeu magica: quam cum Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu vel deſiderio ſeu imaginatione; ſecundum & tertium modum iam reieciimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante diſtantia: ſed & primum refutaui, oſtendens nullam dari poſſe phyſicam qualitatem occultam, quæ in tam diuerſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cum id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, non primarię ſeu vniuerſalis, ſed ſecundarię & particularis. Nec enim vlla qualitas in eſt ſingularis vlli rei ſingulari, qua ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones indiuiduas pertineat, & ab iſtis dimanet, & proinde non niſi effectum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergo, illa que de inanimatorum attractione ſeruntur, eſſe vel fabuloſa, vel demoniaca operationis, vt veriſſime iudicauit Pausanias lib. 6. Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem, *Tarantulam* vocant, inſectum ab vrbe Tarento Apulię, vbi frequens; eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius in libro de animalibus ſacra ſcriptura & alij, non ſatis diſcernere. Vnum eſt ex genere lacertarum, quod ſtello vocari poteſt, *Salmanceſam* vocant Hiſpani, de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum, ſeu phalangiorum, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum; huic peculiare eſt, quod ex Matthiolo in Dioſcoridem libro 2. capite 57. referam. Vagatur ætate in campis, & proſerpi-

A ex terræ cauernulis, & icit meſſores, quorum crura ocreis non munita; iciti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij ſaltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij ſudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus inſtantur; alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. Sed mirum (addit Matthiolus) certè, quam facile huiusce veneni vis muſica malceatur. Quandoquidem, vt equidem aſſertari poſſum, auditu lyricis inſtrumentis, vel tibiaram ſono, primo ſtatim occurſu à languoribus ceſſant, & in medium tripudiarum & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore; quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum conqueſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu in deſiciente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter percutis meatu, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur.

Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſq; vlla ſonitus intermiſſione, tamdiu tripudient de morſu, quouſque penitus curati: cum tamen dum hac aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatice, ac alijs, quæ venenorum morſibus aduerſantur. Hæc ille, quibus addendum videri muſicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenū illud interit, ſi ad hoc aptū natū humorum corporis; & ideò muſica, quod S. S. profitetur, lætitiā in animo gignente, pellitur noxa cōtraria. Cōfirmatur: quia nō quiuis moduli quibusuis ad morſus, ſed certi certis proſūt. Vnde natū, vt quidā hoc nō perpendentes, qui in eos inciderant, quibus congrua

modu-

tonforibus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula, etiam in alio loco, moreretur, confestim morbo liberari iustum ab ea: quod si verum, admirandum sane est huius veneni miraculum: de cuius causa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distantibus?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi.

ali. 7. & 5.
contra
Celsum.
Serenus
de re
med. 4. r.
us l. 8. c. 5.
Oclauianus
in Eu
poristis.
Marcel.
Trallianus
1. 2. c. 2.
Picius in
Positione
Magicis.
Ficin. l. de
vita Itu-
tio for.
Pöpona.
& c. ex l.
C. etiam
Grilland.
de fortit.
q. 8. & Pe-
le Loyer.
de spect.
c. 1. & l.
4. ca. 4. &
Aug.
Thuanus
in Paraba-
a vincito.

DE TVR Origenes a nō im-
munis ab hoc errore, quem
secuti quidam medici valde
superstitiosi. Q. Serenus, b
& Aetius, & alij. conatur Trallianus
etiam Galeno ascribere: consentiunt
Arabes ferè omnes Cabbalisticæ & recē-
tiores Iudæi; Magi quoque omnes, cū
Agrippa & Paracelso: Plinius, c & cum
eo recentiores quidam, d qui Platoni
nimis addicti. Item Cabalisticæ quarti
ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot
eorum sunt ordines. primus eorum, qui
sequuntur traditionem R. Rambani
super Genesim, de quinquaginta por-
tis intelligentiæ. Secundus, qui sequū-
tur Abraham à Veneris, qui in libro
suo de creatione mundi ponit trigin-
ta duas semitas sapientiæ, quas amplexi
R. Isaac, & Iacob Cohen. In his duob.
nihil deprehendo magicū, sed solas nu-
gas. Tertius ordo fuit ponentium decē
enumerationes, Nezer Zephyroth, vt Io-
seph Castiliensis in sua Isagoge, Ioseph
filius Carnicol. in libro portarum iu-
stitiæ & Paulus Ritiusin Porta lucis: hi
incipiunt viam sternere superstitioni.
Quarti ordinis sunt, qui constituunt

A plura principia, nā quinquaginta por-
tis addunt, litteras 22. alphabeti, & sic
faciunt numerum 72. quem vocant
SEMHAMAPHORES, nomen ex-
positorium Dei, & dicunt esse nume-
rum LXXII. Angelorum præsidium
orbis, & per quos inuocatos edantur
miracula ab hominibus, hanc docuere
Ioseph Carnicot. & Recanath, & alij.
Hæc est Cabala merè blasphemata & ma-
gica. Verū hi omnes diuersis funda-
mentis nituntur. Quidam impie negāt
curandum, hisce rebus dæmonum ope-
ra interueniat, necne (vt Paracellus)
qui proinde satis indicant ea naturali-
ter non perfici: & hoc dicere hæreti-
cum est. Alij (vt, quos citavi, medici,
& Plinius) solis adhærent experimen-
tis, & quæ fieri vident, leuiter nimis il-
lis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs
C ascribunt, de ijs quæ non vident nihil
cogitantes, Platonicis quoque Physio-
logiæ minus addicti, Magicis autem
nugis nimis creduli: facile pronat-
uralibus superstitiosa multa receperunt,
contra hos omnes hanc statui-
mus.

Conclusionem, Nulla vocabula vim ha-
bent naturalem vulnera vel morbos sanan-
di, vel noxas alias depellendi.]

D Dixi, Nulla (negans de quouis ver-
borum genere) siue ore prolata, siue
scripto comprehensa; siue sola & in-
complexa (vt vocant) siue complexa,
& in propositionem vel orationem a-
liquam versa aut prola relata: siue sig-
nificatiua, siue nihil significantia: si-
ue Hebræa, siue alterius linguæ: siue
E dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter,
quomodocunque, absente, vel præ-
sente ægro.

Dixi, Vim naturalem, quia Zeloty-
piæ illa adiuratio & lex TORATH
KINA, quicquid habebat efficacitatis,
de sursum habebat: ferè sicut hodie.

dicens,
verba
medetur
morbis
corporis,
& c. quod
sane erro-
neum est.
Nisi quis
illos velit
excusare
dicendo,
loqui de
verbis, vt
sunt pacto
nixa:
sed hoc fo-
ret improp-
rie vim
verbis tri-
buere:
quæ non
exijs, sed
ex pacto
conueni-
& quidē
per dæmo-
nem.

מירת
סכנת
N um. 5.

preces

preces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium; & exorcismi, vim habent supernaturalē ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo: quæ de re nō est nostri instituti nunc differere. Nec enim (quod pro tota hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus singulis largitus est naturam suam atque essentiam peculiarem, & singulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes: quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalem*, qui potest diuidi in duas species, prima est *ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro iisdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exsuperant: quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia, voluntas absoluta, & omnipotentia: hæc dicuntur *operationes gratiæ & supernaturales*. strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant: & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo, christus autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*; ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel subita naturaliū agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum secundū

A essentiam non repugnat, nec modus operandi vires Angelicas exsuperat, ideo tales effectus potius sunt naturales latè sumpta voce, quàm supernaturales: aut miraculosi propriè loquendo: & præternaturales, quam contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censetur ordinem naturæ superare, ideo solent supernaturalibus, annumerari, sed propriè ac pressè præternaturales, aut miri, aut prodigiosi, debet vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem hominum, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales, fini à se intento accommodans, & applicans, diuersas rebus formas indidit: quas illis natura nō tribuisset, nisi industria humani intellectus adlaborasset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iste artificialis, non verò eū destruit, & subleuit potius quàm transcendit: & naturale, in hac & cæteris hoc tractatu questionibus primo tantum illo modo sumimus: vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigiosum, & miraculosum.

D Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, nisi motu, vel mutatione, sanitas autem mutatione fiat necesse est, mutatio non contingit, sine qualitatū actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

E Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè confurgit conclusio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: D. Thomæ, Gersonis, & Theologorum cunctorum (quod sciam:) Vlpiani e-

fl. 3. in
Princ. D.
de extra-
ordi. co-
gnit.
g Hippoc.
l. 1. de sacro
morb. Ga-
len. l. 6. &
10. simpli
medi Fer-
neliide ab
dit. rer.
caus. l. 2.
c. de cur.
sup. nat.
Beniuen.
lib. de abd
morb.
caus. 102.
Langii e-
pif. 33.
Franc. V.
lesij de fa-
cra philo-
soph. c. 3.
Auger.
Ferner. l. 2.
metho. c.
12. Scalig.
lib. 16. d.
subtil. ca.
349. Cor-
dionch. l.
2. de mor-
venesi ca.
5. Bokeij
li. de phil-
tris ca. 1.
b Theoij.
lib. 9. de
fl. fl. plai
Plutarchi
in vita Pe-
riclis.
Rab. May-
mon. li. 1.
perplex.
c. 71. Le6.
Vairi. l. 12.
de Fasci-
no ca. 11.
Ant. Mi-
ran. li. 16.
de fing.

etiam I. C. negantis incantationes me-
dicinis annumerandas. fuit medico-
rum g & philosophorum saniorum. b

Vt auctoritate, sic & ratione præua-
lemus. Ita enim ratiocinamur. Verba
nullam vim neque artificialem, neque
naturalem, neque supernaturalem ha-
bent, ad huiusmodi effectus. de vi arti-
ficiali, nemo vnquam vel suspicatus
fuit. Supernaturalis si foret: gratiæ,
aut miraculi foret: hoc autem dici ne-
quit, quia Deus nihil tale promissit, nec
Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant:
nec iuuat Deus Magicas incantationes:
nec in Beelzebub sic operatur, neglo-
riam illi suam eâ mensura communi-
cet, quâ solet Angelis & Beatis. Vnde
apparet, quàm incautè nuperus ille Ho-
meri interpres Spondanus i solet re-
petere illud axioma: *De bonitati esse,
ad eiusque gloriam pertinere, tam admi-
randas effectiones creatura, nempe da-
moni, concessisse:* Sed Caluianus erat,
cùm illa iuuenis scriberet: maturior æ-
tate, cùm resipuit, & ad Catholicos re-
diit, nunquam hoc effutijisset. Si su-
pernaturalis ista vis non est: restat,
vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si pro-
digiosa: non fit ministerio bonorum
Angelorum: quia (vt postea docebo)
hi se non immiscet Magicis operati-
onibus: ergo ministerio malorum An-
gelorum, quod negant aduersarij qui-
dam, sed vim argumenti nequeunt e-
uadere: fatentur alij, & ideo cogun-
tur etiam fateri vim verbis nullam in-
esse.

Denique nullam verba hæc vim ha-
bent naturalem. quia verba scripta,
sunt quid mortuum, & omnis energiæ
expers: quæ si quam vim habent, ab
atramenti vel chartæ, cui inscripta
sunt, temperamento vim illam ac-
cipiant oportet, & proinde sua pro-
priaque vi non operantur. Ore ve-

A rō prolata verba, vim tantum habent
contactu aërem ferendi, vt & ani-
malium reliquorumque inanimorum
soni. Sed sonus tactum non magis va-
let immutare, quàm color auditum,
vel dulcedo visum, quia non sunt sen-
suum istorum obiecta. Quare cùm ad
sanationem corporis necesse sit, sen-
sum tactus immutari: fateantur oportet,
sanationi morborum solam verbo-
rum prolationem vel scriptionem ni-
hil conferre.

B Respondet, Pomponatius, verbis
primò & per se duntaxat auditum, af-
fectionibus deinde animi immutatis
per accidens tactum quoque immutari.
Sicut videmus (ait) fieri ab oratoribus fa-
cultate Rhetorica, & à peritis musicis vi
harmoma. Sed contra: Oratores non
verbis nudis, verum pondere sententi-
arum & rationum momentis persua-
dent: si nuda tantum barbaraque &
nihil significantia, vel parum apta
per mouendis animis, aut vesana & ri-
dicula, vt sunt incantatorum verba,
proponerent: nunquam animos concita-
rent. in musicis, ipsa concentus suauis
& harmonica modulatio distrahit
animum à doloris cogitatione, & ad
lætitiâ prouocans lenit & contempe-
rat humores: cui, quid simile in horri-
ficis ac stridulis sibilis atque susurris
magorum?

D Vidit etiam Pomponatius hinc se o-
peram luisse: quare ad sacram confu-
git anchoram; hæc contingere pro-
pter fidem vehementem incantatoris,
& incantati. Hæc dicens causam præua-
ricaris (Pomponati) & vim verbis om-
nem detrahis. si totum illud, credulitas
operatur? quam tu fidem nuncupas;
quæro qualis ista fide? non dices opi-
nor supernaturalem? sic enim vocare
superstitionem atque perfidiam, pror-

ceram,
Greuini.
lib. 1. de
venen.
In O-
dyll. agès
de Lycan-
thropis.

& loco ci-
tato.

Refuta-
tum id
sup. cap.
proxim.

sumptum & perfidum. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauentem Ferrerium, & qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantium, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginatione, corpus, vel animam. Ipsius ægri credulitas confidentis se iuuari posse ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens esse possit; vt humorum inducat alterationem, vnde sanitas subsequeretur, vt bene Galenus, si tamen ipse auctor libri de Incantationibus: sed eo casu sanitas verbis dumtaxat adscribenda vt occasione cuidam, non vt causæ.

Simili modo sinceræ & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis libro primo & quinto. cont. Celsum, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata: & sententia Picini conclusionibus Cabbalisticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocensis in quæst. de Cabala & Magia Iudæorū, quæ est vltima inter eius Paradoxas quæstiones, barbara & nihil significantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Grægorius Tolosanus in tradidit: cum de Hiltrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat: quod eorum verbum demum rata sint & efficacia, cum animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim isti persuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocina, & quibus superædificat, vna fundamenta: quæ Cabbalisticæ tamen insanix amatoribus mirificè placuerunt. Afferunt primò litteris & syllabis quandam esse cum cœlesti-

A bus corporibus & mentibus sympathiæ connexionem. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec posset probari, nisi illorum testimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem sunt mendacissimi, nunquam spontè verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli possunt, id nunc suppono inferius probaturus.

B Secundò dicunt verba illa maioris naturæ suæ efficacix esse, quæ sunt orta à lingua digniore & à sanctiore dignitate instituta, & quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laurent. in Ananias. Hoc diabolus commentus, vt sanctissimis quibusque rebus facilius & libentius mystas suos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei sanctæ significatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis instituentis, vllam qualitatem physicam operatiuam possunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promittit, nec largitur, quomodo sit Deus tibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipse vetuit? denique talia asserere blasphemum & erroneum esse Parisiensis facultas Theologica iam pridem definiuit artic. 9. & 10. de Magia.

E Tertio somniant, nomina propria radios quosdam esse rerum, quas significant, & in ipsis nominibus, quasi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, si non istud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina sunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec sunt substantiæ corporeæ aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto: quare vitam in se habere non possunt

lib. 3. do
natur. de
mō. f. 99.

lib. 19.
Syntax.
cap. 8.

adueniunt quoque seu induntur rebus, quas significant atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoq; sunt nomina nihil significantia: multa quid aliud à rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur, quæ creaturis Adamus imposuit, *o*) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id, quod corporis expertus est, vt sunt nomina.

o Genes. 2
v. 20.

o Psal. 146
vers. 4.
o Luc. 10
vers. 19.

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, *Omnibus ijs nomina vocat, p & alibi: q gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.* Respondeo Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cum lubet, proprijs nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse: sed ea nomina mortalib. incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*: vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutores, multò minùs posterior: nihil enim aliud est nomina discipulorù in cælo scripta esse: quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inscripta esse libro vitæ*: quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundum præsentem iustitiam, qua mutationi obnoxia; certè id homines impij parù reuerenter ad inditua nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre, quid magnoperè gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vr-

A ticus: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significantias primariò, per influxum cælestem, significare: secundariò, tantum per hominum impositionem: & quia in significantiis nominibus vtrumque concurrat, in non significantiis alterum tantum; idè plus virium habere nomina significantia. Quod imprimis alij pernegant, qui non significantiis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cælestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere; ipsis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sùt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum, vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cælestis. Impositio quoque humana, cum sit nuda & merè arbitraria denominatione, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum) efficaciorum esse. Primò quia *veritas* (inquit Archimagus) *in ipsa propositione contenta, hic accedat: cuius veritatis via maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numini, quod comprecamur, continet commemorationem.* O Satan, Satan, tibi quàm perpetuò similis es? pergis hoc telo diuinos honores cõsequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mythes illè tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apulei scriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poetarum referat vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris ascribit: tum quia per hoc numen, in-

telligit.

telligit cacodæmones: quos astris & singularum rerum speciebus, Magica distribuit. Conatur etiã probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quã qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis cõcurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empitanda titi illitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus à loquẽte prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum fit, falsã quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primo quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea, quæ magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tabella, vel pergamento vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ: ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non factis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quod scripta, quã audita melius intelligit? an quod ad memoriã lapsu fulciendũ opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationũ multiplicatione, velut varijs retium plagis, sic pluribus peccatis miseris amat illaqueare. Legi exẽpla quæ Leon. Vairus collegit, sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectuum. Vi-

fl. de Fal
cia. c. 5

A de inf. lib. 6. anacephalæof. monito. V.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

OTA Græcorum athletarum cõluetudo, sed paucis: qui phylacterijs vsi ad victoriã, ne niceterijs magicis superaret aduersarius. habes in antiquis gloſſis Iuuenalis Sat. III. his verbis; rustici didicerunt luxuriam & palæstris vti, & fraeterijs (corr. phylacterijs) vt athletæ ad vincendum, & mox: nam & niceteria sillateria (item corr. phylacteria) sunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia gestabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentiliũ consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpículas suspendere, Præfiscini, vt dicebant, ne fascinantur (vnde & Fascini nomen inter obscena relatum) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestabant, quæ dicta amoleta, amolimenta, seruatoria, probra, quemadmodum & Græcis sua fuere, περιάπτα, περιάματα, ἀποτροπαῖα, ἀσάτυτα, & φυλάκτηρια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua phylacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum. a Eundem errorem Catholicis, non hæreticis tantum V Vierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, bimpingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

Dico primi, Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullã obtinent naturalẽ ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis: sed duntaxat ratione

materia,

Exo. 13.
Deur. 6.8
Matt. 23.
v. 5. vbi
plura no-
tamus in
commẽt.
li. 3. dæ-
monolat.
c. 3.

materia: si qua huic antipathia vel sympathia naturalis vis insit.) Hæc concl. est Catholicorū omniū, & etiā gentilitum, quos præcedenti quæstione citauimus. Probatur, quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, ut à natura rei ipsius dependeat, quæ non competit, nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti: effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstiosum, qualia multa congescit Costa Ben-Lucas Iudæus Lusitanus: *c* Huc referendū, si figuram attendunt; quod Hispanicis pueris ex Gagare ad collum deligant, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, conformata. *Higam* vocant.

cl. de ligaturis.

Dico secundo; *Quando in ipsis verbis modo descriptionis, crucium numero, figura vel similibus spes non ponitur; pium & sanctum est, reuerentia causa Sanctorum reliquias, cercas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, & similia S. Scripturae testimonia secum gestare collo appensa: sed effectus, qui inde oritur, erit supernaturalis, Dei beneficentia adscribendus, Alijs autem ligaturis vri; quas vel vsus Ecclesia Cathol. vel proberum medicorum ars non commendat; omnino est prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis *lib. de Superst. cap. 4 p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis, nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari: sed non vult eas à priuatis collo appensas gestari; temere reprehendens antiquam virorum valde sanctorum consuetudinem. Nonne B. Helena clauo-

A rum CHRISTI vnum fræno equi. alium galeæ Constantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipsius Antonij tritum cum melote pallium exultans Athanasius tulit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

B Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec non sententia D. Thomæ. Maldon. d. Nauarr. Siluestri, & alior. ratio est, quia Sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, ut licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre, & narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*sur. i. Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilus e damnat *negiã* quæta characteribus (*nempemagicis*) insignita. Incertus auctor in Matt. qui exstat inter Chrysoftomi opera.

C **D** **E** *f* inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, ut Pharisei olim: secundū, qui ex eadem superbia, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebantur. Ipse D. Chrysoft. *g* mulierculas illas reprehendit, vel quod non rectâ, sed Pharisæica id intentione facerent; vel quod, per opinionis errorem, non à Dei gratiâ miraculosum auxilium, sed ab ipsa materiâ, vel formâ scripturæ, id præstolarentur, ut faciunt hodie, qui dicunt debere esse scriptum Euange-

Tho. 2. 2. q. 6. ar. 4. Maldō. in 1. cap. Ioan.

hom. in Pf. 45. fhō. 34. in Matth.

in Matt. hom. 73.

lium

lium in membranâ virginea, vel litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chrysoſtomus eadem id mente reprehendit. quâ D. Hieronymus, h qui fatis indicat, phariſaicam illam ſuperſtitio-nem præſidium ab ipsis pittraciolis, non deſuper à Cuſtode Iſrael, Deo Sa-baoth, exſpectantem, ſe reprehende-re: item quòd quæ extrinſecus gere-bant, eorum cultum & obſervantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonini in-ſeſtationem quandam dæmonum, cum preces quaſdam membranulæ inter-ſpilleret, & in cubiculo ante Deiparæ Virginiſ imaginem affigi iuſſiſſet, le-gimus diſpuliſſe. (*Sirius tom. 3. Fol. 34.*) Auctoritas D. Gregorij Papæ idè probat epiſt. ad Theodelineam, quem iure ſuo, id eſt, Caluiniſtico, carpit Iof. Scaliger in Elencho c. 8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detor-quens. Sed bene, quod ouillum lani-tium iam deponere Scaliger ince-pit.

Posterior pars conſuſionis proba-tur canonibus, qui anathema fulmi-nant in eos, qui philacterijs (hoc eſt conſeruatorijs) vtuntur; & ſi clerici ea faciant, iubent eos Eccleſijs eiſci. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomo-do ſint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, nempe vlt. *eiuſdem qua-ſtionis*, vbi inter cætera in hunc modum ſcribit Beatus Iſidorus. *ad hæc pertinent ligaturæ exſecrabilium remediorum, quæ ars commendat medicorum, ſeu in præcan-tationibus ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmo-num eſt quadam peſtifera ſocietate homi-num & Angelorum malorum, exorta.* quæ ſumpſit à D. Auguſtino libr. 2. de do-ctrina Chriſtiana. Idem alibi confir-mat. D. Auguſtin. i his verbis, *Fiungunt*

A *ſpiritus maligni vmbraſ quaſdam honoris ſibi metiſſis, vt ſic decipiant eos, qui ſe-quuntur Chriſtum. Vſque adeo, ſi atres mei, vt illi ipſi qui ſeducunt per ligaturæ, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti, qui iam non poſſunt ſeducere Chri-ſtianos, vt dent venenum addant mellis ali-quantum.* Chryſoſtomus homil. 25. ad P. Antiochen.

B *Quid vero diceret aliquis de his, qui car-minibus, & ligaturis vtuntur: & de cir-cumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata a capiti vel pedibus? Dic mihi, hæ-ne ſunt ſpes noſtra, vt poſt crucem & mor-tem Domini gentiliſ legiſ imagine ſpem ſa-lutis habeamus? & c.* damnarunt hæc et-iam tempore Caroli Magni Patres Concilij Turonenſiſ cap. 42. & ipſe Carolus. libr. 6. Capitulorum cap. 72. & prius Conſtantiuſ Imp. apud Am-mian. l. 19. & Antoninuſ Caracalla, a-pud Spartianum in eiſ vitâ. Taleſ ſunt nefariæ illæ formulæ precum; quæ contra vulnera, & pericula igniſ, aque & alia, quidam per mendaciū ad-ſcribunt B. Leoni, & alijs ſanctiſ, & (proh dolor) multi hodie geſtitant; quib. Diabolus ſemper tandem impo-nit, & quando ſunt in ſtatu peſſimo le-thaliſ culpæ, ſinit eos occidi & deſerit, quos antè aliquoties deſenderat. Poſſè nominare mihi probè notum; cui id ac-cidit. Norūt Franci, cum ſuperioribus anniſ, cum Barone Danou, hæretico-rum Germanorum examina in Fran-ciâ irrupiſſent, & à Duce Guiſio ſtre-nuè debellata fuiſſent, huiuſmodi ſche-diaſmata collocaſorum ferè omnium appenſa, fuiſſe reperta ab ijs, qui cada-uera ſpoliarunt. Hoc genus ſuperſti-tionis ſubſannat Lucianuſ k. & Anto-niuſ Caracallam ſupplicijs compeſce-re, conſtituiſſe teſtatur Spartianuſ. Et

h in d. c.
23. Matth

2.
ar.
dō.
cap.

a. in
4.
ath.

art.
73.

tra 2a. 7.
in Ioan.

l Orat. cō
tra gent.

Tatianus Assyrius hæc omnia refert ad Dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod de vrsariis, sic refert Balsamon Comment. Syn. 6. in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vna cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & fascinoles oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cælestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere; & similes impietates, quibus ille liber *פנח וצדק* scaturit. In Sybillis quoque oraculis lib. 2. hic versus exstat, iuxta quosdam codices *ἄγγελοι μιχαήλ, Γαβριήλ, Ραφαήλ, Δουριήλ.* Sed in alijs libris habes *ἄγγελοι, ἄγγελοι σαββα, ὄζαήλ,* in quibus primum illud est corruptum pro *Ἰερραήλ*, tertium pro *σαββαήλ*, ut vocant eos Trithemius & alij, qui cælorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniæ perturbantium; ubi inter cætera, lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba; *supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaorh, Angelus Simibel.*]

Quibus lectis, Zacharias Papa, in-

A terrogavit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, ut hæreticum: causa verò subditur & ipsum Decretum concilij his verbis; *Oratio enim nomina Angelorum, qua in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis demonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, ut a vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas non plus quam trium Angelorum nomina agnosimus: id est, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optinè prouisum est à vestra sanctitate, ut conscripta illius omnia igne concrementur: sed opportunum est, ut ad probationem eius in scrinio nostro conferuentur ad perpetuam confusionem.*

Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt; & qui se Apostolum censuit nominari, & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum demones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus, &c.] In Igitur ex concilij huius sententia, damnanda cuncta periammata, periampta ligaturarum & similia. ubi alia nomina leguntur, quam trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. Esdr. 4. v. 1. Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis; & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cætera nomina non nihil sunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate scripsit Nicol. Serarius noster comment. in c. 12. Tobix q. 10. cum quatuor se-

m vide a
pud Sur.
tomo 3.
mense Iu
nio in vit
S. Bonifa
cij fol.
494.

quent-

quentibus. Illud quoque attendendum, ne ipsis Angelorum nominibus veris utentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc auferant, qui ausi sic abuti nominibus Dei? audi Procopium in Leuit, contra quosdam curiosos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attramen (obijciunt quidam) intocant Zabaoth. Quid tum? impie hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, sed demonibus tribuunt, & plerumque illi demoniaci vsurpant nomina diuina, dum ea imponunt demonibus, quorum ambitioni seruiunt. hoc fit in precibus Magorum, quibus inserta magna (sic vocant) nomina.*

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiã nuncupant, ad quam magi & speciem sit referenda?

On potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi prius constet, quo se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum consequatur? secundo habendane in numero artium liberalium? tertio ad quam Magiã speciem pertineat? quarto licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

VO quæstio hæc completur, quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorum non eadem ratio est: prius quam decidamus quæstionem quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimiã & quando inuenta?

A Nomen Arabicum esse volunt, viri docti: & id iudicare nomini præfixum, *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestum*, & similibus, Mixto barbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *al*, & Græco, *χλω* seu *χλω*, quod idem ac *fundo*, alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrylipp. Fanianus, qui deducit, *παρὰ τὴν χυμείαν* & *ἀπὸ* à sale & fusione. *b* Sed

B huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt *χημείαν*: *c* non *χυμείαν*. Sed quid *χημεία* significat? quidam ex Plutarcho d tradunt Ægyptum sacrâ linguâ sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, &

C articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcancam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequàm vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum *e* scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus, *f* & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verù illud de *Chemiam* merum est commentum: Ægyptus enim non *Chemiam*, sed *Chammia* picta à Chamo: sic enim in Psalmis legimus; *in tabernaculo Cham*, *g* Ægyptiorum, & postea; *h terra Cham*, vocatur ipsa Ægyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Ægyptus; vnde & hodie ad

D

E

a N. comment, in Manil.

b Dialogo de Chryloppia. *c* Cedrenus in Anal. Suid. mox citand. *d* li. de Orit. & lid.

e lib. 3. in Lunæ decretis.

f in Dioclet.

g Psal. 78. 57. *h* Pl. 105. 23.

huc Turca & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Ægypto hanc artē denominare: & addere suum illud; *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hebræum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quam artem fusoriam siue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alchim*, i significat itinera siue fluxus. ab *Alib*, quod significat facere ambulare seu fluere. & Vnde ars liquans seu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alchim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim est Alchimia, quam pyrotechnica siue igniaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymia* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopeia; species quædam est Alchimia, quæ in extrahendo siue separando, & in congregando siue coagulando ex alijs metallis auro, tota occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli, *παρά τὸ πᾶν ἔσθ' ἀγέλπεν*, à segregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij versum. l

ה'ל'כ'י'מ
Iob. 29. 6
ה'ל'כ'י'מ
Iob. 24.
10.

4. Alfr.

Materiamq; manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt spurium iudicauit. vtrumque male. nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopeis, sed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum, in bracteas seu foliola tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quàm igne.

Non statui de tota Chymicâ agere; quam ego artem, qua medicinæ administratur, sanè laudo, & veneror; vt physiologiæ scætum præstantissimum,

A i uentricæ auri potabilis, rei nõ minùs utilis ad sanandum; quàm ad alendù, ac quoad fieri potest, vitam prorogandâ; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat, perficit: lapides conflat, aquâ elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suæ, in humanâ vitâ propaganda. Mihi quidem dubiù non est liquorem illù Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicù fuisse: de quo Bernardus Scardeonus, in scribit Patauij ante aliquot años, vrnâ fictilem effossam his inscriptâ versibus.

PLOTONI sacrum munus ne attingite fures,

C *Ignotum est vobis hoc quod in orbelatet. Namq; elementa graui clausit digesta labore*

Vase sub hoc modico Maximus Olibus.

Ad sit secundo custos sibi copia cornu,

Ne pretium tami depereat laticis.

Plutoni Deo diuiciarum dedicauit hoc lux artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens, Intra maiorem illam vrnâ minor alia reperta: in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodâ ambæ liquore plenæ; quo lucerna multij iam sæculis ardens conseruata censebatur.

D De solâ Chrysopeia statui dicere: quæ vel ex adpersis pauculi pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, sed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopeia igitur originem quidam nobis valdè faciunt antiquâ, qui præcla-

in Hist.
Patauina.

ro Adami titulo libellum quendā insignē obtrudunt: vt & alij Moyses, & Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis, & Pythagoræ orū quorundam libros venditant: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorū hominū somnijs. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quæ de nullā cōstat scripsisse? An, quia Moyses in omni Ægyptiorū sapientia excellens, idcirco & ipse, & soror eius (miror Aaronem non additū & Beseleel) animū ad alchimiam excolendā adiecere? An, quia Cabbalistæ nugātur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magia naturali* furatū, quos Misraimo filio suo donauerit; idcirco inter illos etiā Chymici libri fuere? sed Chamū scimus non philosophiæ naturalis, verū Magiæ Dæmonicæ fuisse propagatorem. *Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri; quis quæso vel color tenuis in illis huius artis? eruēt opinor, qui Phaetontæo ausu eo detorsērunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. commemorauit & quæ Salomon in Ecclesiaste de meretrice: mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit, illi ad Chymices mysteria defluerūt: qui auli diuitias, quæ œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, disertè acceptas refert Regum Historia; Salomonis alchimie adiudicarunt. In quos (vt mitissimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus. qui Sibyllæ vaticinium illud;*
ἐν τῷ γράμματι ἔχω τετρασύλλαβον ἔμινοειμε. &c.
 ad Arsenicū, admirādī lapidis materiā trāstulerūt; quasi quatuor syllabarū & nouē litterarū vox alia nulla foret. Itē

A qui Pandoræ poculū hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatū: sed hi plures Epimetheos, solā spe reliqua, quā Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minūs illi Iuues, qui Sisyphiū saxū extollunt, & propter huius lapidis inuentionē meruisse nomen, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuā in vulgus beneficij communicationē, ad inferos detrusū semper reuolubilis saxi subuectione dānatū. homines præparcē auari. Liberaliores alij cum Suida Colchis auratam pellem auertūt. illud enim *ἕρας τὸ χρυσόμαλλον*, Iasonis; libros fuisse in membranarum arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentis. Addunt alij, hoc illud aureū fuisse femur, *χρυσὸν μύρον*, iuxta Laert. lib. 8. Ælian. var. hist. lib. 2. Lucian. & alios. siue (vt corrigūt alij) *χρυσὸν ῥόδον*, aureum flumen, à Pythagora in Olympijs ostensum, quod tamen Origenes eburneum appellauit lib. 6. contra Celsum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile & inprimis sacrum terræ opus; ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant. *o* Hinc apparet quàm vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuū Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Esdr. lib. 4. ca. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quomam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, partium autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc enim perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturales metalli ex terræ puluere productionē potest referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri trāsmutatoriam pertinere; is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste

Syph,
 quasi
 σίφω-
 ρο.

o Hippo-
 cra. in epi-
 stol. de
 Crateia.

ift.
 ina.

fu. lib. 1.
 a. 3.

91. 33. hist
cap. 4.

r Suidas
in Diocle-
tiano,

apocryphus est; neque claro loco & ap-
erto antiquitatem artis se probare.
Cæpisse sub Caligula docet Plinius, q
rationem ex auripigmento aurum li-
quandi, sed mox desisse. Foditur hoc in
Syria auri colore, fragili lapidum spe-
cularium modo. Vim eius magnam Ca-
ligula, auri quàm sanguinis non minùs
avidus excoqui iussit: & planè fluxit
aurum excellens, sed ita parui pòderis,
vt detrimentum sentiret. nec postea
tentatum ab vlllo. Diuturnum postea
scriptoribus silentium fuit. Vique ad
Diocletianum siluere. Nam Suidas au-
ctor est, cum eo regnante Aegyptij res
nouas molirentur, eadè multorum il-
lustrium virorum in ipso exordio hoc
incendium sopitum fuisse: & conquisi-
tum ibi veterum de argenti & auri
fusione scripta, omnia tyranni iussu
flammis tradita, ne ex illa arte ditati
Aegyptij, pecunijs freti, Romanis in
posterum rebellarent. r Aliquot annis
postea Zozyms Græcus scriptor vi-
xit, cuius de arte sacrâ, & Chrysopeia
libri M. Scripti asseruantur in Regis
Christianissimi Bibliothecâ Fôtisbelli:
vbi & Blémida liber de eadem Chry-
sopeia dicitur extare. Hic ille Nice-
phorus Blemmidas est, qui sub Ducâ
Imp. multa præclara philosophiæ mo-
nimenta edidit. Zozyms Græcum an-
tiquiorem, non noui: ille Arabes om-
nes, qui circumferuntur quo antecedit:
fictitium Morienum (Eremitam Ro-
manum fingunt inepti Arabicè scriben-
tem) & verum Geber, siue Gebrum A-
rabem: qui non inuentor artis, vt pu-
tant Fallopius & Eraustus: sed cultor &
ornator præcipuus. Hæc de origine
habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo
efficacitate.

A Irum quàm hîc in contrariū
funis contentiosus trahatur.
cultores alchimicæ affirmati-
uam adco tuentur. vt & per-
fectius aurum suis se fornaculis fouere,
& educere, quàm natura solita, conten-
dant: ofores contrâ Chymicorum, om-
nia huiusmodi, vt præstigias, ludibria,
& meros iactatorum bombos opinan-
tur. Equidem puto inter hæc extrema,
vt fit, mediâ viâ tutissimè incedi. Vi-
deamus breuiter, quid pro vtraque
parte disputari queat.

B Tres inuenio sententias. prima est,
non posse aurum verum sic produci.
secunda, posse aurum quidem quasi ve-
rum, sed quod tamen pro vero, nec li-
ceat vendere æquali pretio, quo verum
venditur: nec liceat illud in medicinis
exhibere. tertia, perfectius & purius
aurum sic fieri posse, quam quod in ter-
ra visceribus gignitur. Prima sententia
est Toftati in Exod. cap. 7. quæst. 10. Ae-
gid. Romani, quodlib. 3. q. 8. (qui Auicē-
nam quoque pro se citat, sed malè. nam
Auicen. verè censuit contrarium, & ex
professo de hac arte icripit) negarunt
etiam Auerr. in lib. 1. de Generat. Aponē-
sis, differ. 200. Sed & implet Chymicus
Paracelsus lib. de philosoph. & videtur id
voluisse Bernardin. Gomerius à Medis
docto & salito opere de sale lib. 2. a.
20. secunda editionis fol. 168.

D Secunda sententia (vt opinor) verè
fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit
quæstionem decidere, ibi ex hypothesi
tantum locutus fuerit: atamen vbi
absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè
& clarè hanc sententiam tenuit: pro-
duci posse aurum, quoad externas qual-
itates, sed quod ad intrinsecam auri
perfectionem non pertingat: b quod
etiam Caretano, c & reliquis Thomi-
stis placuit postea citandis.

E Tertia sententia est omnium Chy-
micorum

22. q. 77
a. 1. ad. 1.

b in 2. sen-
d. 7. q. 3.
a. 1.
ead. d. a. 2

micorum, & præterea Timonis in li. 3. Meteor. q. vlt. Antonij Mirandulani de singula. certam. l. 10. Marcelli Palingenij Cardani, Laciniij, & aliorum, quã accuratè tuetur And. Libavius Syntaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniã, & Academicã Dubitantium; qui fatentur sibi non fati liquere; quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Benedic. Pererius, & Gregorius à Valencia; e nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquã ab vilo verum & perfectum aurũ fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humanã vel nõ posse, vel vix fieri posse, Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

Axiõ. I. Nullis idoneis argumentis contrasentientes convincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse. Ad probationem huius conclusionis. sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua. & adfirmanti esse impossibile; incumbit onus ostendendi, cur id sit impossibile, eò quod is contendat, se id idoneis argumentis posse cõvincere; quod nos negam. Veruntamẽ sic potest cõclusio probari; neque ex parte materiæ seu subiecti, neq; ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Nõ ex parte materiæ, nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perducieriam apta ad formam præstantiorem, & est capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus est, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horum, ostendatur.

Ostendere conatur sequentibus ar-

A gumentis, quæ sigillatim diluemus adfusa solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum, quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia aut nomine sui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellant nomine, non conueniunt. Longũ sit omnia Mercurini, Treuisani, Faniani, Taliensis, Rosarij, & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. Ex paucis cætera possunt diiudicare, vocant $\chi\epsilon\sigma\sigma\alpha\pi\epsilon\rho\mu\delta\upsilon\nu$ aquam viam, aquam vitæ, aquam siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philosophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id de quo bibit non moritur, & similia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachescio certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alij alios, & inuicem se fatuos ignorantẽsque nuncupant. Sed de lapidis materia fortè saltem consentiunt; nihil minus sunt, qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiã, cadmiã, calcem, & antenicum exposcant: sunt qui abstrahunt, & distillant, capillos, ouorum putredinem, metalluum fluorem, vel humanum sanguinem. Respondeo, tam diuersis nominibus eandem rem significari, sed his vltis exploros scientiæ occultandæ causã, quam non volere passim intelligi. licuit sanè Egyptijs symbola sua adhibere. licuit poetis per metaphoras & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sepius solet, atramento inuoluere; ipsæ sacra littera

in Parabolis loquuntur: cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusere? Si quid minus aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice: nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, inep-
tia aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem habere suas compulsationes disidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurilprudètia nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est & nominum, vel sanè fuit, cū ars minus culta & magis incognita: periti, in sulphur & hydrargyrum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorū ab ijs ignorari. primo, quia censent illa viuere & nutriri; cū Cardano: vel superioris ordinis animam habere, verum valdè reconditā, cū F. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & medullam lapidū: & proinde metalla, cæli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantum rude & inchoatum aurum, de quo mox plura. 4. nō habent perfectam auri sui causā efficientem. qui soli calori efficientiam tribuunt: quo tamen solo non potest auri substantia perfici. Oportet enim, vt sol aquæ substantiam, in tantum calore concoquat & commutet. Figus deinde & ficcitas terræ, faciant aquam condescere. 5. de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum, & aquæ mistum: Bra-
ceschus vitriolum, plerique sulphur, & argentum viuum, nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti, certum sanè, vt ad ceræ cunabula perducatur: fallax in rerum essentiā

A discernenda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentū, metalla in sulfur & hydrargyrum resoluuntur, certe hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones, quas si velim exactè discutere, non sectionis vnus, sed libri opus præstiterit aboluere, vt hac illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quā alchimicos sic opinantes nō esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flatuarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam Chymicus elicit, qui cætera adhibet arte requisita, etiam si rotæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minusne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque amplius præter causarum cognitionem adijcientis, vis excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit, huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. Sufficerent ista: dicam

tamen

tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutrirī metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum absurdum est, sed fateor verius, quod Aristoteles censuit, f nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutrirī: excrecere autem, per adiectionem materiæ, decrecere per subtractionem eiusdem: cum verò Plinius g & alij, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphorice tantum loquuntur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque. h Volo cum illis liberaliter depacisci. Esto, non viuunt metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quã animatã in inanimatã erit trãsmutatio. Paracelsitarum illas locutiones sanè non satis rectas, nec commodas, sed improprias & translaticias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè, sentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidū pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa, considerandum. puto longè plura requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam, elementis fere nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terræ puluere & aquæ liquore, in venis cavernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque & siccitas requiruntur; postquam verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, iam ignis solus poterit supplere, quæ ad

A perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt necessaria. quia qualitates illæ accidentariæ sunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis non potest gigni citra frigus illud: sed postquam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies: vt verò ex cerussa prodeat sandaracha nulla iam opus refrigeratione, sed sufficit sola adustio, vt sandaracha fictitia seu sandyx Syricum nascatur. k Orichalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tincturâ fit; solaque decoctione & percolatione per ignem indiget: l cum tamen fossitium & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postulare. Quid, quod & m Plinius, censuit, solo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & sola decoctione ferrum fit *σόνουα* Græcorum n seu *Chalamsch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus siue *aciariam*, veteres Latini. *ferrī nucleum*, quia proprio nomine destituebantur, nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere. o Neque in his alio frigore opus, quàm cum omnia peregit ignis, vt tunc materia le ad naturale frigus recipere finatur: vel aquæ iniecta citius retriggeretur, & induretur: Porro quam lubdunt de auri materia dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcumque dixerunt, ex hac etiam cetera metalla constare phylosophi chymici contendunt: sic facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnam sententiam: quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cum his auctoribus conciliari posse puto. Nō agitur nunc de materiã remotissima, quæ

fl. 2. magno, moral

g Pl. li. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus l. 2. de a. d. fi. c. 9. h Scalig. exercit. r. Fallopius l. 1. de metallis & fossil.

i Galen. l. 9. de simp. medicam. facul. Pl. l. 34. in fin. Vitruu. l. 7. k Plin. l. 1. c. 6. Actius li. 2. A. mat. in Di. osco. li. 5. enar. 63. l Vide Pl. l. 33. c. 4. & Vannocium l. 1. pyrotechnicæ c. 8. m lib. 26. c. 27. n Arist. lib. 4. Meteor. Vannocius d. l. 1. c. 7. Alb. Mag. li. 2. de lapid. tra. 3. o vide Huc. er. Magiū l. 2. miscel. c. 8.

est

est materia prima, quam eandem esse nemo addubitat: sed agitur, de materia secunda: quæ iam certis formis est imbuta, hæc rursus est, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim statim ab vltima ad primã hic immediatus est transitus: capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit exhalationem quandam humectam vna ex parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctiosa, ab alijs vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem crassam & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis & aërea commista, corporatur in primam, & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidæ, nitidi, puri, ac solidi, splendida adeo ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium. p Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chymicorum, qui physica principia norunt & amplectuntur. hoc est non empirici, sed philologi sūt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas quæro qua dispositione præcedente hæc potius, quã alia forma, sit introducta? si negas, immediate prodijisse: quæro quæ præcesserit? non enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandũ itaq; id non est: sed vlteriũs progre-

diendum, & post hanc materiam communem adeo remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac est omnis disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subito prætermittis medijs ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici solet, per saltum promoueri: sed primo gigni imperfectiora quædam: & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remotã primũ gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδραργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui & aëreo (ideo adeo mobile est:) ex terræ vero pinguedine seu viscositate potissimũ gigni sulphur. Sulphur illud postea in metalli generatione fũgi vicem viri, ὑδραργυρον vicem femine volunt q Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisque fodinis sulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum. Sufficit enim in quibusdam vestigia horũ reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia; sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hæc resolutione odore probat, & gustu; se in materiã resolutã qualitates sulphuris & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs dũtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustra obijcitur odora canum vis. Nõ enim dicitur hæc resolui in sulphur & hydrargyrum formale atque perfectũ, sed in materiam quandã, quæ sulphuris & hydrargyri qualitates pleraque retinens, satis indicat formam præcessisse horam fossilium: sicut homo occisus cũ est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit læ-

Georg. Agricol. de re Metall

q Auicenn. episto. ad Hazon. Geber, Lullius, & alii, vide Lacin d. lib. 1.

p Plato in Timæo, & ibi Pricl. & Calchidius. Arist. l. 3. Meteor. in fi. Theophr. l. de lapid. Ianus Lacinilius Meteor. l. 1. Chemica art. c. 13. Albert. l. 3. de reb. metal. r. l. c. 2. Con-taren. l. 3. philosp. c. 6.

tor,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tor, corpus illud carneum fuisse, aut quod similius, cum salem vel saccharum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint. præterea non est necesse res omnes resolui in proximam suâ materiam: nec corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla resolui immediate in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem definunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidū, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum, humidum & terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertio argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitus inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus figillatim ac ordine solutiones adiungam.

Primum ergo adferunt illud Rogerij Baconis; *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars, viens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali.* Hoc ergo videtur esse falsum, tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quam ordinaria Dei in creaturis dispositio): quare si quis effectus producit, quia naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum

A naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ ars est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit. ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat* s) qui neget iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum

B Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparisonem naturæ & artis institui duobus modis posse primo præcisè ac nude sola cum sola conferendo. vnumque alteri, siue vtriusque potentiam, seorsim inuicem & mutuo componendo, hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ natura denegata; fateor

C omni illum reprehensione dignissimū fuisse, & argumentum contrarium solide probari. Altero vero modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensue; verbi gratia artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione, artificium præsupponit naturæ vim plus autem posse artem natura subnixam & adiutam, quam possit natura sola plurimis patet experientijs. sic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & verissimum est.

D

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cætera metalla dumtaxat esse auri inchoationes: & ideo tam facile metalla reliqua ad aurum, naturalem suam perfectionem, reduci; quam homo ager ad sanitatem, & ouum ad pululum. Hoc illi triplici ariete sibi, nō tam quaterere, quam subruere videntur: & ita mihi quoque aliquando vitum: nunc

lib. 3. in-
cit. orat.

r li. de mi-
rabilib.
porestat.
artis &
naturæ.

maturius re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; ut obfessi solent, faccis laneis, arietis impetum infringere: posse commoda explicatio-
 ne exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erant triplici testudine contexti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro, æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respond.* differentias rerum essentielles, præterquam hominis, nobis esse ignotas: ideo nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ possunt sæpè communes esse pluribus; quæ probabiliter videntur specie differre, veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyena tamen hunc imitatur, quæ canis non est: & sic totum istud congestum, canis est animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hienæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potius inferendum, quiddam in hyenâ reperiri, quod in canem sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare ut aduersarij probent à definitione, identitatem genericam; necesse est, prius probent, vel simul, & consequenter probent, præsentiarum specierum differentiam essentialem vel

A quid ei quodammodo æquipollens; v. g. Homo & equus species sunt sub animalis in genere, id probari nequit eo dumtaxat, quod animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conueniat, vtrique (sic enim conuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet, quia homo est rationis compos, equus non est. sic etiã quod aquila & leo differant specie, non probandum tantum eo, quod ratio generica illis cõperat, sed etiã, quia vtriusque essentia diuersa est, cū vnum sit volatile, aliud bestia seu gradiēs. Sic igitur, non quia hæc definitio eadē quæ auro, competit argento: ideo hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodo ambo hæc metalla esse: argentum quidem imperfectè, quia potest perfici, aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. In fani iuxta ac viro cõuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis: sed infans adhuc perfici & definitionis, membra perfectius potest participare: non tamen infans & vir sunt hominis species: idem de alijs metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verum hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli asurgunt. dicat enim aliquis, hinc sequeretur; naturam sic sæpius à scopo suo aberrare, quam finem suum consequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de suis inferioribus, more specierum, non solent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monstra sterilitatis damno multata, hæc autem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respond.* Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora

vult esse rariora. fit autem hominū avaritia, qui metalla effodiunt priusquam ad debitam perfectionem perueniāt; vt minus auri sit, quā cæterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existunt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiēdis, paulatim aufererent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria, potest æquè locum habere, ac argenti, auri, &c. sicut enim dicas rectè, hoc vas est argentum, sic etiā rectè dicas, Gorgo, est monstrū; sphinx est monstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannū; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iste est monstruosa, vel substantia huius pygmæi est monstruosa. Sed parū hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, nō quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstruolum est: maxi mē si aptum sit perfectionem suam recipere, pullus in ovo non est monstruosus, vitulus non est monstruosus, infans nō est monstruosus, quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actū futuri. idem de metallis alijs ab auro dicunt Chymici. Sterilitate dānata sunt tantum monstra perfectorum animantium; non insectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarij proximam metallorum omnium materiam eādē esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, et probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, qua-

A rum neutra corpus alterius apta est informare videretur alioqui, vetus illud delirium stabiliri posse: *omnia ex omnibus, siue quodlibet ex quolibet gigni*: & sic, si remotæ materiæ sufficeret identitas, posset vnus Alchemicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Respon.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum, ipsas quoque; quia ex materia educuntur, requirere suam & propriam minùs tamen perfectam, organorum corporis composituram, quæ compositura, siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere, materiam illam communem, & præcipuè constantem partibus homogeneis, eisdem esse & perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formā: quia formæ istæ, non ad composituram vel organorum fabricam, sed ad qualitatum primarum maiorem minoremue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fiet ferrum, æs, plumbum; si plus aerei liquidi, fiet stannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cum nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modo virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si non satis multum adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis & alibi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defæcatum, produceret aurum.

Tertius illorū aries erat. Numquā conuiescere naturā, sponte sua: sed moueri & moliri donec perfectionem suam

Richardus Anglicus in Correctorio, & Jo. an. Braccus contra Tauladanū.

fit indepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præfente caufa efficiente, in venis fuis conquietcere, nihil follicita, vt in aurum transformetur. licet enim centum annis illic permaneat non impedita, numquam tamen magis illa aurefcunt, fed in fuo ftatu permanent, ferrum, plumbum, argentum. Si fic igitur quieta iacent, fuam nam naçta funt perfectionem. *Respondent* Chemicæ & benè respondent, nos hanc commutationem deprehendere non poffe: fed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quod ad alterius metalli in aurum metamorphofin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis de finitum tempus reuelauit; quis credat cum ad cæterorum metallorum perfectionem, curfus viginti vel triginta fufficiat annorū? Maior ergo in auro formando mora, fed non tot feculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum crefcunt: fed creuille deprehendimus: ita latens eft alteratio hæc & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, fed dum facta eft; cerni potest: quod, verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præfens lucrum minus capere, & quale eft metallum effodere: quàm fpem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri tranfmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus fuis fe triennio peruenire poffe Fanianus & alij gloriantur, fi non nifi luftris aliquot exactis id potest natura? caufam puto, quia in terræ venis plus liquidum humidum affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hinc in chryfollo, nihil affluit liquidum: quare quicquid refiftit, & reuocat curfum efficientis caufæ, id facilius hic abfumitur: ignis quoque eft continuus, & non impeditus, & quantum po-

A test vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admifcent, vt fic ars adiuuans naturam, caufa fit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuifanus, *libr. de tranfmuratione metallorum ante medium*. Ex his apparet admodum probabilem effe fententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam effe perfectam metalli fpeciem. *p* Sed pergam effe liberalis ac comis: esto fpecie differant metalla, quid tum? fpeciei (inquiunt) in fpeciem quæ nõ fit alteri subordinata immutatio impoffibilis eft natura. Nos mox non effe impoffibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de fubordinatione. Reuerà enim multorum commutatio ostenditur, quæ fic fubordinata non funt: & fubordinatio ifta eodem modo potest intelligi de plumbo & auro, ftanno & argento: quo illi de his intelligunt, quæ in tertia feçt. producemus.

Quantum argumentum eft, ars ifta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla potest in alia. *Respond.* gemmas, fi quæ funt liquabiles, poffe ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non, tamen in alias diuerfæ fpeciei mutari poffe, quia non potest ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmam ea cognatio eft, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere funt, etiam funt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla: fed aqueum, quod igne diffatur. *x*

E Vltimò obijciunt, non dari caufam fufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille vel frigus qualitas tantum eft, fiue calor aut frigus: fed qua eft organum ac instrumentum cælorum, in

cuius

Alb. Magni lib. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Rosarij, Vannocij. Birinucci, & alior.

x sic Alb. Magni in 5. Metap.

cuius virtute agit. hic verò nec frigus adesse in Chemica operatione: nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hic non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cælesti seu elementari. Agens autem principale est semen auri iplis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurū. Probatio verò huius, non incumbit alia, quam ab experientia, ad quam alchimici solent prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei insuisse, cum genitum ex eo aliquid & ex potentia eius inactum deductum cernimus. Denique conclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturæ rerum hanc non esse contrariam Chrysopeiam, neque id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axioma.

SECTIO III.

De eadem efficacia.

SIT 2. axioma, longè probabilius est, posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare: quàm non posse.

Dico esse probabilius, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè. sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hæc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter

A causarum ignorationem, si facta certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, quia mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum a naturalis mutatio fuit mirabilior tamen est hæc, de qua nos agimus.

B Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationem, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè conformare, priusquam augeat & incrementum præbeat ipsi alito. nec minus est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique singulas illas alterationes consideres: quas Chrysopei requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim quæ illarum? quod si singulis par, cur non successiue omnibus, cum eius vis non retundatur, suggestis semper nouis fomentis?

C Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cum variæ similes experientia, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Scaliger b & Benedict. Perer. c primùm ars potest gignere vespas, scabæros crabronesque ex cadaveribus, & ex stercore animalium: immò & scorpiones, ex herba Basilico rite posita & collocata certis locis: sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantum materiam materiæ apponere, cætera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verum in nostro quoque casu. manum tantum homo adhibet, cætera calor ignis

a libr. 3. de Trinit.

b exercit. 23. c quæst. de alchim. lib. de Magia.

in materiã efficit, & quæ in eius potentiã latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus, si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fabianus: *d* hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis e calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm fœtu matris: cur non & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentiã: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti; ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit *f* venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti. vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quam inter semetalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cum eadem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutata, dices, solis accidentibus ea differre, eademque fuisse specie? Galeni quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium in-

d cap. 4.
d, lib. de
re metal
lica.

e Scal. f.

f h. 33. c. 6.

f b. 2. ad
Glancum
ap. 7.

A terfit. 8. calchitim in misij mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre. quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norut Arduennæ, & lignum sit caudexque, qui neget. Bene est non negant aduersarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc esse quandam ligni. faciliùs res degenerare quam meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alij cadauera, in statuas salis, *de quopura dicam l. 2. q. 18. in fine.*

C Denique notissimum est posse saltem demones producere, per applicationem naturalium agentium, non modò res inanimas, sed & animalia imperfecta quæcumque ex putrefactione nascuntur: *b* multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quam inanimi & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

D

E

b Est Sco
ti Lyche
commu
nis in 2.
li. 7. rel.
3. & pro
ab. li. 1.
1. 14.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

VLLVM aduersarij fortius telum intorquent, quam ab experientia, cur igitur, inquit, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id esse impossibilis annumerandum 2. quia, quaecumque adferuntur experientia, nituntur testimonijs ipsorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quod mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quod spe fascinati & imaginationis vehementi apprehensione, putat esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22. a. 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulentæ & deceptoræ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. coram omnibus imposturam suam confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, verã fuisse & sinceram Anton. Bragadini Chrysopœiam: cum enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Ciprij plani aperuerat. Vide qua de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28. vel possunt esse prodigiosa, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit conclusio. De facto aliquos hac arte

A verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.

Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam quæ nunc mihi ad magnam. Cælius Rhodiginus auctor est, b suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ & quæ vi, ex metallo quolibet aurum fecerneret: & addit tales artifices vocari Chrysoplintas, officinam verò Chrysophisum. De Arnaldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, c cum

virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideo concludunt chemiam veram esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus: d & ideo vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. Respon.

has esse maliciofas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alij dicunt examini subiecerit, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum fecisse, primùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit, Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius

D

E

libro 11. cap. 13. lo. And. in additū ad Specu. titu. de crimin. falsi. Old. cōli. 74. de sortil. Abb. in c. ex tuarū de sortil. & ibid. Bald. Ioa. Platean. in l. 1. C. de argenti. prec. quod in thes. infer. libr. 10. d Penna. Com. 36. ad 2. p. Direct. Emerici 9. 11.

vol. 20. lib. 3.

ἀδυναμίαν, tum Arnoldum disputandi
 pertasum; quin potius, inquit, te sensu
 craftinā conuincam die: quæcum illu-
 xisset, metamorphosim illi oculatā ex-
 hibuit fide: qua ille motus, hanc ipse ar-
 tem amplexus, multa de eadem scripsit
 opuscula, ante annos ferè 250. De hoc
 Lullo scribit quidam nostri temporis
 medicus: non alchimista, f. Hunc
 ego inquirendo comperio apud Anglos, re-
 quidem vera præstitisse, quod suis libris
 profretur: & in arce Londini, iussu Regis
 probatissimum aurum confecisse: mihique ge-
 nus nummi ostensum est, quod adhuc appel-
 lant Nobile Raymundi, auri scilicet puri &
 obryzi, sionneque indicatura. Idem au-
 ctor Thesauri, hoc etiam narrat de
 Bernardo Treuisano; eum cum initio
 frustra magnas opes in hac Chryso-
 plyntica prodegisset, tandem accura-
 tior studio consecutum, vt bien-
 nio artem in opus, spem in rem, dedu-
 ceret. Hieron. Cardanus testatur, g
 Antonium pharmacopolam Taruili-
 num, coram And. Gritto Duce, & præ-
 cipuis patricijs Venetis, argentum viuū
 in aurum commutasse, & eius operis
 quedam adhuc exstare vestigia. Hoc Iu-
 lius Scaliger, in contradictoria exerci-
 tatione, eludit potius, quàm dissoluit,
 dicens; si hoc verum aurum fuisset, Ve-
 netos eum fuisse Coacturos Reipublicæ
 operam hanc nauare, vel artificium in-
 dicare. Quis enim Scaligero indicauit,
 Taruifinum eis non indicasse? sanè cre-
 diderim Venetos, vel incerti euentus
 spem contempsisse, vel præstigijs effectū
 adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias,
 accipe testimonium aliud eiusdem rei,
 vt in Cardani & Aragofij fide, hoc ex-
 perimentum stet. Guilielmus iste Ara-
 gofius, vir philosophiæ & medicinæ ap-
 primè peritus, studiorum causa degebat
 Patauij: semel, anno 1550. Venetias
 excurrit, & honoris causa Hectorem

A Aufonium, mathesis & medicinæ laude
 clarum, inuisit: ibi cum intra alia Al-
 chemicæ aurificæ mentio fieret, eam-
 que Guilielmus solidis, vt ipsi tum vi-
 debatur, argumentis subrueret: Au-
 sonius in sequentem diem conuentum in-
 dixit, eoque tres patricios Venetos, è nobi-
 lissima Corneliorum gente adductos: ex eo
 auro, quod Taruifinus spectantibus patribus,
 hoc est, celeriter, non magna interposita mo-
 ra, momento fecisset, confectos annulos spe-
 ctandos contrectandosque exhibere cura-
 uit. Ipse deinceps Aragofius Taruifinum excur-
 rens, historiam facti didicit. Narrabat ille à
 Gallo quodam, Aragofio facie simillimo, do-
 mi sua per aliquot menses hospitaliter accep-
 to, eum se puluerem honorarij loco accepisse,
 sed vt eo tanquam arcano vteretur. Si verò
 non tam priuati commodi, quam publica fi-
 dei erga Rempublicam Venetam studio, eo
 infcio, Venetias nauigasse, rem patribus indi-
 casset: specimen artis exhibuisse: priuatim quo-
 que in Corneliorum adibus non semel. Inter-
 ea verò Gallum illum in salutatis omnibus
 discesse, neque se quidquam de eo amplius
 rescire potuisse. h] Vides causam cur ve-
 neti non vrserint Taruifinum, & quàm
 inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui
 Cardanomastigis, suspicio. Fortassis
 eadem arte apud Cedrenum ille frenum
 aureum consecrat, quod Anastasio
 Imperatori obtulit: sed videtur iste
 præstigiator potius fuisse quam Chy-
 mista, post primam operis huius editi-
 onem incidi in librum And. Libauij
 medici, qui p. 1. singularium, Syntaxi 11.
 de re metallura, plura testimonia retu-
 lit.

E Nunc ad obiectiones respondeamus.
 Ad primum; multos ego commemo-
 raui, quos non Chemici tantum, sed &
 medici & I. C. grauissimi testantur rem
 ipsam factam exhibuisse, Arnoldum,
 Lullum, Taruifinum. Et hodie nomi-
 nare possem, quos noui viros graues, in

dignitate

f. R. C. in
Nomen-
clarore in
signium
scip.

opere de
utilitat
li. de me-
tal. is.

b Thesau-
vita hō
sū. Omit-
to quod
de se si-
milia Fe-
nelius te-
stetur. lib.
de abd.
ter. cauf.

dignitate positos, & Deum timentes; qui de se ipsis idem profitentur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigijs, aut dæmoniis artibus uti, nunquam in animum meum possim inducere: & sint iniurijs viris honestissimis, qui queat id suspicari. Ad 2. dico. Põt. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceptis ruunt: non de ijs qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos vel pauperes huic studio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnino à testimonio arceret: sed tantum; quàm vilitas aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamè iniurato, quam iurato Paridi credidisse Testimoniū in propria causa rejicitur, sed hic testimonium dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ. acceperant illi quidè hoc ab Alchimistis. sed alchimici dicta sua, factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, ut nec alia alias inidonea, rejiciuntur, quando aliunde testimonia habere non queunt. *b* Et quæso, vnde hic initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificū dictis & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamen non sequi, nullas non fuisse tales. Ad 4. multos hanc artem verbis scriptisque prodidisse, & hodie eam tenere & alios docere, si qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facillè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis est, in ijs, quæ ab aëciuitate extrinseci agentis naturalis pendent, securum semper effectū spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sana perfectionis vltimum apicem se consecutum asseueret. semper aliquid discendum superest: neque

A hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

QVAESTIO II.

An Chrysopeia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

B Acilis est decisio, nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationem, & ignariam illam applicationem: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius physiologia, in remotissimis latebris latentem, æque ingenuam, æque scientificam esse natura sua, quæ sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina, cui subseruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis disciplinis annumerandum. Si verò consideres ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flatu rarij, ac cinifiones: quidam verò philosophorum nomen honestum in primis ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul ac manu, utatur: tamen id omni mechanico artificio communit est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat: qui, principia causasque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tempus & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicendi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & præcepta artis norunt: quibus freti effectum sibi pollicentur: si, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant: non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxiliū, accidentaria sunt scientiæ: ut in medico, & chirurgo satis est manifestum.

C

D

E

K

QVAE

*b. Pet. Ge
rat. sing.
300. Hip.
vol. sing.
71.*

he
e ho
Omir
quod
e si
ia Fe
ius to
ur lib
abd.
caul.

QVÆSTIO III.

Ad quam magia speciem pertinet?

Equè expeditum est respondere huic quæstioni. Si alchymicus effectus verus non est, quia falsum est aut apparens dūtaxat aurum: pertinet ad magiam præstigiaticam, si verus est effectus, tunc aut fit ope demonu, & pertinet ad Dæmoniacam: verum effectum voco, quando aurum verum quis consequitur: hoc autem potest fieri dupliciter, vel vera transmutatione, vel suppositione: quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc factum, ad præstigiaticam: quando illud, non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. Si verò verum aurum, sine ope demonu homo extrahit pyrotechnia sua, tunc alchimia pertinet, & eundem se & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam. Nam, qui a ad supernaturalem referunt, propter cælorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur; vt ostentum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimia exempla, iam nonnulla proposui. b Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomania: c se ex Guilhelmo Constantino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cum per diu stantibus, spes speciei sue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petiisse, ritene operarentur, & optatum finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitur. Diabolum (vt solet) latebrosū dedisse responsum: quàm breuè, tam ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenuè, vt in nihilum cuncta re-

Arogo
lius &
Svinger.

sup. q. 1.
ect. vlt.
lib. 3. c.

A degerint: parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementiae Constantinus suggestisset, morem hunc esse demonis vt decipiat amphibologiã signficati: cum laborare iussit, hoc voluisse desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur, sic ille. Sed alij paulò aliter narrant, idque se ex ore Natalis, qui Constantini socius fuit, accepisse, bonâ fide, scribūt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnus nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectione ab eo postulasse, dæmonem iussisse, vti ex lex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportionē, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent, cum itaq; hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc disijcit, & spem simul eorum: cachinnante lusus cacodæmone. Illi abacti à chrysollo, nō à furore: rursus magistellum adeunt, expostulant primū de iniuria: deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obseruare, demū ille nihil aliud retulit quàm, *strenuè laborate.*

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus: *Quidam ex eorum numero, qui Chemicam artem proficiunt, callidis hominum oculis impostura præstringere, argentarius alijq; obtulit manus pedesq; staturarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multosq; uà deceptos ad paupertatem redegit.*

F. ma

Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido auro constatū ac margaritis onsertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto: Vt omnes, inquit, felleris, me profectō non decipies: *Stattimq; hominem, in castellum quoddam relegauit, in quo tandem periit.*] nimirū hęc aurea, nihil erant nisi permagiam omnia facta oculorū ludibria. Posteriorē describit Ieremias Mederus, in *Acroamat.* Chymistas duos societate in itā pacto firmasse, vt alter Chrysopece certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, seu agyrtam empyricum, & inter cetera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badensis Marchio mirē deditus erat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræsi, parantur omnia, & iam ille, cetera bellē, inquit: vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodū in palatij aditu ille alter merces suas exposuerat: & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat, adit eum Principis puer. Ille *Resch* expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit, & qua quid foret obuium ac concultatum, addit superpondium. Puer Domino refert. In postor eum puluerem inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur Marchioni res mirē grata, & ipse in magistrum beneficus ac gratus probe donatum dimittit. Chrysopece iam pergit vrgeret: feliciter, quamdiu *Resch* durauit: vbi eius residuum parū fuit: vndique conquiri iussit auriprolificā hanc materiam. Negabant omnes se,

A quis puluis, *Resch* diceretur, audisse vel didicisse vñquam, itaq; Marchio quod superaret igne solūm liquat, & auri scobem, imposturamque simul deprehendit.] æquē lepidum est quod narrat probe compertum Gomes à Medis lib. 2. de sale, his verbis: *Si quidem superioribus annis dum agerem Lutetia aderat vnā etiā studiosus quidam, quisquis ille fuerit, satis mihi notus, iamque conuersus ætatis, homo, atque in omni re, & scientia doctissimus, experientissimq;, sed qui ingenio esset ad fingendum acriore: ad persuadendum verò quā par fuit subtiliore.* Et qui varijs, tametsi negotijs implicitus Chymica tamen arte, quam occulte exercebat, mirē delectaretur. Is puero Francisco Gallorum Regi familiaris valde gratus atque in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud & exitiale bellum apud Belgas, anno 1542. ab eodem Francisco commotum, à Carolo quinto Cesare confirmatus vigeat: è Gallia ille in Belgas profectus est, atque Hispanum se simulans idiomate confusus, Louanium primo, quò ipse paulo antea eiusdem causa belli è Lutetia pulsus me receperam: deinde Antuerpian se contulit, vbi domunculam conduxit, in eaque fornacem cum reliquis instrumentis Chymicis secreto construxit: iamque conuocatus amicis, atque imprimis quatuor ditissimis sibi notis Hispanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eo, compendia excitare cepit. Iensse quippe sibi artem professus est, qua breui ac compendio, sineque periculo, & navigatione, ditari ipsi amplissime, atque vel Mida, Cræsiq; diuitias nullo negotio superare possent. Idque ad oculum prompto se monstraturum experimento, si auri sibi nummi quindecim, boni, probatiq; ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentissime erogarunt. Itaque acceptis ille numis, vnum quemuis ex mercatorum pedissequis ad se accersiri iubet: cui intranti

duobus tantum regalibus impensis: vade, inquit, in domum, quæ prima occurrat pharmacopola, à quo pete lapidem, qui Onastros appellatur, qui tanetsivilioris sit pretij, tamen vt emas citius, totum impende. Quo abeunte heus, ait, ne longam nobis moram facias, ito recta ad eum, qui è regione porta maioris templi consistit, vidi quidem hesternò die eiusmodi lapides prostrare apud hunc; longè prestantiores quàm alibi. Astute namque ille rem omnem, ac perquam cautè prouenerat. Nam massam quidem auream triginta pondo auri probatissimi coegerat, eamque in modum lapidis compactam, varijs appingi fecerat, atque circumuestiri coloribus: quam eidem noto sibi pharmacopola, fortè doli conscio, lucrique participi, commendarat: data tessera, vt cuiuscunque petenti Onastrum lapideno quantulocunque oblato pretio exhiberet: vnde occurrenti pedisequo lapis est datus, atque ad manus Archichymista (dignus est enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem ostentans, ac sesquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, iusurumenta apponi, quin lapidem inungere, laruareque, cepit. Demum oblatos sibi aureos dentibus premebat, post malleolis tundens, cum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus spectatorum oculos in se, non intentos modo: sed quasi colligatos tenebat. Ex quo illi, cæca duce charitia, lapidem curiose lustrare oculis, summo opere admirari, spe simul & expectatione accendi, hortarique se inuicem, neque cunctandum experimentum succlamabant. Tandem commistis aureo cum lapide aureis quoque nummis, vniuersa educta massa, excretrisque per ignem coloribus, iam non lapidem, sed aurum purum parum ipsa referebat. Quo illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata est, eaque probata satis triplum haberi inuenta est ex

A auro purissimo, atque astimatione primo. Quo nuntio allato donum, atque ocluso post se ostio: mira omnes exultare latitia, ac triumphare gaudio expetunt. Quare mutuo se imprimis iureiurando astringentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retereant: protinus experimentum, quod plusquam pro comperto habebant, non denis amplius, centenisue, sed millenis, & eo plus aureis iterandum censuerunt. Tanque se totos Archichymista, tanquam alteri Plutoni pecuniarum Deo, deuotentes, precibus ab eo peterunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminaret: nam si succederet, iam non perhilitadas, sed per myriades ipsum deinde experturum. Quibus ille lentè, atque grandioribus quàm antea verbis respondens, tandem annuit: atque sub crepusculo vespertino ad se nummos, adduci iussit: succresque ad ipsum profecto quatuor aurorum millia allata: nam testimonio mihi sunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atque ad preparandos eos integrum dari sibi diem petens, mercatores dimisit: statimque sub ipso noctis onticimo admisis equis, quos prapari iusserat, quàm celerrimè se in Galliam intulit, atque Lutetiam tandem tuus peruenit.] Hæc ille: finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita sit alchimia?

ROHIBITAM cēsuit Angelus de Clauasio, a sed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valécia eò inclinât, vt saltem ratione circumstatiarum sit illicita & perniciofa:

in verb.
Alchimia

idem

idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

Licitam verò nec vllò iure prohibitam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum. *b* Pedetentim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

Prima Concil. Nullo iure in foro fori hac ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex d. fensione iuris postitui.

Quoad ius ciuile & commune Romanorù (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita: nec vlla constitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicum, videntur obtare duo canones, nempe, *cap. Episcop.* 26. *quæst. 6. & c. spondent, in extrauagant. commun. libr. 5. de crimin. falsi.* Sed, si bene consideres, neuter canon conuincit intentum.

Nam *d. cap. Episcopi* tantummodo damnat eos qui credunt personarum transmutationem in varias ferarum species fieri: quod & ratio docet addita: *iquidem (ait) Satanas transformat se in varias species ferarum.* Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc à dæmone, sed à natura fieri metamorphosim: nec eam esse veram ac perfectam speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud *cap. Spondent*, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamiam carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficijs priuat, & ad capienda redditu in habiles. Respondet Arfoncinus, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticam transmutationem confin-

A gunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & idè omnes pro impostoribus habuisse; sic enim verbo tenus habet sancto: *Spondent quas non exhibent, diu tias pauperes alchimista: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt.* Nam haut dubiè huius artis alchimia professores alterutrum se ludificam: cum sua ignorantia consilij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirantur: quibus cum veritas quaesita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ydemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophisticari transmutatione consingant: coque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * *fidis metallis*

B cudant publica moneta characteres suis oculis, & non alias alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hac igitur perpetui volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus: vt quicumque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ab hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argenteo, vel auro vsi fuerint vendendo vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœna nomine in ferre cogantur in publicum pauperibus erogandum: quantum alchimitum existat, circa quod eos aliquo predictorum modorum legitime constitit deliquiss: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimitum, aut ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetua infamia nota reseruis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exolucendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris vel alteram iuxta qualitatem negotij, personarum differenti-

C
D
E

* Sic legitur in additione etiam Plantiniana & Romana, sed deprauate ac mutila Valentia concijlegend. fideis facili mutacione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

b Oldrad. Ioan. And. Abbat. & Baldilo. eis su. cit. q. 1. sect. 4. Alberti. de Rosat. in ver. alchimia. Guido. Pape de cil. 388. Fabiani tract. de empe. & vendi. q. 9. Zancini ca. extra. de accusat. Thomæ Arfoncini, quodam de hac re consilie.

verb. chimia

tiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. illos verò, &c. Subdit poenam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in capite. *prodiens extrauag. singular. titul. de crimine falsi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu q̄b̄litum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit: maximè, vix centum annis postea, sub Leone X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum suum *de Chrysopeia*, dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas.

Aequoris argentum si viuuum tum foret aequor,

Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque mirandulani circumferitur liber hac de re titulo, *De Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vniquam fuere. Altera Canonem ex hypothesei procedere (aurum omne alchimicum esse falsum) & idèò damnari tantum, qui falsum cudant: idque ad lucrum: nempe, vt vtantur in contractibus & solutionibus (quod clare indicat textus) idèò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commercijs aut solutionibus hac arte vt. Quare non ars, quæ rite instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnaretur. Sit

Secunda conclusio; *In foro conscientia non promiscue, sed cum defectu ars hac permittitur: immò plerisque, vt perniciofa, sic illicita censenda.* Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli &

A auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est; immò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæc si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vniquam desunt omnes, raro fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Idèò dixi, *plerisque perniciosam & illicitam censendam.*

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ & capita cæterarum: quatuor: finis, modi, temporis & personæ.

B *Si finis sit lucrum, & auaritia: illicita est,* quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vt ad commercia contractusue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes: a & meritò, nam aurum istud vel nūquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adèò raro contingit, vt censendum sit non contingere, quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchimico; & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neq; negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis mo-

*Sic. D.
Thom. in
1. d. 7. q. 3.
ut. 1. &
22. q. 77. a
1. adit. &
ib. Caiet.
S. lu. &
Funus in
S. Fabia
d. q. 8. Al-
ber. in
veremp-
tio. 1

netarij

netarij, iuxta dictam sanctionem Io-
ann. 22. & prædicti DD. iuris conce-
dunt tales puniendos poenâ monetæ
adulteratæ. His casibus lubesset pecca-
tum Mortale. Si verò quis illud cuderet
siue produceret tantum ea gratia, vt
ipse in annulos, catheras, aut sup-
pellestem propriâ eo vteretur: huic
omni curâ foret adnitendum, & vi-
gilantiâ, ne quis eo viuo vel mortuo
per hoc deciperetur. Alioqui pro neg-
ligentiâ latitudine, hic quoque pecca-
ti grauitas nasceretur: & quantumuis
quis diligens, vix vanitatis culpam e-
uaderet. Numquam sanè stultitiâ &
imprudentiâ euadit, qui ex hac arte
lucrum quærit. Semper enim stultus
est mercator, qui in illud negotiationis
genus incumbit; quo videt nullum, vel
de millibus aliquot vnum, lucrum fe-
cisse: omnes verò, vel mille contra v-
num facultates suas absumpsisse. Quod
cùm alchimicis contingat, idem de his
damni lucrionibus dubio procul sen-
tiendum, Nec tuti in conscientia, qui
hac in re sola vana ducuntur curiosita-
te, nam *curiositas*, peccatum est opposi-
tum *studiositati*, per excessum: quo quis
desiderat immoderatè scire quod non
expedit, vel plusquam expedit ipsi, vel
modo quo non expedit: & est ex filia-
bus superbiæ, [*Vide S. Thom. 2. 2. quæst.*
167.] Et animus deditus vanitatibus
atque insanijs fallis, exponit se decipi-
endum Diabolo: atque hoc esse omnis
superstitionis initium docet B. Augu-
stinus *lib. 2. de doct. Christ. cap. 22. &*
23. Et diuinæ scripturæ testimonio,
qui amat periculum peribit in illo. Sic
enim sapiens loquitur: *In superuacuis*
rebus noli scrutari multipliciter, & in plu-
ribus operibus eius (Dei) non eris curio-
sus. Multos enim supplantauit suspicio eo-
rum (hoc est vana spes & expectatio).
Et in vanitate detinuit sensus illorum.

A Denique subdit: *qui amat periculum*
peribit in eo. Ecclesiastic. 3. à vers. 24.
Denique vno verbo, *quando finis malus,*
ars illicita: & qualis finis, tale exerci-
tium.

B *Si modus (huc media pertinent) ex-*
ercendi artem illicitus, ars quoque: si va-
nus, ars vana: si sordibus & inquinatus,
ars erit inquinata & impura. Huc re-
ferenda media superstitiosa, vt si ex
pacto expresso vel tacito cum dæmo-
ne; quod frequens esse docuit auctor
Dæmonomaniæ, d & sanè docet ex-
perientia: adeò vt Arnoldus Villano-
uans, & Lullus, & Geber, & Bacho-
nus, & Richardus Anglicus, Magiæ
huiusnigræ suspecti vehementer fue-
rint: & Paracellus, & Agrippa, & ille
C Gui h. Constantinus, & alij nonnulli
deprehenfi: & inter instructiones in-
quisitorum fidei sit vna, hæc quoque
notâ magos hæreticos dignosci, *Dir-*
ector. Inquisit. fidei p. 3. fol. 443. edition.
Romana: quæ in lucem prodijt iussu Grego-
rij 13. vbi rationem subdit auctor li-
bri, Nicola. Eymericus; quia vt pluri-
imum alchimilla, quando non possunt
peringere ad finem intentum, quæ-
runt auxilium dæmonis (exemplum
posui præcedenti quæstione) eum inuocant
& implorant, & implorando obse-
crant, & tacitè vel expressè ei sacrifi-
cât.] Accedit experientia, quia quando-
cumque viguit inter multos alchi-
mia, etiam inter multos tum vige-
runt maleficia & sortilegia, vt hoc in-
felici æuo experimur. Tum quia non
desunt, qui adhibent vanas obseruan-
tias cæremoniarum, nihil ad effectum
conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex
lino crudo, certorum ciborum absti-
nentiâ, & alia huiusmodi inania. Quod
si ad auidatem odium accedat aut incō-
tinētia, procliuè admodū fuerit ad phil-
tra & intoxicationis recurrere. Peccat-

lib. 3. c. 3

tur

c. D.
om. in
7. q. 3.
1. &
q. 77. 2.
dit. &
Calet.
1. &
us in
abia
8. Al-
in
emp-

tur quoque non leuiter in artis traditione, quando sacræ scripturæ nominibus & verbis abutuntur ad suas nomenclaturas vel præcepta: neque minus, quando libris suis inferunt figuras seu imagines, vel plane obscœnas, vel etiam propter abusum rei sacræ prorsus blasphemias, quod fecit ille typographus Basiliensis, qui Rosarium excudit; & sacræ Triadis, Christi Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones: quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria, & transformationes transtulit. Sed mirum id non est, sunt enim Sacramentarij vbique præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpe experientis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic numquam sciunt, quod semper addiscunt.

Temporis quoque circumstantia perpendenda. Nā temporis iactura pretiosissima: eiusque malè consumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multum his vacant artibus, item quicquid tempore; quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis aut iustitiæ postulat: vt ad serua magis se conferant: v. g. magistratum quis gerit: non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum necessaria: familiæ præest? œconomia recta non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quæ ratio ordinis postulat ea præponenda fornaculis, & voluptati suæ. Proximi necessitas operam tuam deposcit? charitas ei iubet adesse, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo: quod tempus ocio, licet honestè dare, illud licebit his studijs: nec ampliùs. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & studijs, ad quæ quis tenetur.

Denique personarum conditio hic vel potissimum discrimen inducit: hæc e-

A nim, & finem solet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, in opportunum facere. In primis ars hæc illicita censenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi plenissima est, manifestum id fit tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcantur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstantiâ finis, nam auro illo intendunt vt ad commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vnturi, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur: familiæ necessaria non præbent: causa sunt vt vxores & filia cogantur indigno se questu sustentare: cum media & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad superstitiosa, immò & pacta quæ diximus in circumstantia modi: sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nam Geber, e non ergo, inquit, hæc scientia pauperi & egeni conuenit: sed potius est illis inimica. Secundo Polyr. dicit philosophus, impossibile est indigentem philosophari.] h. alchimiæ studere (nam solos alchimicos in libris Turba philosophorum, vulgati illi vocant philosophos satis superbe.) Et idem Geber alibi; f

C *Artis. em (ait) huius scientia oportet esse subtilissimum ingenij, & naturas met aliorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsam indigendum accedat artifex grosso ingenio & auro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.] Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus: sed doctrinâ filius, vir subtilissimo ingenio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus in proposito & constans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus.] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Prin-*

cipem

e Rosari
Philosop.
fol. 224.

fili. de per
fecto ma
gisterio.

cipem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem. hoc est cui supersit, à necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiã simplices & parui iudicij, cum dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice: huiusmodi .n. facillime à dæmone, & alijs impostoribus circumveniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos, qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosos & amantes vindictæ, cū vult esse longanimis & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facile, cum non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos, qui obtuso sunt ingenio, quia oleū perdunt & operam, item qui philosophiæ verè imperiti, eandem ob causam confirmat id Arnoldus Villanouanus g his verbis; *Quicumque velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus, fatuus est: quia hæc scientia non est; nisi de occultis philosophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri & merito, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens, citantur ista Hermetis; *Oportet illum, qui introducit in hanc artem & sapientiam occultam, arrogantia vitium à se repellere, & pius esse, ac probum.* & postea; *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis sue visus est.* & illud Alphidij nescio cuius: *Scito fili, quod sciam scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus ha-*

A *bere certum animum ac rectum.*] Cum superbos arcet, docet illicitam esse curiosis: cum pietatem, supersticiosos reijcit: cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem: vitiosas omnes quas diximus circumstantias testatur. Non alij ergo licita ratione circumstantiarum, alchimia; quam huiusmodi hinc potest vnusquisque secum perdere, an ipse talis: & an vlla, & quæ, pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant: & ea cum Confessarijs suis communicare, & eorum sequi iudicium debet.

B Secundo potest videre confessarius, quando sit talis à peccato immunis, vel quando ad sit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda, vel differenda talium absolutio: differenda, cū recidivæ verisimile periculum: deneganda, quando gra uiter, contra iustitiam vel charitatem ob studiū illud peccat, nec vult desistere.

C Tertio. Quia sapius curiositas causa est studij, & hoc vitium valde proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationem non instituto: sed vrina vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci; quod temere Iul. camillus asseruit, & incaute Thom. Garzonus dicitur. *4. Fori vniuers.* credit, & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana *lib. 14. rer. Hispan. p. 9.* Nam quod tale quid fieri queat vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum & blasphemū foret, tum quia, cum homo præsupponat corpus & animam rationalem, si quod producit homo est: sequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ

g d. f. 214.

hæc quarto tractatū Rosar. fo. 223.

præfixit, teneri huic animam rationale corpori infundere, quod blasphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam aiunt Angliæ) legem cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere, quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tum cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantiis prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temerè permittat & promiscuè) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque, quæ diximus.

Quintò, patet (nisi quæ circumstantia impediatur) ordinariè hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateant: & ea pietate, vt in proximi & Dei offensione se abstinant: & illis opibus, vt subditos propterea non grauent: & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi à Deo creditas ipsi abiciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum principes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Emericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus

A viris & valde locupletibus non esse admittendam, in cæteris locum habere, tibi in Comment. optime Penna annotauit. Et Card. Caietan. diserte scripsit, ac prudenter: *hanc artem vel nullorum hominum esse: vel Principum duntaxat, auditò sapientum consilio, esse.* Sane pericula pleraque superioribus commemorata cessare in Principibus, manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorum Iurifconf. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserrunt: sed, vt oves solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta iam dissoluimus, ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (vt Ioan. Andr. Abb. Albertic. & Guido Pap.) plerique etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali (vt Oldrad. Ifern. Bal. Brun. & Fabianus) nullus vero ipsorum omnium, præter Thom. Arfonicum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificiæ, c. *Spondem*, & vel eius non sunt recordati, vel non bona fide dissimularunt. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est, quibusunque conditiones superius requisitæ defunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum: quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiose Christi vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non passim obuia.